

Valery Anatolievich Kakhnovich

Politisk konsensus, særinteresser og økonomisk vekst.

En komparativ analyse av Russland og Kina.

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, Mai 2017

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Abstract

This thesis seeks to explain different levels of economic development. I compare the experiences of Russia and China during the transformation period - which began in 1991 in Russia and in 1979 in China. In seeking the answer to why China has been able to rise economically and to maintain a high level of economic development for a long period, while Russia has not, I chose to delimit the period of research by the year 2013. The theoretical framework takes Espen Moe, Joel Mokyr and Daron Acemoglu and James Robinson as bases for theoretical propositions which I think get broad empirical support. First, it is essential that the state prevents vested interests from blocking institutional (structural) change. Second, when the state has been good at curbing vested interests it is because this state was characterized by political consensus about economic growth. When China moved ahead and stayed there, it was because political consensus about development prevented vested interests from blocking institutional (structural) change and in this way facilitated long-term economic growth and development.

Til Tomas H. og Tone B.,

som i september 2010 kjørte en ung hviterussisk gjestearbeider til NTNU (Gløshaugen), pekte mot Hovedbygget og sa "*we think you should try*". Jeg har i hvert fall prøvd...

Takk

Jeg vil takke min veileder, professor Espen Moe, for hans kommentarer under skrivingen av denne masteroppgaven. Hans kunnskap, råd og forslag har vært av stor verdi for sluttresultatet.

Jeg er også takknemlig for støtten fra Orakeltjenesten ved NTNU med forberedelsen av masteoppgaven til utskrift.

Til slutt vil jeg takke Solveig for alltid å være så støttende, og for å være villig til å diskutere mesteroppgaven med meg når som helst. Våre samtaler har vært en god kilde til inspirasjon for mitt arbeid. Og takk til Gard og Vera som ikke lot meg å grave meg alt for dypt ned i oppgavens mekanismer og sammenhenger og har bidratt til denne oppgaven ved å bringe solskinn, lykke og mening i hverdagen under hele skriveprosessen.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
2	Tidligere forskning	5
2.1	Kulturelle aspekter og nasjonal karakter	5
2.2	Strukturell forklaring	5
2.2.1	Økonomisk/teknologisk tilbakeleggenhet eller “relative advantages of backwardness”	6
2.2.2	Menneskelig kapital	6
2.2.3	Institusjonelle strukturer	6
2.3	Utviklingsstrategi: sjokkterapi vs gradvise omstruktureringer	7
2.4	Ressursforbannelse	8
3	Teori	9
3.1	Avhengig variabel: Økonomisk vekst. Typer og drivkrefter	9
3.2	Utviklingsparadokset og særinteresser	9
3.3	Statens betydning	11
3.3.1	Institusjonelle forhold og økonomisk vekst	12
4	Særinteresser i Russland og Kina	15
4.1	Føderalt nivå	15
4.2	Regionalt nivå	16
5	Forutsetninger for institusjonell endring	19
5.1	Uavhengige variabler: Politisk konsensus og særinteressenes styrke	19
5.2	Hypotese	20
6	Metode og data	23
6.1	Metode	24
6.2	Data	28
7	Empiri	31
7.1	Russland	31
7.1.1	Institusjonelle forhold.....	31
7.1.2	Potensielt kritiske tidspunkter	32
7.1.2.1	Politisk konsensus og særinteresser etter 1991.....	32
7.1.2.2	Politisk konsensus og særinteresser etter 1996.....	36
7.1.2.3	Politisk konsensus og særinteresser etter 1998.....	38
7.1.2.4	Politisk konsensus og særinteresser etter 2008.....	46
7.1.3	Sannsynliggjøring av påstanden.....	50
7.2	Kina	51
7.2.1	Institusjonelle forhold.....	51
7.2.2	Potensielt kritiske tidspunkter	53
7.2.2.1	Politisk konsensus og særinteresser etter 1979.....	53
7.2.2.1.1	Bygging politisk konsensus: Balansering av særinteresser gjennom konkurranseutsetning, eksperiment og kompensasjon.....	54
7.2.2.2	Politisk konsensus og særinteresser etter 1992.....	62
7.2.2.3	Politisk konsensus og særinteresser etter 2002.....	64
7.2.2.4	Politisk konsensus og særinteresser etter 2008.....	66
7.2.3	Sannsynliggjøring av påstanden.....	67
8	Analyse	71
8.1	Institusjonelle forhold i Russland og Kina	71
8.2	Politisk konsensus og særinteresser i Russland og Kina	74
8.3	Sammenligning av Russland og Kina	83
8.4	Sannsynliggjøring av påstanden	89

9	Konklusjon.....	94
10	Litteratur.....	96

Appendix 1

Appendix 2

Tabeller

<i>Tabell 1.</i> Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Russland, 2013.....	31
<i>Tabell 2.</i> Effektivitet av det russiske markedet og innovasjonsnivået til den russiske økonomien før og etter krisen i 2008.....	50
<i>Tabell 3.</i> Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Kina i 2013.....	52
<i>Tabell 4.</i> Andel av industriell produksjon i Kina avhengig av eiendom form, %.....	59
<i>Tabell 5.</i> Andel industriell produksjon i Kina spesifisert i eiendomform, %.....	63
<i>Tabell 6.</i> Det kinesiske markedets effektivitet og innovasjonsnivået til den kinesiske økonomien før og etter krisen i 2008.....	68
<i>Tabell 7.</i> Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Russland og Kina, 2013	72
<i>Tabell 8.</i> Politisk konsensus, særinteresser og økonomisk vekst i Russland og Kina	85
<i>Tabell 9.</i> Markedseffektivitet og innovasjon i Russland og Kina i 2006 og 2013, (fra 1 til 7).....	89
<i>Tabell 10.</i> "Can you tell me which of the elements of the business environment included in the list, if any, currently represents the biggest obstacle faced by this establishment?"	90
<i>Tabell 11.</i> "In a typical week over the last year, what percentage of total senior management's time was spent on dealing with requirements imposed by government regulations?"	91

Figurer

<i>Figur 1.</i> Politisk konsensus, særinteresser som faktorer bak forandringen av status quo	21
---	----

1 Innledning

Både Kina i 1979 og Russland i 1991 var tvunget til å sette i gang omfattende økonomiske reformer (Shirk 2007, Acemoglu and Robinson 2012). Utviklingen viser at reformene har ført til noe forskjellig utfall.

Siden økonomiske reformer ble satt i gang i Kina i 1979, har landet opplevd høy og jevn økonomisk vekst. Med årlig gjennomsnittlig vekst på 9,8 prosent ble Kinas økonomi 54 ganger større i 2013 enn den var i 1979, personlige inntekter økte og ble 38 ganger større i samme periode. Utviklingen gjenspeiler seg på det tydeligste i Kinas andel av verdens BNP som økte fra å være 2,3 % i 1979 til å være 15,4 % i 2013 (Verdensbanken 2016a, Economy Watch 2016). I Russland viser tallene noe annet. Siden økonomiske reformer i Russland etter Sovjetunionens fall ble satt i gang i 1991, har Russlands økonomi opplevd både gode og onde dager. Veksten har vært svært ujevn. Selv om landets totale BNP og BNP per innbygger ble ca. 4 ganger større i 2013 enn den var i 1991, førte store svingninger i Russlands økonomi til at årlig gjennomsnittlig vekst utgjør ca. 1 prosent i perioden mellom 1991 til 2013. Russlands andel i verdens BNP sank fra å være ca. 5 % i 1991 til å være 2,9 prosent i 2013 (Verdensbanken 2016b, Economy Watch 2016).

Denne oppgaven gjør et forsøk på å forklare hvorfor den økonomiske utviklingen siden reformene startet i Kina og Russland, har gått i forskjellige baner. Problemstillingen er definert i følgende setning: *Hvorfor har Russland og Kina, land med relativt lik bakgrunn og relativt like intensjoner, opplevd relativt forskjellig økonomisk vekst?* Økonomisk vekst er sådan den avhengige variabelen i denne oppgaven.

Forskere som har jobbet med lignende problemstillinger før legger gjerne vekt på økonomiske, strukturelle og kulturelle faktorer som ligger bak Kinas suksess og Russlands fiasko. Det viser seg imidlertid at slike tilnærminger ofte ikke helt holder vann (Sachs 1994, Illarionov 1998). Argumentet mitt i denne oppgaven er at statens evne til å håndtere særinteressers innspill er en sentral faktor som forklarer forskjellig utfall mellom Kina og Russland. Jeg forventer derfor å finne i denne oppgaven at kinesiske myndigheter var mer suksessfulle med å balansere særinteresser på en måte som gjør det mulig å legge til rette for innovativ utvikling og langsiktig økonomisk vekst. Sagt med andre ord, var den kinesiske staten mer konsekvent og fleksibel og derfor mer troverdig, noe som hadde positiv effekt og etter min mening spilte en avgjørende rolle i kampen mot snevre gruppers egoistiske interesser. Konsekvens og fleksibilitet er et derivat av den første uavhengige variabelen i denne oppgaven som er *politisk konsensus*. Politisk konsensus danner et mulighetsrom til

forandringer og skaper også stimuli for politikere til å fortsette omstruktureringer uten å bøye seg for særinteressenes preferanser¹. Særinteressenes styrke avgjør på sin side i hvilken grad dette mulighetsrommet vil bli benyttet av politikere for reelle implementeringer av reformene som frembringer vekst og utvikling. *Særinteressenes styrke* er derfor min andre uavhengige variabel i denne oppgaven.

Særinteresser som hindrer økonomisk utvikling er et velkjent fenomen blant så vel økonomiske historikere som samfunnsvitere. Det finnes både kvalitative og kvantitative undersøkelser på feltet som understreker hvor viktig det er for staten å være i stand til å kontrollere særinteresser for å sikre bærekraftig økonomisk vekst (Moe 2006, Frye 2010). Utslaget av særinteresser på innovativ utvikling og økonomisk vekst i Kina og Russland er presentert i forskningen utført av blant annet Moe (2015) og Yakovlev (2003). Jeg fant imidlertid ingen systematiske komparative studier mellom to ekstreme case, hvor i det ene tilfellet høy og jevnlig økonomisk vekst var til stede etter at reformene ble satt i gang, mens i det andre tilfellet var veksten lav og ujevn. Jeg vil derfor anvende eksisterende teoretisk base på våre analyseenheter, med mål om enten å bekrefte det teoretiske grunnlaget eller finne mulige svake punkter og på denne måten gjøre et bidrag til dagens debatt om strategier bak et lands økonomiske suksess eller fiasko.

Jeg konkluderer med at relativt svak politisk konsensus om vekst og utvikling og særinteressers styrke i Russland førte til at staten ble kontinuerlig utnyttet av dem. Særinteresser (dog av forskjellige typer) bremsset reformene staten forsøkte å implementere. Som konsekvens ble de reformansvarlige nødt til å enten forlate den politiske scenen (som var tilfellet på 1990-tallet) eller tilpasse seg eksisterende status quo (2000-tallet). I motsetning til Russland var en relativ politisk konsensus i Kina til stede. Den ble bygd rundt økonomisk vekst som mål og var basert på eksperimentelle utfall og kompensasjon til tapere, noe som hjalp å nivellere særinteressers innflytelse. Effektive mekanismer og innovative løsninger produsert av eksperimenter, fikk legitim anerkjennelse i Det kinesiske kommunistiske parti (KKP) og ble raskt spredt i både normativ og geografisk forstand. Tapere fikk full eller delvis kompensasjon for sine tap. Relativt sterk politisk konsensus om økonomisk vekst og evne til å kontrollere særinteresser kan derfor bli betraktet som avgjørende faktorer bak langsiktig vekst og utvikling til og med i institusjonelle miljø preget av imperfekte markedsrelasjoner.

Masteroppgaven er organisert på følgende måte. I avhandlingens neste del er tidligere forskning presentert. Videre følger teori med utledet hypotese. I delen som følger etter det

¹ Politisk konsensus fører ikke nødvendigvis til strukturell endring, vekst og utvikling. Konsolideringen kan enkelt skje rund "gale" beslutninger (noe jeg kommer til å vise i empiriske delen av oppgaven). Politisk konsensus øker imidlertid sjansen for en reell strukturell overgang.

introduserer jeg metode og data, for så å legge frem empiriske funn for begge case og å drøfte dem i analysedelen som følger etter. Til slutt kommer konklusjon og litteraturliste.

2 Tidligere forskning

Det finnes store mengder av materiale som tar for seg å forklare hvorfor Kina har klart å skape høy og bærekraftig økonomisk vekst, mens økonomisk vekst i Russland har vært lav og ujevn. Jeg valgte å organisere tidligere forskning på feltet i fire store kategorier: kulturelle forklaringer, strukturelle forklaringer, forklaringer knyttet til valg av utviklingsstrategi (altså gradvise reformer versus sjokkterapi) og ressursforbannelse.

2.1 Kulturelle aspekter og nasjonal karakter

En del forskere mener at Kinas store økonomiske framgang er forårsaket av unike trekk i kinesernes nasjonale karakter (Gaidar 2005: 39f). Det konfusianske verdenssyn dyrker moralske og etiske holdninger i forhold til arbeid og mellommenneskelige relasjoner, noe som spiller positivt inn og bidrar til bærekraftig økonomisk utvikling (ibid.). Det er absolutt mulig at denne påstanden har noe for seg. På den andre siden, hvis man betrakter kultur som avgjørende for Kinas økonomiske prestasjoner, burde Kina ha demonstrert høy og bærekraftig økonomisk vekst opp gjennom årene. Utfordringen ligger i at i størstedelen av det 20. århundre hadde Kina lav vekst og helt til langt ut på 1980-tallet ble landet betraktet som et av de fattigste i verden (Illarionov 1998). I perioden fra 1952 til 1979 sank Kinas BNP per innbygger både i forhold til det russiske og til gjennomsnittlig nivå på verdensbasis (ibid.). Moralske og etiske faktorer som drivkrefter bak Kinas økonomiske suksess begynner også å blekne når man ser på korrupsjonsnivået i Kina. I følge Transparency International (2016a,b) var korrupsjon på begynnelsen av 1990-tallet i større grad utbredd i Kina enn i Russland.

Polterovich (2002) peker på at kulturelt var Kina og Russland snarere mer like enn forskjellige da reformene startet. Paternalisme, mistillit til makthavere, sosial passivitet, kollektivism, negativ holdning til privat eiendom, forestilling om materiell likhet som et viktig element i et rettferdig samfunn, vrangforestillinger om demokratiske normer, manglende evner til å operere i frie markedsforhold - alle disse holdninger var til stede i begge land og kan ikke forklare ulik økonomisk vekst alene.

Derimot, hvis vi ser på befolkningens holdninger til private aktører i Russland og Kina, ser vi siden 1995 klare forskjeller mellom landene med betydelig høyere negative holdninger i Russland enn i Kina (World Values Survey 2016).

2.2 Strukturell forklaring

Strukturell forklaring har jeg delt i 3 underkategorier.

2.2.1 Økonomisk/teknologisk tilbaketilleggenhet eller “relative advantages of backwardness”

Noen forskere hevder at Kinas hurtige økonomiske vekst er forårsaket av landets lave utviklingsnivå i 1979 da reformene ble satt i gang (Dabrowski, Gomulka, og Rostowski 2000: 6). Deres argument går ut på at Kinas lavere industriandel og høyere landbruksandel i BNP, sammen med lavere andel industriarbeidere og høyere andel sysselsatt i landbruket og lavere BNP per innbygger sammenlignet med i Russland, ga Kina et strukturelt konkurransefortrinn og bidro til høyere og mer bærekraftig økonomisk vekst sammenlignet med Russland. Illarionov (1998: 16f) to år tidligere fant imidlertid ingen regelmessige mønstre i utviklingen blant land som hadde lignende strukturelt og økonomisk utgangspunkt som Kina hadde. Han ser på hvert enkelt lands gjennomsnittlig vekst i BNP per innbygger i perioden mellom 1979 og 1997 satt i sammenheng med landenes startposisjoner målt i BNP per innbygger, og finner ingen klare sammenhenger. Noen land som hadde lignende økonomiske startposisjoner vokste økonomisk, mens andre opplevde økonomisk nedgang. Det samme gjør han med strukturell sysselsetting og økonomisk vekst og finner at for land med strukturer som ligner på Kinas økonomi, varierer gjennomsnittlig årlig økonomisk vekst fra -6 til 8 prosent. Disse faktorer alene kan derfor ikke forklare hurtig vekst i Kinas økonomi (ibid.: 16f).

2.2.2 Menneskelig kapital

I følge Mau (2005: 55) gjorde lavere utdanningsnivå blant kinesere det enklere for kinesiske myndigheter å bestemme seg for gjennomføringen av økonomiske reformer fremfor politiske ettersom etterspørselen etter demokratiske politiske reformer var lav. Men sosiologiske undersøkelser gjennomført i Russland på begynnelsen av 1990-tallet viser heller ikke til et omfattende behov og stor etterspørsel etter demokratisering. Derimot var prioriteringen av tiltak som sikret sikkerhet og orden av primær interesse (Polterpovich 2006b).

2.2.3 Institusjonelle strukturer

Qian (1999: 29f) mener at årsaken til den vellykkede økonomiske omstruktureringen av kinesisk økonomi ligger i institusjonelle strukturer. Kinesisk planøkonomi var nemlig mer desentralisert enn den russiske. Regionale administrative sentre i Kina spilte en større rolle i planlegging og styring av produksjonsprosessen enn de gjorde i Russland. Regionalt samarbeid var derfor mer utviklet og dannet bedre forutsetninger for mer effektive

økonomiske reformer i Kina enn i Russland. Dette argumentet er uten tvil viktig. Vi må imidlertid huske på at lignende reformer ble gjennomført i Russland som et av tiltakene under den administrative reformen 1985-1987 (Gaidar og Chubais 2011: 36). Denne faktoren alene kan derfor ikke forklare utfallet på vår avhengige variabel.

De viktigste institusjonelle forhold (så som kulturelle) var derfor snarere like enn forskjellige i begge land: ikke fleksible priser og fast valutakurs; planøkonomi, myke budsjettsbegrensninger; fravær av rett til å eie kapital og land; underutviklet kredittsystem; primitive statlige finanser og mangel på kapitalmarked; statlig monopol på utenrikshandel; en militær sektor som var altfor dominerende i økonomien. Alle disse forhold begrenset omstillingen av kinesisk og russisk økonomi (Polterovich 2006b: 7).

2.3 Utviklingsstrategi: sjokkterapi vs gradvise omstruktureringer

Det har lenge vært antatt at drastiske omreguleringer av Russlands økonomi sammenlignet med Kinas gradvise omstruktureringer forårsaket forskjellig økonomisk utvikling i disse landene (Stiglitz 1999, 2000). Det finnes imidlertid motargumenter. Dabrowski med fl. (2000) viser til at overgangen i sentral- og østeuropeiske land var mer suksessfull i de landene som valgte sjokk framfor gradvis endring. Illarionov (1998: 25) angriper påstanden fra en annen posisjon. Ved hjelp av analyse av økonomisk politikk i Russland og Kina, fant han ut at graden av statlig innblanding i økonomien var betydelig høyere i Russland enn i Kina. Illarionov (ibid.) konkluderer med at mer liberal økonomisk politikk i Kina i motsetning til mer gradvise reformer i Russland førte til høyere økonomisk vekst i Kina enn i Russland. Bay, Li, Qian og Wang (1999: 32) hevder imidlertid at i tilfellet med Kina må man ta i betraktning indirekte statlige inntekter som estimeres til ca. 9 prosent av BNP. I tillegg til dette tolkes ofte omfanget av sosiale utgifter i det kinesiske budsjettet feil. Dette er fordi kinesiske bedrifter fortsetter å bære en stor del av kostnadene knyttet til sosial trygghet og på denne måten tjener som avlastning for det nasjonale budsjettet (Cao, Fan og Woo 1997: 29, McDonnell 2004: 12, Popov 2002: 122). Hvis man tar hensyn til det, viser det seg at statens tilstedeværelse i de nasjonale økonomier ser ganske lik ut (Bay et al. 1999: 32). Dessuten må det stilles spørsmål rundt Kinas statlige militære utgifter. Erfaringer viser at det er rimelig å anta at offisiell statistikk knyttet til militære utgifter ofte kan være ufullkommen og at de faktiske militære utgiftene er mye høyere enn de offisielle. I lys av det som er sagt virker det usannsynlig at størrelsen på andelene i utgiftspostene til de statlige budsjettene i Kina og Russland i seg selv kan forklare så pass store forskjeller i økonomisk vekst.

2.4 Ressursforbannelse

Argumenter knyttet til ressursforklaringer (Ross 2001) er heller ikke så fullt robuste. Forskere er stort sett enige om at ressursforbannelse ikke eksisterer på grunn av store mengder av naturressurser, men snarere oppstår som konsekvens av uforsvarlig bruk av inntekter knyttet til ressursers utvinning og salg (Gylfason 2006: 201ff, Stijns 2005, Ahrend 2006). Uforsvarlig bruk av inntekter kan i sin tur bli knyttet til lav kvalitet på statlige institusjoner (som fører til rent-seeking, betydelig lobbyvirksomhet og korrupsjonaktig aktivitet) og ikke tilstrekkelig finansiering av ny teknologi og investeringer i kapital (Polterovich 2007: 32).

Ingen av disse perspektivene hver for seg er derfor i stand til å gi et entydig svar på hvorfor Kina opplevde høy og jevnlig økonomisk vekst i perioden mellom 1979 og 2013, mens Russlands økonomiske vekst i perioden mellom 1991 og 2013 var relativt lav og svært ujevn. Jeg mener at en tverrfaglig tilnærming til problemstillingen vil kunne gi et mer pålitelig bilde av utviklingen. Politiske økonomer legger spesielt de siste 10 årene særlig vekt på *særinteresser* knyttet til etablerte institusjoner i et land. De hevder at etablerte særinteresser bak disse strukturene motsetter seg innovativ utvikling og på denne måten bremser økonomisk vekst (Acemoglu og Robinson 2012, Frye 2010, Moe 2006, Mokyr [1990] 2014, Fukuyama 2014a).

Det er imidlertid ikke særinteresser som er problemet i seg selv, men snarere statens evne til å kontrollere dem (ibid.). Alt i alt, forventer jeg å finne at reformatorer i Kina var mer konsekvente og derfor mer troverdige - i den forstand at det i større grad hersket *politisk konsensus* rundt landets interesser og mål - enn i Russland. Samtidig var reformatorer i Kina mer fleksible - i den forstand at de tok større hensyn til tapere ved å kompensere dem fullt eller delvis eventuelle tap og på denne måten sikret seg sosial støtte enn i Russland. Altså, antar jeg at kinesiske myndigheter har klart å balansere *særinteresser* og på denne måten tvinge dem å akseptere innovative tiltak som dannet gunstige forhold for økonomisk vekst, noe jeg mener skjedde i Russland i langt mindre grad.

Før jeg går til analysen vil jeg si mer konkret om hva jeg mener med særinteresser og statens rolle i håndteringen av disse, presentere teori, uavhengige variabler og utlede hypotese som jeg mener kan hjelpe å belyse problemstillingen. Men aller først vil jeg definere begrepet økonomisk vekst og drivkrefter bak den.

3 Teori

3.1 Avhengig variabel: Økonomisk vekst. Typer og drivkrefter

Mokyr ([1990] 2014: 271) mener kontinuerlig teknologisk utvikling er en hovedfaktor bak langsiktig økonomisk vekst. Denne type økonomisk vekst baserer seg på stadig voksende kunnskap som bidrar til å minske produksjonskostnader og øke produktiviteten. Den er også i Mokyr's typologisering kalt schumpeteriansk vekst. Til tross for at Mokyr legger vekt på teknologier som drivkrefter bak økonomisk utvikling er han langt i fra til å falle i en deterministisk teknologisk felle. Mokyr (ibid.: 19) er helt klar over at ikke alle typer økonomisk vekst primært forbindes med nye teknologier. Drivkrefter bak økonomisk vekst kan for eksempel forbindes med økte investeringer (i Mokyr's typologisering kalt solovian vekst), markedets omfang (i Mokyr's typologisering smithiansk vekst) og økonomiens størrelse. Det er svært sjelden at teknologisk økonomisk vekst finner sted uten andre typer av økonomisk vekst. Hovedsakelig spiller alle typer økonomisk vekst inn sammen, og disse er vanskelig å skille fra hverandre for å tydeliggjøre effekten hver enkel av dem har (Mokyr [1990] 2014: 26). Men dette er heller ikke nødvendig fordi i siste instans er forbrukernes velferd den viktigste indikatoren bak landenes prestasjon (ibid.: 223). For eksempel utfordrer markedsintegrasjon (altså, smithiansk vekst) konservative og ineffektive bedrifter gjennom økt konkurranse, utrydder makten til lokale monopoler, og stimulerer til produksjon av nye teknologier, noe som er til nytte både for forbrukere spesielt og for samfunnets velferd generelt (ibid: 385, 423).

3.2 Utviklingsparadokset og særinteresser

Forskere på økonomisk historie viser til at hvis produksjon av innovasjoner skjer relativt uavhengig av det institusjonelle miljøet, krever kapitaliseringen av disse innovasjoner visse institusjonelle forutsetninger (Mokyr [1990] 2014: 277f, 468). Ved å sammenligne Kina og vesteuropeiske land peker Mokyr (ibid.) på at teknologiske innovasjoner i seg selv ikke nødvendigvis fremkaller innovativ utvikling i et land. Kinas historie demonstrerer at det er fullt mulig å oppdage krutt, men ikke være i stand til å modernisere hæren; kunne vite om kompass, men ikke utvikle sjøfart; kunne oppdage typografi, men ikke skape noen offentlig opinion (Gaidar 2005: 183). Slike paradokser hører ikke bare fortiden til.

Et nylig eksempel er et mislykket forsøk av den europeiske "Ford" på å implementere japanske teknologier i sin produksjon, mens den amerikanske "Ford" derimot lyktes (Parente og Prescott 2000). Et annet eksempel er "*energy efficiency paradox*" som går ut på at bedrifter

ikke vil bruke miljøvennlige teknologier til tross for at økonomiske beregninger viser til investeringens gode profittmarginer (Blok 2004).

I litteraturen finnes flere forklaringer på slike paradokser. Noen trekker frem manglende infrastruktur, markedets størrelse og lignende som årsaker til fravær av vilje for implementering av nye teknologier, andre knytter dette til usikkerheten knyttet til store investeringsutgifter som nærmest er umulig å beregne presist (Dixit og Pindyck 1994, Nahuis 2003). En annen forklaring på hvorfor enkelte land lykkes med å implementere innovasjoner, mens andre mislykkes, knyttes til lover og reguleringer i et land som formelt begrenser konkurranse og på denne måten reduserer stimuli for teknologisk nyskaping og dens implementering (Baily, Gordon og Bresnahan 1993, Baily, Gersbach, Scherer og Lichtenberg 1995: 307ff). I dagens debatt legger imidlertid stadig flere vekt på *særinteresser* som hovedforklaringen på forskjellig innovativ utvikling mellom land (Mokyr [1990] 2014, Parente og Prescott 2000, Moe 2006, Acemoglu og Robinson 2006, 2012). Som jeg pekte på i tidligere forskning-delen var det relativt små prinsipielle forskjeller mellom Russland og Kina ved reformenes utgangspunkt. Jeg antar derfor at de første to forklaringene ikke har like mye forklaringskraft som forklaringen knyttet til særinteressers innflytelse.

Mokyr ([1990] 2014: 472) og Acemoglu og Robinson (2012) hevder at til tross for at innovativ utvikling nesten alltid bidrar til å øke økonomisk velferd, finnes det alltid enkelte segmenter i samfunnet som taper på grunn av innovasjoner. Disse segmenter eller sosiale grupper kan være representanter fra forskjellige maktkretser og kan ta forskjellige former så som reaksjonært og inkompetent byråkratiapparat, fagforeninger av alle slag, store private og statlige selskaper og lignende. Disse gruppene kan være i stand til å motsette seg innovasjoner både åpent - i form av fysisk motstand, og/eller skjult - i form av lobbyvirksomhet (Mokyr [1990] 2014, Moe 2006, Acemoglu og Robinson 2012: 85, Fukuyama 2014a: 234f).

Naturen til motstanden mot forandringer ligger i at enhver organisasjon skaper og favoriserer klasser av innsidere som tjener på eksisterende strukturer. Disse klasser eller særinteresser har derfor særskilt interesse i å bevare status quo (Moe 2006: 49). Når særinteresser bidrar til rask økonomisk vekst, oppnår de samtidig ofte politisk makt. Når gamle strukturer slutter å levere er strukturelle endringer nødvendige, men da bruker særinteresser makten de har oppnådd og setter foten ned enten i form av lovvedtak som bevarer/styrker deres makt eller i form av blokkering av vedtak som går mot deres interesser (Moe 2006, Parente og Prescott 2000). Her er det verdt å nevne at ved reformenes start var politiske og økonomiske systemer i Russland og Kina utsatt for særinteresser av lignende art: Den politiske makten var samlet i et parti; et altomfattende og lite effektivt byråkratiapparat

hadde informasjonsmonopol; det økonomiske systemet var monopolistisk, altså, styrt etter plan og konsentrert i industrier kontrollert og eid av staten. "Rent-seeking" aktiviteter var dominerende strategi for nøkkelaktører i Russland og Kina (Polterovich 2006b: 7).

Hvor kraftig særinteressers utslag kan være demonstrerer Olson (1982) i sin bok «*The Rise and Decline of Nations*». Hans analyse viser hvor mye et samfunn kan tape som resultat av særinteressers lobbyvirksomhet på enkelte politiske områder med den hensikt å blokkere effektive innovasjoner. Hvis særinteresser er i stand til å utnytte sin politiske innflytelse for å hindre staten å iverksette nødvendige strukturendringer, fører dette til en gradvis oppleiring av stivheter, rigiditet og dermed til stagnasjon (Olson 1982, Moe 2006, Fukuyama 2014b).

3.3 Statens betydning

Ut i fra det som er sagt er det kanskje naturlig å konkludere at snevre økonomiske interesser representerer den største hindringen til økonomisk vekst, men slik er det ikke. Parente og Prescott (2000) fant ut at forskjellig økonomisk utvikling mellom land snarere er et resultat av politikken i en stat som i noen tilfeller begrenser bruk av innovasjoner.

Stadig flere forskere påpeker at i siste instans ligger problemet i statens evne til å håndtere de politiske motsetninger som innovasjoner fremkaller (Acemoglu og Robinson 2006, 2012, Moe 2006, 2011). Acemoglu og Robinson (2006: 129) konstruerte en enkel modell hvor politiske eliter er nødt til å blokkere teknologisk og institusjonell utvikling på grunn av frykt for å miste makten. I følge modellen reduseres sannsynligheten for overlevelse drastisk når man er tvunget til å ta kontroversielle politiske beslutninger med *store potensielle omfordelingseffekter* (ibid., Moe 2011: 7).

Teknologisk og institusjonell innovasjon har nettopp slike effekter (ibid.). Teknologisk innovasjon etterspør nye ferdigheter og ny kompetanse og fører ofte til nedleggelse av gamle bedrifter. Men det er lite nytte av teknologiske innovasjoner hvis et land ikke besitter nødvendig kompetanse og infrastruktur for å spre og absorbere dem (Acemoglu og Robinson 2012: 53, Moe 2006: 50f). Institusjonell innovasjon forutsetter at gamle institusjoner erstattes av nye organisasjons- og produksjonsformer. Hvis kompetansenivået har tendens til å øke med høyere investeringer i utdanning og forskning, er diffusjon av innovasjoner først og fremst et institusjonelt spørsmål fordi diffusjon ikke vil skje i et institusjonelt vakuum. Kompetanse og diffusjon av innovasjoner legger til rette for generell økning av såkalt human kapital (Moe 2006: 48, Acemoglu og Robinson 2012: 77ff).

Med ovenfornevnte inngrep taper de som tjener på det eksisterende systemet. Hvem

som blir de nye vinnerne ved forandring av status quo er noe mer uklart (Mokyr [1990] 2014: 280). Dette øker sannsynligheten for beslutningstakere til å bli fratatt en av bærebjelkene (kanskje den viktigste) de hviler på, noe som gjør deres framtid noe mer uforutsigbar (ibid.). Frykten for å miste makten gjør makthavere uvillige til å sette i gang strukturelle endringer og danner stimuli for å stoppe/snu reformene som var en gang igangsatt (Acemoglu og Robinsons 2006: 129, 2012: 84). Sagt med andre ord, ligger utfordringen med igangsetting og konsekvent implementering av strukturelle endringer i selve forsøket på å reformere et system fordi det ofte svekker makthaveres posisjon.

Kontroll over eller i hvert fall minimering av særinteressers innflytelse i samfunnet har derfor en avgjørende betydning for hvordan en stat klarer å implementere innovative tiltak (Mokyr [1990] 2014, Moe 2006:47f). Men som Mokyr ([1990] 2014: 284) peker på, er en stat ikke i seg selv i stand til å realisere det innovative potensialet, og samtidig er det heller ikke mulig å finne en løsning uten en stat. En stat er på denne måten både et problem og en nøkkel i seg selv.

3.3.1 Institusjonelle forhold og økonomisk vekst

Nasjonale innovasjonssystemer kan være et nyttig redskap for analyse av hvordan "catching up" stater forsøker å henge seg på utviklede land (Lundvall 2011: 25ff). Både Russland og Kina hører til den første kategorien (Acemoglu og Robinson 2012). Nasjonale innovasjonssystemer har mange definisjoner, men en funksjon som er til stede i de fleste av dem er rollen som er gitt til et lands institusjoner, og hvordan disse institusjonene samhandler for å fremme innovasjon og økonomisk vekst (Lundvall, Joseph, Chaminade og Vang 2011). Evne til å minske konfliktnivå mellom særinteresser, koordinere bruk av kunnskap og gi insentiver for involverte aktører antas til å være de viktigste institusjonelle funksjoner hvis målet er langsiktig økonomisk vekst (Johnson 2010).

Det er med andre ord stor konsensus i forskningsmiljøet om at institusjonelle forhold i et land har avgjørende betydning for innovativ utvikling og økonomisk vekst (Qian og Weingast 1997: 83ff, Wright 2008: 322, Acemoglu og Robinson 2012: 67). "Gode" institusjoner øker sjansen for "creative destruction" noe som i det Schumpeterianske perspektivet er nøkkelen til et lands vekst og utvikling (Moe 2011: 4, Acemoglu og Robinson 2012). Acemoglu og Robinson (2012: 79ff) deler institusjoner i to grupper – inkluderende og ekstraktive – og hevder at inkluderende politiske og økonomiske institusjoner er best egnet for å løse utfordringer knyttet til særinteresser og på denne måten muliggjør "creative

destruction". Eller sagt med andre ord, gjør inkluderende institusjoner (i Acemoglu og Robinsons typologisering) det vanskeligere for særinteresser å blokkere strukturell endring (Mokyr [1990] 2014).

Forutsetninger for at *politiske* institusjoner skal regnes som inkluderende er at disse er tilstrekkelig sentraliserte og pluralistiske: Sentraliserte i den forstand at makten er samlet hos og utføres av offisielt myndige til å styre; pluralistiske i den forstand at politisk makt er spredt i en bred koalisjon av mennesker og/eller grupper (Acemoglu og Robinson 2012: 217, 364, 458). Som sagt, har det begynt å bli allminnelig akseptert at "good government" har en positiv effekt på landets økonomiske prestasjoner (ibid.). Med "good government" menes politiske institusjoner som sørger for politisk stabilitet, effektiv offentlig forvaltning, god reguleringskvalitet (ordninger som fremmer konkurranse og ikke pålegger produsentene en kostbar byrde i form av registrering, lisensiering og så videre), rettsvesen (domstoler som fungerer upartisk og som har gjennomsiktlige og forutsigbare prosedyrer) og mekanismer som er i stand til å holde korrupsjon i sjakk (Hanson og Teague 2005: 666).

Forutsetningene for at *økonomiske* institusjoner skal regnes som inkluderende er at disse beskytter privat eiendom og eiendomsrett fra høy beskatning og ekspropriasjon. Samtidig sørger disse for den nødvendige infrastrukturen for blomstring av økonomisk aktivitet så som veier og transportnettverk, investering i mennesker og mobilisering av talenter og ferdigheter hos et stort antall individer (Acemoglu and Robinson 2012: 79). Privat eiendom og eiendomsrett og rettssikkerhet gir nye bedrifter mulighet til å komme på markedet, kontinuerlig kamp for politisk og økonomisk hegemoni fører til bredere muligheter for deltakelse, materialistisk pragmatisme, respons og ansvarlighet og skaper insentiver for å investere og utvikle (Mokyr [1990] 2014: 279, 473, Ferguson 2011: 305, Acemoglu og Robinson 2012: 75, 208, 429f). Slike institusjoner danner insentiver for mennesker for å være produktive, oppfinnsomme og entreprenøraktige med vekst og velstand for landet som følge (ibid., Fukuyama 2014a: 287).

På den andre siden mislykkes et land i følge Acemoglu og Robinson (2012: 83, 364ff) hvis det mangler inkluderende institusjoner fordi i dette tilfellet vil frykten for ekspropriasjon, fravær av muligheter for produktiv virksomhet og fortjeneste, gjøre mennesker passive og ineffektive. Den primære funksjonen til etablerte institusjonelle strukturer i slike land er å utvinne verdier fra samfunnet og distribuere disse verdiene til en snever gruppe av mennesker. Det som er til nytte for eliter er ikke nødvendigvis til nytte for et samfunn som helhet fordi en bra politikk for samfunnet kan være en dårlig politikk for makthavere og motsatt (de Mesquita 2003: 536). Acemoglu og Robinson (ibid.: 81, 372, 430) kaller disse institusjoner for

ekstraktive og hevder at disse vil blokkere innovativ utvikling. Formulert i et Schumpeteriansk paradigme, har slike land lite insentiver til å gjennomføre "creative destruction" og dermed har disse verre utsikter til en vellyllet strukturell endring og langsiktig økonomisk vekst.

Ved reformenes utgangspunkt hadde Kina like utfordringer som Russland: å bevege seg mot privat eiendomsrett og rettstat i institusjonelle forhold preget av paternalistiske forventninger og "rent-seeking" aktiviteter, mangel på rettskultur og fravær av velfungerende rettssystem som kunne beskytte privat eiendom og regulere forhold mellom ny forretningsklasse og arbeidstakere (Polterovich 2006b: 14). I tillegg var det underskudd på såkalt markeds-infrastruktur som gjerne knyttes til innovativ utvikling: velutviklet kredittsystem og effektive ledere og eiere (ibid.). Ulikt utfall på vår avhengige variabel kan derfor tyde på at i løpet av vår analyseperiode har institusjonell endring mot mer inkluderende institusjoner skjedd i større grad i Kina enn i Russland.

I den grad institusjoner i Kina er blitt mer inkluderende eller ikke sammenlignet med Russland, antar jeg at utviklingen er forårsaket av disse statenes rolle i håndteringen av særinteresser. Derfor vil ikke avklaring av i hvilken grad institusjonelle endringer i Kina og Russland skjedde, gi oss forklaringen på hvorfor dette faktisk har skjedd. Selv om institusjoner kan være mer inkluderende i ett land enn i det andre, trenger vi derfor også å spørre om hvem som opprettholder systemet og hvem som fremkaller endringer i systemet. Med andre ord, må vi forsøke å definere statens nøkkelaktører og å forstå hvordan de bruker sin makt til enten å motstå eller fremme "creative destruction" og dermed vekst og utvikling. På denne måten blir institusjonell endring som fant sted i Russland og Kina en del av forklaringen og ikke det som primært skal forklares. Vi trenger derfor flere detaljer.

4 Særinteresser i Russland og Kina

4.1 Føderalt nivå

Generelt kan veien fra ekstraktive til inkluderende institusjoner bli beskrevet ved hjelp av den mye brukte av økonomer og statsvitere "J-curve" som illustrerer ideen om at politiske og økonomiske reformer først fremkaller politiske og økonomiske transformasjonskostnader og bare etter det bringer med seg politiske og økonomiske gevinster (Przeworski 1991, Bremmer 2006). Underveis forsøker politiske og økonomiske tapere (ofte ikke uten suksess) å blokkere overgangen (ibid.).

Som det ble vist av Olson i "Logic of Collective Actions", eksisterer ikke samfunnsinteresser som sådan. Disse interesser utkrystalliserer seg først gjennom politisk konkurranse mellom ulike sosiale gruppers interesser på det politiske markedet. I tilfelle det politiske markedet svikter som følge av for eksempel ustabilt demokrati eller i fravær av demokrati (som historisk har vært typisk for både Russland og Kina), foregår politisk konkurranse i form av intern maktkamp mellom gruppene som hører til eliten (ibid., Heywood 2000).

Slike land kjennetegnes av en større rolle av staten i sosiale og økonomiske prosesser og "rent-seeking" virksomhet er ofte et vanlig fenomen. Disse stater erklærer seg som representanter av samfunnets interesser og underordner alle andre interesser sine interesser. Bærere av statsinteresser er en mindre gruppe på toppen av det politiske hierarkiet. Imidlertid krever slike politiske konstruksjoner at praktiske implementeringer av statens interesser støtter seg på enkelte sosiale segmenter eller grupper i samfunnet (Yakovlev 2003: 29, Moe 2006, North, Wallis, Webb og Weingast 2012). Pivovarov og Fursov (1999:176ff) viser til at gjennom hele Russlands historie var denne rollen forbeholdt forskjellige grupper som skilte seg nok fra hverandre i form og navn, men ikke i innhold (fra opritsjniker under Ivan den Grusomme på 1500-tallet til sovjet nomenklatura på 1900-tallet). Det som disse gruppene hadde til felles var deres funksjon som tjenere i deres relasjon med staten. Derfra deres navn - "klasse av tjenestemenn". Det er imidlertid slik at hver gang denne klassen ekspanderte og fikk betydelig innflyttelse, begynte den å fremme sin egen korporative interesse som ikke alltid korresponderte med statens interesse (Yakovlev 2003: 29, Yakovlev 2016: 157). Relativt lik utvikling kan man også observere i Kina (Brøgger 1993). Et eksempel på dette kan være et behov for effektivisering av byråkrati-apparatet. Hvis staten møter motstand og gir opp kampen med byråkratene, kan et korrupt, "rent-seeking" system med lav kvalifikasjon av tjenestemenn bli konservert med all konsekvens det innebærer for innovativ utvikling og langvarig økonomisk vekst (Polterovich 2008: 7f).

Hellman (1998:203ff) hevder imidlertid at utfordringer ikke først og fremst kommer fra de som taper på overgangen, men fra de han kaller "tidlige vinnere". I følge Hellman (ibid.) representerer disse vinnere forskjellige sosiale grupper som under overgangen tjener renter både fra stat og fra samfunn. Disse kan for eksempel være representert av interesser til private forretningsstrukturer og/eller interesser til forskjellige symbioser mellom dem og makthavere. Slike grupper mister derfor insentiver til å fullføre reformene. Den mest rasjonelle handling sett fra deres ståsted, blir da å kjempe for bevaring av status quo. Tapere og tidligere vinnere forlenger overgangen og øker kostnader og risiko knyttet til den (ibid.). Den største faren for innovativ utvikling og langsiktig økonomisk vekst kommer derfor fra disse to gruppene - tapere og tidligere vinnere - i et land som har tatt kursen fra ekstraktive til inklusive institusjoner (Acemoglu og Robinson 2000: 126ff, 2006: 115ff, 2012: 431, Bäck og Hadenius 2008: 1ff, Chaudhry og Garner 2007: 35ff).

Med tanke på at både i Kina og Russland var demokratiske institusjoner og det sivile samfunn svake og ufullkomne, er det derfor forholdet mellom stat og business/byråkratiske strukturer som ser ut til å ha avgjørende betydning. Ut i fra det som er sagt, er det kanskje naturlig å trekke en logisk slutning om at tvunget til reformene, var den kinesiske staten mer suksessfull i å tvinge innovative løsninger på tvers av byråkratiske strukturer og samtidig balansere business-interesser. Institusjonelle endringer som oppsto i kjølvannet av disse inngrep kan etter min mening være med på å forklare variasjon på vår avhengige variabel.

4.2 Regionalt nivå

For Acemoglu og Robinson (ibid.) ligger utfordringen om tilpasning av en politikk som vil føre til etablering av inklusive institusjoner, i de insentiver og begrensninger politikere møtes av i sitt lands politiske og økonomiske omgivelser (ibid.). På denne måten reduseres politikernes forandringsvilje til en funksjon av et sett av formelle og uformelle faktorer som danner disse insentivene og begrensningene (formelle faktorer er offisielle lover i et land, uformelle faktorer er stivhengighet som gjenspeiler den historiske og kulturelle utviklingen i et land, interne og eksterne trusler, ressurser og lignende). For å få bli ved makten er det da rasjonelt for politikere å tilpasse seg disse forholdene i stedet for å kjempe mot dem (ibid.: 108). Overgangen vil da neppe bli suksessfull uten forandring av systemet som danner insentiver og stimuli for politikere for å være konsekvente og fullføre reformer (ibid., Polterovich 2006: 22).

Men som vi så tidligere i delen som tar for seg tidligere forskning var det ikke prinsipielle forskjeller mellom Russland og Kina som kunne ha vært knyttet til disse institusjonelle begrensninger da reformene startet. Etter 2004 er forskere mer tilbøyelige til å definere stater i Russia og Kina som korporative (Hanson og Teague 2005: 658, Lane 2008). Til tross for formelle begrensninger regionale makter fikk etter 2004 i Russland, hevder forskere at regioner fortsatt hadde mye autonomi (særlig i det som gjelder økonomiske spørsmål) (Rochlitz, Kulpina, Remington og Yakovlev 2015: 426, 428). I tillegg hevder flere forskere at i perioden fra midten av 1990-tallet og fram til 2004 (da regioner hadde formell autonomi) var deres makt i praksis betydelig begrenset av sentral makt (Ross 2003, Goode 2011). Samtidig skiller Russland og Kina seg i det som gjelder regionenes økonomiske prestasjoner. Dette gjør Russland og Kina til to sammenlignbare enheter også på regionalt nivå.

Alt dette gir grunnlag for å anta at forskjellig utfall på den avhengige variabelen kan også delvis knyttes til statens ulike rolle under overgangsprosessen i samhandling med regionale myndigheter; eller sagt med andre ord, skyldes utfallet forskjellige stimuli og begrensninger som nøkkelaktører (regionalt byråkrati og business) opererte med og var avhengige av i perioden mellom 1979 og 2013 for Kina og mellom 1991 og 2013 for Russland.

Hvordan en stat klarer å kontrollere særinteresser og på denne måten sikre institusjonell (strukturell) endring og økonomisk vekst er noe mer uklart. Men det er mulig å definere en del faktorer som kan gjøre vår hypotese mer operasjonaliserbar. Videre ser vi derfor nærmere på litteraturen som kan bidra med nyttige indikatorer som i sin tur kan hjelpe oss å forklare hvorfor langsiktig og jevn økonomisk vekst fant sted i Kina, men ikke i Russland.

5 Forutsetninger for institusjonell endring

5.1 Uavhengige variabler: Politisk konsensus og særinteressenes styrke
Statens rolle i overgangsprosessen er tydeliggjort av flere forskere. Noen av dem utviklet et nytt begrep "utviklingsstat" for å beskrive prosessen (Amsden 1989, Stubbs 2009). Mer nylig kom en detaljert beskrivelse av statens rolle i utviklingen av bærekraftig økonomi under et samlende konsept som fikk navn "The Entrepreneurial State" (Mazzucato 2013). Mazzucato (ibid.) poengterer:

when organized effectively, the State's hand is firm but not heavy, providing the vision and the dynamic push (as well as some 'nudges' – though nudges don't get you the IT revolution of the past, nor the green revolution today) to make things happen that otherwise would not have. Such actions are meant to increase the courage of private business.

For å jevne ut innflytelse av særinteressers negative innspill under transformasjonsprosessen hevder Frye (2010) at tillit til reformene er en avgjørende forutsetning. Tillit til reformenes kurs er i sin tur et derivat av *politisk konsensus* i et land (ibid.). Som det var påpekt i innledningen bør politisk konsensus ha vekst og utvikling som nødvendig forutsetning for at teknologisk og institusjonell endring skal kunne finne sted (Frye 2010, Moe 2006).

Frye (2010) bygger sin argumentasjon rundt antagelsen om at en suksessfull institusjonell og økonomisk reform krever tillit til prosessen av forskjellige sosiale grupper. Han mener at disse gruppene må begynne å bruke sine krefter på å prøve å utnytte de mulighetene overgangen byr på. De må derfor fokusere sin aktivitet på produktivt arbeid og langsiktige investeringer i stedet for å konsentrere seg om "rent-seeking" aktiviteter og kjempe for statlige tilskudd, donasjoner og andre paternalistiske gevinster. Dette vil neppe skje hvis økonomiske aktører har lite tro på at reformer vil fortsette eller at politikere ikke vil snu utviklingen under press fra grupper som har interesse i å bevare status quo. Mangel på tillit til reformenes kurs gjør at potensielle vinnere og tapere nøler med å investere. Mangel på investeringer fører til mindre skatt som igjen minker omfordelingsgrunnlaget mellom sosiale grupper som er avhengige av staten (ibid.).

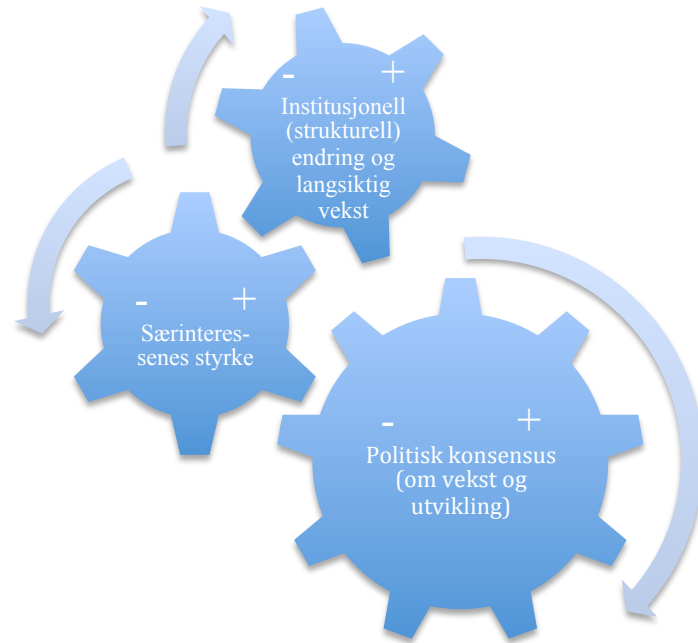
I følge Frye (2010) har en stat preget av *politisk konsensus* større sjanse for å fremstå som troverdig under overgangen. Derimot øker sannsynlighet for at reformer blir møtt med mistenksomhet i et politisk splittet samfunn. Mangel på politisk konsensus gjør at politikere i frykt for sin egen overlevelse heller jakter på kortsiktige gevinster, enn satser på langsiktige mål. Politikere er derfor mer villige til å bøye seg for særinteressers preferanser og for eksempel gjennomføre privatisering under svake regulative institusjoner, oppmuntre til "rent-

seeking" virksomhet, bidra med skattelettelse til lojale bedrifter, begrense omfordeling til vanlig med begrunnelse i antipopulistisk politikk for å rettferdiggjøre sine handlinger. For at politisk vilje til forandringer skal kunne bli et varende fenomen, må politisk konsensus være til stede for at politikere skal kunne få kontroll over særinteressers makt uten å utsette sin posisjon for alt for høy risiko (Moe 2006: 52f, Acemoglu and Robinsons 2012). *Politisk konsensus* er derfor min første uavhengige variabel. Sannsynligheten for politisk konsensus øker hvis reformene ikke skaper store økonomiske og sosiale skillelinjer (ibid.). Det er altså viktig - uansett hvilken type regime som gjennomfører reformer - å ikke ignorere, men å gi økonomisk kompensasjon til alle tapere, til og med de marginaliserte (Doner, Ritchie og Slater 2005: 327, Kim og Pirtilä 2006: 446ff). Derimot vil lav tillit forårsaket for eksempel av høye transformasjonskostnader eller institusjonelle feller (som fører til fattigdom og forsterker sosiale og økonomiske skillelinjer), skape stimuli for politikere til å stoppe eller snu reformer (Polterovich 2008:7). Når politisk konsensus er til stede, vil det skape et mulighetsrom og hjelpe til å jevne ut særinteressenes styrke og legge til rette for institusjonell endring og "creative destruction". Å ikke gi etter for press fra særinteresser øker på denne måten sannsynligheten for at staten skal kunne gjennomføre strukturelle endringer og oppnå langsiktig økonomisk vekst (Moe 2011: 5). *Særinteressenes styrke* er derfor min andre uavhengige variabel.

5.2 Hypotese

For at et land skal være i stand til å bekjempe særinteresser knyttet til de som taper på implementeringen av institusjonelle og teknologiske innovasjoner, må visse forutsetninger være til stede. Eksisterende teorier antyder at flere betingelser må være oppfylt. For det første, må politiske institusjoner i et land som vil være i stand til å bekjempe tapernes misnøye og tidlig vinnernes-dilemma og på denne måten sikre institusjonell endring, være preget av tillit til reformenes kurs. Tillit er et derivat av konsekvent og fleksibel politikk som gjør det lettere å jevne ut særinteressers innflytelse og som igjen er lettere å oppnå i et samfunn med politisk konsensus. For det andre, må politisk konsensus være konsolidert rundt økonomisk vekst og innovativ utvikling som mål.

Til syvende og sist antar jeg at det som fikk Kina til å oppleve langsiktig økonomisk vekst, men Russland til å mislykkes, er institusjonell endring forårsaket av svakere særinteresser som var betinget av relativt sterkere politisk konsensus (om vekst) i Kina sammenlignet med Russland (figur 1).

Figur 1. Politisk konsensus, særinteresser som faktorer bak forandringen av status quo

Min hypotese gjenspeiler derfor ikke bare i hvilken grad våre uavhengige variabler påvirker den avhengige. Den er i stedet laget i form av en mekanisme og er formulert i følgende setning $H_{(1)}$: *Større politisk konsensus og svakere særinteresser i overgangsperioden førte til mer inkluderende institusjonelle miljø og høyere økonomisk vekst i Kina enn i Russland.*

6 Metode og data

Som et analytisk redskap for å spore årsakssammenhenger fokuserer "process tracing" på utviklingen av hendelser eller situasjoner over tid. Likevel er det umulig å gripe ut denne utviklingen dersom man ikke tilstrekkelig kan beskrive en hendelse eller situasjon på et tidspunkt. For å evaluere en prosess må vi kunne evaluere viktige skritt i prosessen, som igjen tillater god analyse av endring og sekvens. (Collier 2011: 824). Med andre ord kan det være produktivt å starte med en god fortelling eller med en tidslinje som viser rekkefølgen av hendelser. (ibid.: 828f).

For å finne ut om min antagelse er riktig eller ei valgte jeg derfor å gjennomgå landenes økonomisk historie i perioden mellom 1979 og 2013 for Kina og mellom 1991 og 2013 for Russland. Jeg valgte også å fokusere på statenes reaksjon under omstendigheter som kan bli betraktet som potensielt kritiske. Dette er fordi det er vanskelig å finne en mer effektiv måte å vurdere graden av politisk konsensus på enn å observere det under en krisesituasjon (Olson 1982, Acemoglu og Robinson 2012). For det første, tvinges politikere under krise til omstilling; for det andre, hjelper den til å oppklare politikernes egentlige intensjoner (ibid.). Disse potensielt kritiske tidspunkter er både kriser fremkalt av eksterne og interne krefter, og store mobiliseringskampanjer så som presidentvalg i Russland og utnevning av formann i Kina. Jeg vil da se på forandringer som oppsto i kjølvannet av hvert kritiske tidspunkt. Forandringer angår relasjoner mellom stat og særinteresser som potensielt kan stå i veien for reformene og på denne måten bremse innovativ utvikling og ha negativ innflytelse på økonomisk vekst. Særinteresser er føderalt og regionalt byråkrati, private forretningsstrukturer og store sosiale institusjoner, og fokus blir da på interaksjonen mellom stat og disse gruppene. I Russlands tilfelle er disse kritiske tidspunktene presidentvalgene i 1991 og 1996, regional finanskriser i 1998 og global finanskriser i 2008. For Kinas case er disse 1979 (Deng Xiaoping og økonomiske reformer), 1992 (da staten var nødt til å gripe inn for å jevne ut sosiale og økonomiske forskjeller), 2002 (utnevning av Hu Jintao) og finanskriser 2008.

Proessen innebærer følgende skritt. Først leter jeg etter de observerbare implikasjonene av hypotetiske kausale prosesser i våre analyseenheter (altså, leter jeg etter antatt forklaring spesifisert i hypotesen). Etter dette leter jeg aktivt etter ulike empiriske bevis, for så å sette dem sammen til en troverdig forklaring og forsøker å rapportere den i form av et sammenhengende narrativ. Med andre ord, sporer jeg årsakssammenhenger med fokus på empiriske implikasjoner for kausale mekanismer (Collier 2011: 824). På denne måten involverer analysen både deduktiv og induktiv tilnærming.

Analyseperioden startet på forskjellige tidspunkter, altså i 1979 for Kina og 1991 for Russland, fordi det var da begge landene ble tvunget til å sette i gang omfattende reformer. Siden 2014 har Russlands økonomi befunnet seg under press av sanksjoner og handelsrestriksjoner innført hovedsakelig av vestlige land som respons på russisk aktivitet i Øst-Ukraina. I tillegg har det drastiske fallet i oljepriser siden juni 2014 hatt stor innvirkning på russisk økonomi (Asian News Monitor 2014). Derfor valgte jeg å avslutte analyseperioden med år 2013 for begge land, altså år som var relativt "rene" fra innflytelsen av viktige negative eksterne faktorer på den russiske økonomien.

6.1 Metode

Til tross for at det finnes mye litteratur på feltet (Mokyr 2014, Moe 2006, Fukuyama 2014a) og en del av den er knyttet direkte til Russland og Kina (Frye 2010, Yakovlev 2003, Acemoglu og Robinson 2012), fant jeg ingen systematisk komparativ undersøkelse mellom våre analyseenheter per dags dato.

Et komparativt perspektiv kan gi oss en verdifull innsikt som ikke virker like åpenbar når vi fokuserer bare på ett enkelt case (Przeworski 2004). Dette er fordi et komparativt forskningsdesign er en bra måte å løse et paradoksalt utfall mellom relativt like case som har betydelig variasjon på den avhengige variabelen (Hancke 2009: 72f, Moses og Knutsen 2007: 97f). I Arend Lijpharts (1975: 164) definisjon er komparativ metode en

”method of testing hypothesized empirical relationships among variables on the basis of the same logic that guides the statistical method, but in which the cases are selected in such a way as to maximize the variance of the independent variables and to minimize the variance of the control variables”.

I denne studien ble Kina og Russland valgt som analyseenheter ut i fra «most similar systems-prinsippet» som går ut på å velge to case som er relativt like, men ulike på den avhengige variabelen (Ringdal 2007: 159). Jeg mener at det er nok likheter mellom Kina og Russland til at det er interessant å sammenligne dem.

Begge land mangler demokratisk fortid og var utsatt for innflytelse av kommunistisk ideologi før reformene begynte. Som det var påpekt i teoridelen var både Kina og Russland styrt lenge under politisk ett-parti system med kommando-økonomi. Som konsekvens førte disse inngrep til transformasjon av institusjoner som kan bli knyttet til markedet. Dette er fordi konkurranse var konsekvent utryddet både i økonomisk og sosial-politiske sfærer. I økonomien gjenspeilte det seg i "én-fabrikk-modell" og konsekvensen av denne modellen kjennes fortsatt i begge land med store statseide industrier som i mange byer tjener som

sosiale fabrikker (Remington 2013). I sosial sfære resulterte kampen mot fri-tenkning enten i fysisk eliminering av potensielle motstandere eller i deres utvandring/assimilering. Som resultat av politikken var insentiver til innovativ utvikling stort sett eliminert og innovasjoner som truet makthavere ble filtrert bort. "Rent-seeking" virksomhet ble gradvis en dominerende strategi. Til syvende og sist førte alle disse faktorene til rigeditet og stagnasjon og forårsaket at både Kina i 1979 og Russland i 1991 måtte gi opp kampen mot kapitalismen.

I tillegg til dette, ligger begge land geografisk nært hverandre, begge har opplevd å være imperier og har geopolitiske utfordringer, både Russland og Kina er store og folkerike. Og størrelse er i dette tilfellet viktig fordi begge landene har et stort antall regioner med betydelig regional heterogenitet som gjør det mulig å undersøke implikasjoner av vår uavhengige variabel på variasjon både på føderalt og regionalt nivå (Remington 2013). I tillegg til dette, har disse land de siste tjue årene fulgt nesten samme bane når det gjelder indikatorer av økonomisk frihet (Index of Economic Freedom 2015) og korrupsjon er blitt et vanlig fenomen (Transparency International 2016a,b).

Analyseenhetene skiller seg som sagt fra hverandre når det gjelder økonomisk prestasjon. Økonomisk vekst er derfor den avhengige variabelen for denne analysen. Ved relativt like bakgrunnsfaktorer og strukturer av analyseenheter, tilbyr komparative undersøkelser en utmerket mulighet for teoribygging og testing, men også teoribevistgjøring (Stark og Bruszt 1998, De Melo, Denizer, Gelb og Tenev 2001, Collier 2011). Hvis vi ser bort i fra felles trekk ved reformenes utgangspunkt og under overgangen, fremstår Russland og Kina som ganske forskjellige land. Derfor ved å sammenligne Russland og Kina, valgte jeg å ta hensyn til i hvilken grad de to statene fulgte prinsipper formulert i teoridelen, heller enn å fokusere på konkrete former av reformenes realisering.

En av de største svakhetene til komparativ metode er problemet med mange variabler og få analyseenheter. En måte å redusere svakheten til komparativ metode på er "focus the comparative analysis on the "key" variables" (Lijphart 1975: 159). Dette forsøker jeg å gjøre ved hjelp av teori. Teorier gir indikasjon på hva er tilkoblet med hva og hvordan tilkoblingen er gjort (Waltz 1979: 12, 16f). De ulike teoriene jeg gjør rede for, er antatt å finne de mest betydningsfulle forklaringsvariablene for analysen. Hver av disse teoriene har foreslått forskjellige uavhengige variabler som de mest sannsynlige forklaringene av variasjonen i den avhengige variabelen. Ettersom vi isolerer alle andre mulige relevante forklaringer, må forskjellig utfall på den avhengige variabelen skyldes forskjellene på uavhengige variablene (Hancke 2009: 74).

I følge teorien har land med inkluderende institusjoner bedre sjans til å stå imot

særinteressers preferanser. Jeg valgte derfor å se på institusjonell politisk og økonomisk endring i Russland og Kina for å finne ut i hvilken grad disse institusjoner ble mer inkluderende i løpet av overgangsperioden i forhold til hverandre. Sammenhengen kan imidlertid observeres som kovariasjon og ikke som kausalitet, som er en teoretisk konstruksjon man bør argumentere for. Dette gjør jeg ved hjelp av historisk narrativ i tilfeller hvor sammenhengen mellom variablene krever mer konkret definisjon av spesifikke mekanismer som binder variablene sammen.

Som det også ofte er tilfelle ved fokus på institusjonelle effekter, er det uhyre vanskelig å skille institusjonell innflytelse fra virkningen av forholdene disse institusjoner ble adoptert under, på både institusjoner og utfall (Przeworski 2004). Vår framgangsmåte kan derfor bli kritisert ettersom foreslått årsaksammenheng kan være preget av endogenitet. Noen vil for eksempel hevde at både institusjonell endring og økonomisk utfall i Russland og Kina selv var forårsaket av dypere faktorer noe som forutsetter implikasjon av en utelatt-variabel bias (Kopstein og Reilly 2000, Darden og Grzymala-Busse 2006). Andre vil kanskje peke på variablenes mulig omvendte årsakssammenheng (altså at det snarere var økonomisk vekst som førte til institusjonell endring i våre vøreanalyseenheter enn motsatt (Heybey og Murrell 1999, Fish 2005).

Forskere som har støtt på dilemmaer av denne type, har imidlertid funnet innovative måter å undersøke relasjoner mellom institusjoner og utfall på. Stadig voksende litteratur om årsakssammenhenger i samfunnsvitenskap og kunnskap om forskningsobjekter er tatt i bruk for å utarbeide mer vanntette forskningsdesign. For eksempel, foreslår Acemoglu, Johnson og Robinson (2001) å identifisere så kalte instrumentelle variabler. Disse kan i følge dem redusere problemet med endogenitet mellom institusjonelle forhold og økonomiske utfall. Kitschelt (2003: 49ff) oppfordrer forskere til å finne en riktig balanse mellom "too shallow" forklaringer som kan være på grensen til tautologi og "too deep" forklaringer som byr på spinkle koblinger mellom variablene.

Jeg har forsøkt å bruke denne framgangsmåten i min analyse av sammenhengen mellom institusjonelle endringer og økonomisk vekst. Utleddet fra teori, bruker jeg politisk konsensus (om vekst og utvikling) og særinteressenes styrke som instrumentelle variabler. Nøkkellideen er at sterk politisk konsensus og særinteressenes styrke korrelerer positivt med institusjonell (strukturell) endring (men ikke med økonomisk vekst), og at virkningen av politisk konsensus og særinteresser på økonomisk vekst skjer kun gjennom institusjoner. For å estimere den betingede effekten av institusjonelle endringer på politisk konsensus og særinteresser, antar jeg at kildene til endogenitet mellom institusjonelle endringer og

økonomisk vekst (rollen av ledere i disse land, politikkenes kvalitet og lignende) i like stor grad er til stede i både Russland og Kina. Ved å analysere forskjellig utfall på vår avhengige variabel mellom to analyseenheter med forskjellig nivå (og mål) av politisk konsensus og styrke av særinteresser kontrollerer vi for faktorer som drev reformene i Russland og Kina. Det vil etter min mening gjøre estimering av forskjellen mellom effekter av institusjonell endring på økonomisk vekst (når konsensus er til stedet og når den ikke er det), mer eller mindre objektiv.

Politisk konsensus er definert som politisk avstand mellom og inni den utøvende og den lovgivende makt i Russland og Kina. Som det var tidligere pekt på, vil jeg betrakte utviklingen som konsekvent hvis den i kjølvannet av krise, ikke fører til betydelig deviant oppførsel av staten. I hvilken grad staten er fleksibel eller ei vurderer jeg ut i fra statens relasjoner med tapere og tidlige vinnere, altså om staten var villig til å kompensere dem fullt eller delvis eventuelle tap knyttet til overgangen.

Jeg fant at i Kina var sterk politisk konsensus om vekst og utvikling mer eller mindre til stede i løpet av hele perioden mellom 1979 og 2013. Politisk konsensus var bygd på utfall av eksperimenter som med sin vitenskapelige grunnlag sørget for samholdet inni staten. Ved hjelp av metoder basert på eksperimentelle utfall, og fleksibilitet overfor tapere, klarte derfor staten å jevne ut innflytelse av særinteresser og på denne måte legge til rette for institusjonell endring og langvarig økonomisk vekst. I Russland var utviklingen fram til tidlig på 2000-tallet preget av politisk polarisering. I det politisk konsensus fantes etter 2003 var den konsolidert rundt konservative mål da prioritering var gitt til opprettholdelse av sikkerhet og orden fremfor innovativ utvikling og økonomisk vekst. Dermed kan politikken i Russland etter 2003 betraktes som konsekvent og til dels fleksibel, men frykt for å miste kontroll og makt over politiske prosesser i landet gjorde at systemet var mindre "insentivisert" enn det kinesiske.

For å skjerpe mitt argument valgte jeg innenfor den perioden jeg analyserer en mindre tidsperiode. Dette gjør jeg fordi jeg mener denne perioden (med analyseenheter som deler flere likhetstrekk enn ellers) er mer representativ (Lane 2008). Samtidig, var betydelig variasjon i vår avhengig variabel til stedet i denne perioden. I tillegg til dette, har jeg mer kvalitetssikret data for denne tidsperioden. Alt dette gjør derfor at årsaksmekanismene kommer etter min mening mer tydelig frem. Framgangsmåte er følgende.

Jeg avgrenser tidsperioden fra 2006 til 2013 for Russland og Kina som innebarer et felles kritisk tidspunkt for begge land, nemlig finanskrisen i 2008. For år 2006 og år 2013 introduserer jeg indikatorer som gjenspeiler innovativ tilstand og markedenes effektivitet i

landene. Differansen mellom 2006 og 2013 vil da peke på om staten i Russland og Kina klarte å differensiere markedet ved å stå i mot særinteressenes preferanser knyttet til industrier og byråkratiske strukturer, altså gjøre markedet mindre monopolistisk. Jeg ser også på produktiviteten i Russland og Kinas økonomier i løpet av denne perioden. Videre introduserer jeg data for private aktørs oppfatning av forretningsmiljø i Russland og Kina basert på bedriftsundersøkelser gjennomført i 2012 i begge land. Dette gjør jeg ved å henvise til de største hindringene private aktører i Russland og Kina mener står i veien for utviklingen. I tillegg til dette, introduserer jeg data som viser hvor mye krefter private aktører bruker i samhandlingen med byråkrater. Disse data kobler jeg også opp mot år 2006 for å vise hvilken implikasjon finanskrisen i 2008 hadde på utviklingen. Sammenligning av perioden mellom 2006 og 2013 for Russland og Kina vil etter min mening underbygge min påstand om at den kinesiske staten har klart å balansere særinteresser og legge til rette for vekst og utvikling i større grad enn det deres russiske motpart gjorde.

Det er verdt å merke seg at anvendte teorier ikke forklarer fakta entydig, og vi kan aldri være sikker på at en god teori ikke vil bli erstattet av en annen (Waltz 1979: 9). I tillegg må vi være klare over at når verdier av den avhengige variabelen systematisk korrelerer med verdier av den uavhengige variabelen gir dette betydelig større plausibilitet til teorien og oppfordrer til mer rigid testing (Moe 2006: 54). Samtidig er det nødvendig å påpeke at konklusjonene i denne komparative studien ikke automatisk kan generaliseres til andre enheter, men kan bidra til å utvikle teorier på andre nivåer eller felt.

6.2 Data

Empiriske data for denne studien er hentet fra forskjellige kilder. Politisk konsensus som er uavhengig variabel i denne analysen, er vanskelig å operasjonalisere kvantitativt. Empirisk informasjon knyttet til denne variabelen er derfor kvalitativ i sitt innhold. Den er hentet fra vitenskapelige bøker og artikler som har tatt seg av utviklingen i Russland og Kina etter at reformene ble satt i gang i disse land. Bidragsyttere er representert av forskere fra Russland og Kina, men også eksperter fra respektive forskningsmiljø av andre land, dog er disse i fåtall.

Kvantitative data for denne oppgaven er brukt for å illustrere i hvilken grad politiske og økonomiske institusjoner i Russland og Kina er blitt inkluderende eller ekskluderende.

Indikatorer knyttet til politiske institusjoner er hentet fra Worldwide Governance Indicators fra Verdensbanken for år 2013. Estimerer for graden av politiske institusjoners

inkludivitet er rangert på en skala fra -2,5 til +2,5. Høyere verdier korresponderer med høyere inkludivitet av politiske institusjoner (Kaufmann, Kraay og Mastruzzi 2013).

Indikatorer knyttet til økonomiske institusjoner i Russland og Kina er basert på informasjon som er utledet fra Global Competitiveness Report 2013-2014 for år 2013 (Schwab og Sala-i-Martin 2013). Global Competitiveness Index (GCI) forsøker å kvantifisere effekten av en rekke sentrale faktorer som bidrar til å skape forholdene for konkurransen. Fokus legges spesielt på evalueringen av landets makroøkonomiske miljø, kvalitet av institusjoner og kapasitet knyttet til teknologi/infrastruktur (Governance Assessment Portal 2012). Estimer for graden av økonomiske institusjoners inkludivitet er rangert på en skala fra 1 til 7. Høyere verdier samsvarer med høyere inkludivitet av økonomiske institusjoner.

Empiriske data knyttet til delen som tar seg av sannsynliggjøringen av hypotesen er hentet fra Global Competitiveness Report for årene 2006 og 2013 og fra Verdensbankens bedriftsøkonomiske undersøkelser (Schwab og Porter 2006, Schwab og Sala-i-Martin 2013, Enterprise Surveys 2012a, Enterprise Surveys 2012b). Verdensbanken og dens samarbeidspartnere har gjennomført bedriftsundersøkelser siden 2002 i 135 land i form av ansikt-til-ansikt intervjuer med toppledere av private bedrifter.

Den russiske undersøkelsen i 2012 intervjuet bedriftseiere og toppledere i 4220 firmaer fra august 2011 til juni 2012. Kinas undersøkelsen i 2012 intervjuet bedriftseiere og toppledere i 2700 firmaer fra november 2011 til mars 2013. Formålet med undersøkelsene er å skaffe et bilde av forretningsmiljøet for private bedrifter på nasjonalt nivå. 2012-undersøkelsene for Russland og Kina baserer seg på nesten identiske spørsmål, noe som tillater sammenligning av våre analyseenheter.

7 Empiri

7.1 Russland

7.1.1 Institusjonelle forhold

Det hersker stort sett full akademisk enighet om at perioden mellom 1991 og 2013 i Russland var preget av dårlige institusjonelle forhold og nærmest fraværende innovativ utvikling (Puffer, McCarthy og Zhuplev 1998, Hellman, Jones og Kaufmann 2003, Kuznetsov og Kuznetsova 2003, Boone og Rodionov 2002, Åslund 2004, Gurvich 2010). Data for Russland som gir grunnlaget for sammenligning av institusjonelt miljø mellom våre analyseenheter, er introdusert i Tabell 1.

Tabell 1. Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Russland, 2013

		Russland
Effektivitet av politiske institusjoner, 2013 (-2,5 til +2,5)		2013
"Voice and Accountability"		-1,01
Politisk stabilitet og fravær av vold		-0,74
Regjerings effektivitet		-0,36
Regulatorisk kvalitet		-0,37
Rettsikkerhet		-0,78
Kontroll av korrupsjon		-1,00
Effektivitet av økonomiske institusjoner, 2013 (fra 1 til 7)		2013
Eiendomsrett		3,0
Antimonopol politikk		3,5
Infrastrukturens kvalitet		3,8
Organisert kriminalitet		4,2
Intensivitet av lokal konkurranse		4,5
Rettsvesenets uavhengighet		2,7
Effekt av beskatning på insentiver til å jobbe		3,0
	beholde talenter	2,8
Landets kapasitet til	tiltrekke talenter	3,0
	tilgang til nye	4,0
	teknologier	
Teknologi og	teknologisk	3,9
inovasjon	absorbering	
	kapasitet for	3,5
	innovasjon	
Kunnskaps kapasitet,	skoleledelse	3,6
kvalitet av høy	utdannings systemet	3,5

Kilde: Kaufmann, Kraay og Mastruzzi (2013), Schwab og Sala-i-Martin (2013: 327).

Helt på generelt grunnlang kan vi foreløpig trekke følgende slutning. Indikatorer for politiske og økonomiske institusjoner peker på at det fortsatt er et stort forbedringspotensialet for Russlands økonomiske og politiske institusjoner. Alle indikatorer ligger ca midt på treet i det

som gjelder deres grad av inklusivitet (dog avviker politiske institusjoner noe fra gjennomsnittet i negativ retning, mens økonomiske institusjoner avviker noe i positiv retning). Ettersom jeg antar (og viser i teoridelen) at våre analyseenheter hadde relativt lik institusjonell bakgrunn ved reformenes utgangspunkt, kommer det i analysedelen en sammenligning av institusjonelt miljø i Russland og Kina i 2013. Forskjellen i institusjonelle forhold i 2013 vil da altså etter min mening peke på i hvilken grad institusjonell endring skjedde i disse landene etter at reformene startet. Neste seksjon introduserer empirisk materiale som etter min mening demonstrerer hvorfor Russlands politiske og økonomiske institusjoner ble som de ble i 2013.

7.1.2 Potensielt kritiske tidspunkter

7.1.2.1 Politisk konsensus og særinteresser etter 1991

Perioden etter at Russland ble et suverent land og fram til presidentvalget 1996 kan på generelt kjenetegnes som preget av institusjonelt vakuum hvor statens manglende evne til å tvinge innovative løsninger på tvers av snevre gruppers interesser førte til et betydelig fall i landets økonomi. En gjennomgang av empirien knyttet til våre uavhengige variabler etter 1991 kan vise oss hvorfor og hvordan dette skjedde.

Med 90 prosent oppslutning ble Boris Jeltsin valgt til president i Russland i oktober 1991. Jeltsin var raskt ute med å ansette folk med et liberalt syn både på politikk og økonomi i nøkkelposisjoner i sin regjering (Polterovich 2006b: 16). Det hersket stort sett felles forståelse i maktapparatet om at kun liberale politiske og økonomiske reformer i Russland kan hindre at landet kollapser og på relativt kort sikt vil føre til stabilisering og økonomisk vekst (Gajdar og Chubais 2011, Gajdar 2009: 165). Målet stadfestet i regjeringens dokumenter var å skape og implementere institusjoner som skulle danne stimuli for innovativ utvikling. Det betydde i siste instans at en rettstat med et pluralistisk politisk system skulle etableres i Russland, og privat eiendomsrett skulle være et sentralt element i det økonomiske systemet. Disse mål innebar gjennomføring av en politikk som skulle "sekularisere" den russiske staten eller sagt med andre ord, trekke en klar grense mellom makt og eiendom (Gajdar og Chubais 2011, Gajdar 2009: 155). I tillegg forutsatte reformene etablering av en middelklasse i Russland og eliminering av sosial og industriell føydalisme ved å gjøre både samfunn og stat mer bevisste på legitim privat form for eierskap. Det var ment at ulikt nomenklaturen skulle den fremvoksende middelklasse aktivt støtte reformene og fremme den nye markedsideologien (ibid.).

Det var imidlertid uenighet om måten reformene skulle gjennomføres på og de viktigste av stridsspørsmålene utkrystalliserer seg i debatten om dette (ibid.):

1. Myk eller hard pengepolitikk. Gjennomføring av myk pengepolitikk favoriserte i følge regjeringen, byråkratiapparatet. Hard pengepolitikk skulle derimot danne stimuli for dannelse av små og mellomstore private bedrifter.
2. Gradvise eller radikale prisomreguleringer. Gjennomføring av gradvise prisreguleringer skulle i følge regjeringen bremse reformene og favorisere gamle og ineffektive virksomheter, mens radikale prisreguleringer skulle danne stimuli for produktivt arbeid og favorisere nye forretningsstrukturer.
3. Gradvis eller radikal privatisering av statlig eiendom. Gradvis privatisering skulle i følge regjering favorisere byråkrati fordi byråkratiet med sin betydelige kontroll fortsatt hadde komparativt fortrinn i privatiseringsprosessen. Radikal privatisering skulle jevne ut fortrinnet og gjøre privatiseringsprosessen mer rettferdig.

Russland gikk for radikale løsninger (Gajdar og Chubais 2011). Striden som oppsto i kjølvannet av igangsetting av reformene peker på at politikken som skulle gjennomføres hadde store potensielle omfordelingseffekter ettersom den berørte etablerte særinteresser i landet. Videre viser jeg hvordan politisk polarisering og sterke særinteresser langt ut på 1990-tallet fører til konstant blokkering av institusjonelle endringer.

Ved første blick hadde politiske og økonomiske reformer støtte i brede sosiale lag. Det er imidlertid nødvendig å skille mellom politiske deklarasjoner og objektive interesser av innflytelsesrike sosiale grupper som stod bak reformene, nemlig gammel og ung generasjon av byråkrati (nomenklaturen) og intelligentsia (Lane og Ross 1994: 20, Kordonskij 2000). Med alle ulikheter mellom disse gruppene knyttet til forskjellige strategier av reformene, var imidlertid et ønske om kontroll over sovjetisk eiendom grunnleggende til felles mellom dem. Og staten skulle ikke være et hinder for dem på vei mot oppnåelse av målet (ibid.).

Den mest innflytelsesrike gruppen var RUIE (Den russiske unionen av industriledere og entreprenører). RUIE var dannet i 1990 som Den Vitenskapelige og Tekniske Unionen og i utgangspunktet skulle representere interesser til "røde direktører" og det kommunistiske partiet for å drive lobbyvirksomhet for disse gruppers økonomiske interesser (Hanson og Teague 2005: 658f). I følge Åslund (2002: 83) var disse interessene konsentrert rundt et ønske om å bevare status quo som sikret disse gruppene tilgang til "rent-seeking" muligheter transformasjonsprosessen bød på.

I frykt for at særinteresser knyttet til RUIE skulle bremse reformene valgte regjeringen å satse på rask privatisering, hard pengepolitikk og radikale prisomreguleringer. Rask

transformasjon av eiendomsforhold skulle etter hensikten gjøre prosessen med økonomiske reformer vanskeligere å snu (Boycko, Shleifer og Vishny 1995, Gajdar og Chubais 2011: 81). I realiteten fortynnet fjerning av barrierene "rent-seeking" muligheter blant forskjellige fraksjoner i den herskende eliten og dannet insentiver for å bruke vold (Åslund 2004, Boone og Rodionov 2002, Gurvich 2010). RUIE ble på denne måten en sterk opposent til regjeringen og den største trusselen til reformenes implementering (Hanson og Teague 2005). Hard pengepolitikk førte til mangel på statlige investeringer og var med på å skape massearbeidsledighet. Radikale prisomreguleringer berørte de fleste i Russland ettersom oppsparte penger man hadde mistet sin verdi nærmest over natten. Privatiseringsmodellen av statlige bedrifter favoriserte de ressurssterke i samfunnet generelt og ledelsen av disse bedriftene, spesielt. Høy inflasjon, produksjonsfall, og lave pensjons- og arbeidsledighetsordninger tvang kollektiver til å kjempe for kontrollen over sine bedrifter. I 80% av tilfellene var dette vellykket. Støttet av kollektiver nektet for eksempel "røde direktører" å forlate privatiserte bedrifter og saboterte ofte avgjørelser vedtatt av både myndigheter og nye eiere. Som resultat oppsto en slags form for kollektivt eierskap - aksjeselskaper styrt av arbeidstakere (Polterovich 2006b: 13). Generelt sagt, var privatisering av statlige bedrifter betraktet av vanlige arbeidere som svært urettferdig ettersom de alle fleste av dem ikke fikk noe utbytte av prosessen som formelt forutsatte like muligheter for alle borgere. Dermed forårsaket mekanismen av privatisering enda større splittelse og polarisering av samfunnet uten å gjøre noe for å utvide rettigheter og muligheter for flertallet av befolkningen (Boycko et al. 1997).

Radikale prisomreguleringer, privatisering og hard pengepolitikk sammen med liberaliseringen av import/eksport virksomhet førte til at utenrikshandelen (når prisnivå skilte seg betydelig fra hverandre inn og utenfor landets grenser, samtidig som at tolltjenestens effektivitet var svekket), ble veldig lønnsom. Utviklingen skapte insentiver for allokering av kapital mer i eksport/import-næringer og spekulative finansielle bransjer, enn i langsiktige investeringsprosjekter og et produktivt arbeid. Kamp om kontrollen over eksportorienterte næringer ble derfor ofte et mål i seg selv. I tillegg til dette, førte liberaliseringen av import til at utenlandske varer utkonkurrerte det som var igjen av en gang relativt mektig sovjetisk industri (Polterovich 2006b: 11).

Kampen mot særinteresser representert av RUIE var utmattende for staten. For å få bli videre ved makten trengte regjeringen flere støttespillere. Staten representert av regjeringen og president Jeltsin personlig ga store fordeler i tollfri import av forbruksvarer til visse organisasjoner, og ga subsidier til nasjonale bedrifter og enkelte nasjonaliserte

virksomheter (Echo Moskvyy 2016, Yakovlev og Avraamova 2008: 274). Den slags politisk opptreden skapte mistillit, dannet muligheter for korrupsjon og hadde negativ implikasjon på implementeringen av lover og andre rettspraksiser (Shleifer og Treisman 2000). Økonomisk fall i landets bruttonasjonalprodukt utgjorde 14,5 prosent i 1992 (Verdensbanken 2016b). Særinteresser representert av RUIE klarte gjennom omfattende lobbyvirksomhet både i det Øverste Sovjet og i regjeringen selv å bremse implementeringen av reformene og bidro til Jeltsins avgjørelse om å fjerne hjernen bak reformene Egor Gajdar fra posten som statsminister i slutten av 1992 (Hanson og Teague 2005: 660).

Sosial misnøye som allerede oppsto i kjølvannet av disse tiltakene, var imidlertid vanskeligere å bekjempe. Den ble kanalisert i flere politiske partier med kommunister og i noe mindre grad nasjonalister i spissen. Kraftige sammenstøt mellom Presidenten og Det øverste Sovjet i april/mai og i oktober 1993 endte med Jeltsins seier. Men politisk avstand mellom partene på den tiden gjorde seieren til Pyrrhosseier (Yasin 2005: 288). Mangel på *politisk konsensus* gjorde at særinteresser knyttet til landbruk og industri klarte å utnytte fragmenteringen i staten og gjennom Det Øverste Sovjet og enkelte ministrene i regjeringen bremse reformene. Snart etter kuppforsøket var privatisering av industrielle giganter ikke på dagsorden lenger. I tillegg til det måtte Jeltsin ofre en del av sin makt til regioner som konsekvens av valget til parlamentet i 1993 (Yakovlev 2003: 14). Regional politisk fragmentering som oppsto i kjølvannet av valget førte til svekkelse av økonomiske bånd mellom regionene og betydelig økning av tariffier mellom regioner (ibid.).

Mangel på konsensus som følge av økte sosiale og økonomiske skillelinjer, gjenspeiles best i sammensetningen Dumaen (tidligere Det øverste Sovjet) fikk etter valget i 1993. Kommunistene og nasjonalistene klarte å sikre seg flertall, noe som gjorde det lettere for dem å få gjennom et forslag om mykere pengepolitikk (Gajdar og Chubais 2011: 73). På kort sikt forbedret dette den økonomiske situasjonen til de som tapte på reformene, men allerede i oktober 1994 førte det til finanskrisen. Økonomisk nedgang i Russlands bruttonasjonalprodukt var i 1994 på 12,5 prosent som nesten er 50 prosent høyere enn i 1993 (Verdensbanken 2016b). "Svart tirsdag" bidro ytterligere til både politisk og sosial polarisering av det russiske samfunnet med fallende levestandard og sosial stratifikasjon i Russland som konsekvens (Gajdar og Chubais 2011: 73, Yasin 2005: 285).

Alt i alt, førte statens manglende evne til å tvinge innovative løsninger på tvers av snevre gruppers interesser til politisk og økonomisk lammelse. Statens avmakt bidro til at dominerende offentlig syn på reformene generelt og i forhold til nyoppstående privatklasse, spesielt var stort sett negativ (World Values Survey 2016, Yakovlev og Avraamova 2008:

274, Yasin 2005: 285). Utviklingen etter det første kritiske tidspunktet og fram til presidentvalget i 1996 gir oss grunnlaget til å hevde at denne perioden kjennetegnes av svak politisk konsensus og relativt sterke særinteresser.

En lignende utvikling kan man også observere i kjølvannet av det andre potensielt kritiske tidspunktet i Russland, nemlig valg av presidenten i 1996.

7.1.2.2 Politisk konsensus og særinteresser etter 1996

Perioden mellom presidentvalget 1996 og regional finanskrise 1998 kjennetegnes av en svak og polarisert stat som slett med å få på plass institusjoner nødvendige for å skaffe potensielle investorers tillit. Denne utviklingen fant etter min mening sted fordi nøkkelaktører jevnt over utnyttet staten og sikret seg muligheten for systematisk "rent-seeking". Disse manglet derfor stimuli til å forandre status quo.

På vei mot presidentvalget som fant sted i mars 1996, var oppslutningen til reformatorer med Jeltsin i spissen på rundt 2 prosent, mens 35 prosent var villige til å gi sin støtte til kommunister (Yakovlev og Avraamova 2008: 273). Desuten fikk kommunister etter valg i parlamentet i desember 1995 kontroll over Dumaen (ibid.). Maktovergangen til kommunister etter presidentvalget var lite attraktiv for privat business ettersom den mest sannsynlig ville føre til politisk destabilisering og økonomisk omfordeling. Situasjonen krevde radikale grep fra makthavere og dannet gode forutsetninger for konsolidering mellom føderal politisk elite på en side og stor privat business og regionale politiske eliter på den andre siden. Dette var stadfestet i formelle og uformelle avtaler mellom parter (Yakovlev og Avraamova 2008: 273, Hanson og Teague 2005: 661).

I følge avtalen mellom den føderale politiske eliteen og store private aktører skulle viktige statseide industrielle bedrifter lånes ut til innflytelsesrike private aktører i bytte mot økonomisk støtte før og under valget (Yakovlev og Avraamova 2008: 271). Økonomisk støtte var nødvendig for å dekke underskudd i det føderale budsjettet da alle attraktive små og mellomstore statlige bedrifter allerede var privatisert, mens Dumaens restriksjoner om privatiseringen av industrielle giganter lot ikke håpe på økonomisk tilskudd fra denne kilden (ibid.). I realiteten klarte aldri staten og oppfylle avtalens lånepremisser grunnet elendig økonomisk situasjon etter presidentvalget. Jeltsin fikk for så vidt forlenget sitt presidentmandat, men ved å få full kontroll over de største industriene i landet, fikk dermed de nye eiere forbedret sin politiske og økonomiske posisjon og ble i stand til å sette den politiske agendaen (Pappe 2002a, 2002b). Maktsentrum forskjøv seg derfor mot disse "vinner-gruppene" representert først og fremst av bank-eliten og business knyttet til handel av

råvarer (Kryshtanovskaya 1996, Schroder 1999, Pappé 2000). Disse gruppene fikk kontroll over RUIE og siden 1998 tjente RUIE som redskap for å fremme interesser til business-eliten i Russlands regjering og i Dumaen (Hanson og Teague 2005: 661).

Som jeg nevnte ovenfor ble guvernører stadig mektigere grunnet synkende støtte til presidenten og regjeringen på nasjonalt nivå etter parlamentvalget i 1993. Den andre avtalen inngått mellom staten og regionale eliter, handlet derfor om politisk støtte fra regionene til Jeltsin før og under presidentvalget i bytte mot enda større autonomi. Dette førte til at snart etter at presidentvalget var over, fikk regionale myndigheter større politisk og økonomisk makt i sine regioner på bekostningen av det føderale sentrum (Yakovlev 2003: 57). De var i stand til å mobilisere sine lokale velgere når det var i deres interesse, og på denne måten klarte de å tvinge staten til å ta avgjørelser den ellers ikke ville tatt (så som subsidier, skattelettelser og direkte økonomiske overføringer til regioner) (Yakovlev 2014: 11). Med andre ord, resulterte avtalen i at Jeltsin var nødt til å bøye seg foran regionale eliter og akseptere deres større handlingsrom i tiden etter presidentvalget i 1996 (Yakovlev 2003: 14).

Utviklingen i forholdene mellom stat og stor privat business og regionalt byråkrati førte til at man etter presidentvalget kunne observere en komplisert kombinasjon av splittede og fragmenterte politiske og økonomiske grupper med svake forutsetninger for politisk konsensus (Higley, Pakulski og Weselowsky 1998: 1ff). Mangel på institusjoner som kunne tvinge disse sosiale gruppene til å respektere hverandres interesser førte til politisk kaos, kontinuerlig redistribuering av eiendom og omfattende "rent-seeking" virksomhet. I slike institusjonelle forhold manglet forretningsmenn insentiver til å investere i produktiv aktivitet og satset i stedet på spekulative finansielle operasjoner (Yakovlev 2014: 13). Det er flere forskere som påpeker at nøkkelaktørene var heller ikke særlig interesserte i disse institusjonelle innovasjoner (så som rettstat, for eksempel) fordi disse ville sette klare rettslige grenser og på denne måten pålegge nøkkelaktørene uønskede begrensninger (Pistor 1999: 105ff). Muligheten for systematisk "rent-seeking" virksomhet dannet stimuli for å opprettholde status quo og på denne måte sabotere institusjonelle endringer (Yakovlev 2003: 21). Staten var splittet og svak, og den slet med å kontrollere stor business, regionale og lokale politiske aktører (Hanson og Teague 2005: 661). Økonomien falt ytterligere med 3,6 prosent i 1996 (Verdensbanken 2016b).

Et forsøk på å forandre status quo endte i 1997 med kamp mellom regjeringen og Dumaen kontrollert av særinteresser, representert av stor privat business og en del regionale guvernører. Særinteressene vant og regjeringen måtte gå av (Gajdar og Chubais 2011: 94f, Yakovlev og Avraamova 2008: 273). Dette resulterte i at etter presidentvalget i 1996 ble en så

kalt dårlig likevekt skapt i Russland, og til tross for systemets dårlige økonomiske prestasjoner var ingen inflytelsesrike aktører interessert i å fullføre de institusjonelle reformene (Hellman 1998: 203ff).

Det var imidlertid ikke noe nytt med den slags organisering av det russiske samfunnet, som også under sovjettiden hadde "rent-seeking" virksomhet som base for sin eksistens. Det som skilte seg denne gangen fra sovjetiske forhold var hurtig voksende økonomiske og sosiale skillelinjer som førte til at tillit til reformene sank, og med den forsvant troen på det nye politiske systemets institusjonelle grunnlag (Yakovlev og Avraamova 2008: 268, Yasin 2005: 285). Dette bidro etter min mening til opprettholdelse av politisk polarisering i landet. Fra teorien vet vi at politisk polarisering og sterke særinteresser korrelerer negativt med jevn og langsiktig økonomisk vekst.

Igjen ser vi at mangel på politisk konsensus i et polarisert samfunn førte til at makthavere var villige til å bøye seg for og ble utnyttet av særinteresser. Ved å hevde at "populisme" er uakseptabelt, var store sosiale grupper (knyttet til byråkrati, militære, landbruket, helse- og utdanningssektoren) satt på sidelinjen uten noen form for kompensasjon. Lite hensyn til tapere gjorde at staten var nødt til å be om økonomisk og politisk støtte hos mektige business strukturer og regionale makter. Mangel på politisk konsensus og sterke særinteresser bak "rent-seeking" strategier som næringsgrunnlaget for sin overlevelse, gjorde det vanskelig for staten å få gjennomslag for sine innovative institusjonelle forslag (etablering av rettsstat, beskyttelse av privat eiendomsrett). Sagt med andre ord, var kun en del av Schumpeter sin "creative destruction" oppfylt, nemlig den destruktive. Den kreative delen konseptet glimret i sitt fravær og selv om den russiske økonomien klarte så vidt å vise et positivt tegn for første gang siden 1991 og vokste med 1 prosent i 1997, gikk den tilbake igjen i 1998 (Yakovlev 2014: 12, Verdensbanken 2016b). Finanskrisen som rammet Russland i august 1998 skapte imidlertid stimuli for nøkkelaktører til å forandre status quo og fortsette reformene.

7.1.2.3 Politisk konsensus og særinteresser etter 1998

Den regionale finanskrisen som traff Russland i august 1998 er det tredje potensielt kritiske tidspunktet som jeg mener kan illustrere hvilke prioriteringer Russland gjorde og hvorvidt staten klarte å tvinge innovative løsninger på tvers av særinteressenes preferanser. Generelt, kan perioden mellom regional finanskrisen 1998 og global finanskrisen 2008 kjennetegnes av statens økte kontroll over politiske og økonomiske prosesser i landet. Kampen mot etablerte særinteresser hadde imidlertid sine kostnader ettersom statens nye koalisjonspartnere ofte

brukte sin økte innflytelse for å fremme egne i mange tilfeller ugunstig for økonomisk vekst agenda.

Krisen 1998 hadde en "kald dusj"-effekt på den russiske eliten (Yakovlev 2003). Snart etter krisen inntraff, lanserte politiske myndigheter i Russland to alternativer krisen skulle møtes av og håndteres på. Den første innebar emisjon eller mykere pengepolitikk, mens det andre alternativet var "default" eller misligholdelse. Disse strategier favoriserte forskjellige gruppeinteresser. På den ene siden ville mykere pengepolitikk kompensere interne og eksterne investorer tap knyttet til investeringer. Økte statlige investeringer ville også bremse negativ utvikling på arbeidsmarkedet og delvis kompensere "folket" tap knyttet til jobboppsigelser og til synkende levestandard (ettersom mange mistet sine oppsparte penger). På den andre siden, ville "default" stabilisere situasjon på finansmarkedet, men samtidig ville det forsterke ytterligere den politiske og sosial splittelse med all den konsekvens det innebar for tilliten til systemet generelt og reformene spesielt (Yakovlev 2014: 12, Gajdar 2005, Gajdar og Chubais 2011). I frykt for at mykere pengepolitikk ville føre til samme konsekvenser som den gjorde i 1994 ("svart tirsdag"), valgte reformatorer det andre alternativet, nemlig default (Gajdar og Chubais 2011).

Avgjørelsen skapte skyhøy inflasjon og førte til fall i levestandard for de fleste i Russland (Yakovlev 2003: 28, Yakovlev og Avraamova 2008: 275, Yakovlev 2014: 12, Yasin 2005: 285). Det er selvsagt mange land som var rammet av krisen, men kampen mot særinteresser tok veldig mye oppmerksomhet av Russlands styringmakt og gjorde at reaksjoner på krisen kom for sent og derfor var den spesielt ødeleggende for den russiske økonomien (Gajdar og Chubais 2011: 107). Russland mistet ytterligere 5,3 prosent av sitt bruttonasjonalprodukt i 1998 (Verdensbanken 2016b). En neoliberal doktrine som på 1990-tallet til en viss grad var offisiell ideologi i Russland, sviktet. Denne svikten resulterte i en ideologisk krise innen den herskende eliten. Etter en noe turbulent periode med en rekke forskjellige regjeringer, valgte Jeltsin å trekke seg før termin i en stat preget av politisk og sosial fragmentering (Yasin 2005: 288, Gajdar og Chubais 2011, Yakovlev 2003: 56).

Vinnere fra 1990-tallet begynde å innse nødvendigheten av konsolidering av makten og styrking av staten for å snu anarki og kaos som preget det forrige tiåret til en slags "orden" (Yakovlev 2013: 6). Anerkjennelse om at eiendom og status kan gå tapt hvis en lignende krise skulle ramme landet igjen, motiverte nøkkelaktørene i staten til forhandling av ny konsensus som skulle skape insentiver for langsiktig økonomisk vekst (Yakovlev 2003: 28, Yakovlev og Avraamova 2008: 275, Yakovlev 2014: 12). Luong og Weinthal (2004: 139f) hevder at konsensus mellom stat og business elite ble en forutsetning for rask implementering av en

radikal skattereform, legaliseringen av business og rask vekst i statens skatteinntekter. Endringen av rammebetingelser dannet incentiver for forretningsmenn til å investere, forhandle om nye regler og investere i produktivt arbeid fremfor å satse på spekulative finansielle operasjoner (Yakovlev 2014: 13).

Med andre ord, var trenden på dette tidspunktet rettet mot dialog mellom stat og stor business (Yakovlev 2014: 3). Alt nå skulle utsettes til konkurranse og i følge Putin måtte varer og tjenester, ideer og teknologier, business og stat, private og offentlige institusjoner, entreprenører og statlige byråkrater, studenter, professorer, vitenskap og kultur bli konkurransedyktige (Kudrov 2011: 509). Kombinasjon av disse faktorer dannet positive forventninger i det russiske samfunnet for første gang siden 1991. Naturen til tilliten er tydeligst formulert av Zudin (2003):

If the [Yeltsin] polycentric system was based on the union of the Kremlin and the elites then the foundation of the [Putin] monocentric system is founded on an informal 'social contract' circumventing the elites".

Grunnlaget for samarbeidet mellom stat og business var basert på forutsetningen om at stor business ikke skulle blande seg i politikken, men staten skulle ikke revidere resultater av privatiseringen som skjedde på 1990-tallet (Hanson og Teague 2005: 662). En moderat konsensus inni staten og mellom stat og stor business som ble svekket etter krisen 1998 (Yakovlev 2014), førte til at den russiske økonomien vokste i perioden mellom 1999 og 2002 med omtrent 7 prosent i snitt årlig (Verdensbanken 2016b, Kuznetsov og Kuznetsova 2003). Og dette er til tross for fortsatt relativt lave olje- og gasspriser (Gajdar og Chubais 2011: 131).

Denne uformelle avtalen begynte imidlertid å slå sprekker når det ble åpenbart at sosiale og økonomiske forskjeller i det russiske samfunnet raskt begynte å øke igjen (Yakovlev 2014: 14, Rimashevskaya 2004, Yakovlev og Avraamova 2008: 268). Som Zudin (2003) viste ble sosial stabilitet betraktet som regimeets fundamentet. Staten begynte derfor å se på utviklingen som på en potensiell trussel til det politiske regimets eksistens (Yakovlev 2014).

På dette tidspunktet hadde staten fortsatt en svak posisjon. Til tross for at oligarker mistet en del av sine økonomiske muskler etter 1998-krisen, hadde oligarkiske strukturer fortsatt betydelig kontroll og innflytelse over statens viktigste institusjoner (Yakovlev 2003: 15). Forbedring av kontroll over politiske og økonomiske prosesser i landet gjennom styrkning av "vertical line power" med president-administrasjon som dominerende institusjon var derfor ansett som de viktigste målene tidlig på 2000-tallet (Hansen og Teague 2005: 662). For å realisere dem var det nødvendig å forsterke statens posisjoner først og fremst på føderalt

nivå (altså, styrke sentrums makt ovenfor regioner), men også overfor oligarkene gjennom konsentrasjon av finansstrømmen i hendene hos føderale myndigheter (Yakovlev 2016: 148, Yakovlev 2014: 13).

Målsettingen var derfor i strid med etablerte interesser til innflytelsesrike grupper som tjente på eksisterende strukturer og ville bevare status quo. Disse grupper var først og fremst representert av "vinnere" fra Jeltsin sin epoke, nemlig oligarkene, men også regionale myndigheter representert av guvernører. Politiske myndigheter i Russland sto foran to valg. Det første handlet om å unngå direkte konfrontasjon, det andre innebar en åpen strid mellom partene. Begge alternativer hadde sine kostnader (Gajdar og Chubais 2011, Yasin 2005). Ved å innlede konfrontasjon måtte myndigheter regne med store politiske og økonomiske kostnader knyttet til potensielle omfordelingseffekter denne kampen skulle føre til. Derimot ville et kompromiss mellom makthavere og særinteresser stride mot erklærte mål og derfor sette under tvil makthavernes handlingskraft av store deler av samfunnet som tapte på reformene under Jelsin sitt styre, men hadde fornyet tillit til president Putin sitt embete. Bred sosiale støtte grunnet forbedret økonomisk situasjon for de fleste i Russland ble brukt for å konsolidere makten og minke konfrantasjonsnivå i parlamentet (Yasin 2005: 288). Etter at en relativt sterk politisk konsensus var nådd, valgte staten å konfrontere særinteresser knyttet både til oligarkiske strukturer og regionale makter.

Både oligarkiske strukturer og særinteresser knyttet til regionale makter forsøkte å forvare sine posisjoner. Store private aktører samlet seg i 2000-2001 i assosiasjoner av interprenører med målet om å fremme sine kollektive interesser. Regionale myndigheter forsøkte å stå i mot trenden rettet mot sentralisering ved å samle seg politisk (blant annet gjennom etableringen av politisk blokk " Motherland – All Russia "). Generelt kan vi si at begge forsøk var uten noe særlig suksess (Yakovlev 2003: 15).

"Principle of equidistance for the oligarchs" ble introdusert, noe som var forbundet med følgende valg: enten å støtte Putin eller å forlate scenen (Yakovlev 2003: 15). Staten hadde behov for økonomiske ressurser for å jevne ut sosiale forskjeller. Renter fra eksport av naturressurser var betraktet som hovedkilden for slike ressurser. En skatt for utvinning av naturressurser ble innført. Dette ble av privat business sett på som statens anngrep på deres profitt. Business-strukturer knyttet til eksportnæringen med oljeselskapet YUKOS i spissen forsøkte å sabotere avgjørelsen (Yasin 2005: 289). Deres motstand var konsentrert om omfattende lobbyvirksomhet i Statsdumaen med mål å blokkere enkelte lovforslag. I tillegg var aktiviteten til flere opposisjonspartier - blant annet kommunistparti og "Yabloko" - sponset av YUKOS (Yakovlev 2014).

Parallelt skapte politisk konsensus insentiver for endringer i politiske maktkonstellasjoner knyttet til sentrum/periferi (Yasin 2005: 289). Som det var nevnt ovenfor forutsatte forsterkning av "the vertical line of power" betydelig redistribusjon av makten mellom det føderale sentrum og regionene. Tiltakene forutsatte merkbare begrensninger av guvernørers økonomiske og politiske makt. Fiskal autonomi var redusert gjennom delegering av omfordelingsmyndighet til staten (Reddaway og Orttung 2005, Stoner-Weiss 2006: 104ff). Politisk autonomi minsket som følge av introduksjon av føderale distrikter (Yakovlev 2003: 14). Russlands 83 regioner ble samlet i 8 føderale distrikter styrt av fullmektige "Plenipotentiary Representative of the President of the Russian Federation in a Federal District" utnevnt av Putin og kalt også "polpred" (Rochlitz, Kulpina, Remington og Yakovlev 2015: 442). I tillegg til dette, ble i 2004 regionale guvernørvalg erstattet med deres direkte utnevning av presidenten. Dette ble også gjort med begrunnelse om å skaffe bedre sentralisert kontroll (Buckley, Frye, Garifullina og Reuter 2014, Rochlitz et al. 2015: 430).

Avgjørelsen om å konfrontere særinteresser skapte usikkerhet i politiske miljø og i business-kretser og fikk mange til å føle seg truet (Yasin 2005: 289). Utrykk for misnøye kom for eksempel fra politiske partier, forretningsstrukturer, og offentligheten, noe som indikerer hvor kontroversiell avgjørelse dette var (Yakovlev og Avraamova 2008: 281f). Kampen var imidlertid fullført og vunnet av staten.

Nederlaget til særinteressene knyttet til private strukturer og regionale makter i konflikt med staten var akkompagnert av massiv støtte som føderale politiske eliter generelt og Putin spesielt fikk under valget i statsdumaen og presidentvalget i 2003-2004 (Yakovlev 2014: 4). Forskere er stort sett enige om at årsaken til dette ligger i dårlige relasjoner mellom privat business og samfunnet. Offentligheten forbandt enhver handling av private aktører med korrupsjon og hadde veldig lav tillit til dem. Business ignorerte på sin side det faktum at samfunnet ikke anerkjente deres formelt legitime anskaffelse av eiendom på 1990-tallet (Yakovlev 2006, Yakovlev og Avraamova 2008: 267, 281f). En del av business ble imidlertid loyale til president Putin. Ledelsen av den ble kooptert av staten og fikk kontroll over en del regioner. I tillegg fikk mange lojale representanter fra business-eliten stillinger i presidents administrasjon, statsdumaen og Det russiske føderasjonsrådet (Yakovlev 2003: 16f).

Arrestasjon av ledelsen i YUKOS førte til skifte i relativ maktbalanse innenfor staten sin ledende koalisjon som fra dette tidspunktet var dominert av føderalt byråkrati og representanter av sikkerhetsstyrker eller så kalte "siloviki" (Yasin 2005: 289). Disse gruppene var hardest rammet av det geopolitiske utfallet på begynnelsen av 1990-tallet og påfølgende reformer (Hanson 2005, Sakwa 2009). Hvis årene 1996-97 kan betraktes som toppen av den

private sektorens dominans overfor staten, kan årene 2003-2004 betraktes som vendepunktet for byråkratiske strukturer og sikkerhetstjenester som igjen begynte å dominere all privat aktivitet i landet (ibid., Yasin 2005: 289, Yakovlev og Avraamova 2008: 278).

Statens større politiske og økonomiske handlingsrom skapte insentiver for monopolisering av viktige økonomiske sektorer i Russland. Siden 2004 kan man observere økende statlig tilværelse i den russiske økonomien hvor staten fikk direkte kontroll over landets største og viktigste selskaper. Disse selskapene var representanter for olje- og gassindustrien (YUKOS, Gazprom), men også for industri knyttet til maskineri og kommuniskasjon (RGD, AvtoVAZ, Silovye Mashiny, Aeroflot, Svyazinvest og lignende) (Yakovlev og Avraamova 2008: 278). Statens konsekvente politikk (til tross for den monopolistiske trenden som korrelerer dårlig med langsiktig økonomiske vekst), sammen med gunstig konjunktur på det globale energimarkedet gjorde Russland til et relativt attraktivt land for investeringer (Yakovlev 2014: 14).

Som sagt, var byråkratiske og militære strukturer en av de største taperne under Boris Jeltsin sitt styre. For å innlede kampen mot særinteressene fra 1990-tallet var det derfor naturlig og rasjonelt for Putin å støtte seg på disse gruppene. Imidlertid var byråkratiske strukturer tidlig på 2000-tallet gjennomsyret av korrupsjon, noe som skapte usikkerhet rundt byråkratens rolle i kampen. I følge Zudin (2003) og Kryshtanovskaya (2002) avgjorde dette Putins valg av de viktigste støttespillere, nemlig "power ministries and agencies" eller "siloviki". Kryshtanovskaya fant for eksempel at representanter fra militæret, FSB (Føderal sikkerhets tjeneste), og MVD (Politidepartement) var typiske kandidater for lederstillinger (Polpred) i de nyopprettede føderale distriktene (Kryshtanovskaya 2002: 163).

Kampen for større økonomisk og politisk kontroll i Russland i perioden etter 2003 hadde imidlertid sine kostnader. Uansett hvor høy tillit "siloviki" hadde, krevde større statlig tilstedeværelse i økonomiske og politiske prosesser betydelig ekspansjon av byråkratens administrative funksjoner. Det byråkratiske apparatet vokste fort og konsoliderte stadig mer makt (Yakovlev og Avraamova 2008: 276). Statens jakt på kontroll, med betydelig reduksjon av guvernørens og oligarkenes makt, resulterte derfor i at både "siloviki" og føderalt byråkrati betydelig forsterket sine posisjoner (Yakovlev 2003: 29, Yakovlev 2006, Yakovlev og Avraamova 2008: 276, Yakovlev 2016: 149). På kort sikt førte dette til økonomisk forbedring for de fleste i Russland (Verdensbanken 2016b). Dette gjenspeilte seg i politisk og sosial støtte til presidenten (Yakovlev og Avraamova 2008, Yakovlev 2016).

Utviklingen fikk imidlertid flere forskere til å antyde at positive effekter som ville komme frem med bekjempelsen av 1990-tallets særinteresser, ville bli raskt jevnet ut av

reetableringen av hierarkiske strukturer og institusjonelle verktøy av sovjetisk type hvor aktiviteter knyttet til "rent-seeking" var en dominerende strategi for nøkkelaktører (Kryshtanovskaya 2002). Årsaken ligger i byråkratenes kontinuerlige forsøk på å fremme sin egne korporative agenda som ofte går på bekostning av samfunnet, staten og private interesser (Yakovlev 2003: 29). I Russland gjenspeilte det seg i et raskt voksende regelverk for reguleringen av samfunnets forskjellige sfærer. Men det var ikke bare det økte antall forskrifter som var et problem. Problemet var at disse forskriftene ofte var i strid med hverandre (Yakovlev 2014: 11f). Miljøet som var preget av overreguleringer, svak kontroll fra samfunnets side og fravær av politisk konkurranse dannet gunstige forhold for byråkratiets ekspansjon og rent-seeking muligheter (Yakovlev 2014: 2).

Konsolideringen av byråkratenes innflyttelse ble forsøkt konfrontert av både private aktører og stat. Responsen fra private aktører kom i form av økt markedskonsentrasjon og bedriftenes vertikale integrasjon i store holdingselskaper. Disse selskapene skulle etter sin hensikt balansere byråkratenes korporative interesser som handlet om stadig mer makt, kontroll og tilgang til ressurser (Yakovlev og Avraamova 2008: 277). I realiteten førte dette til reduksjon av konkurranse på det interne russiske markedet (ibid.). Økte olje- og gasspriser forsterket den negative monopolistiske trenden ytterligere. Renasjonaliseringen av store deler av oljebransjen førte til fall i oljeproduksjon denne sektoren (Gajdar og Chubais 2011: 127). Trenden mot stadig mer monopolistisk marked forverret i utgangspunktet svake økonomiske institusjoner i Russland og førte til stagnasjon av små og mellomstore private bedrifter (ibid., Echo Moskvyy 2017a, Yakovlev 2003: 78).

Disse funnene er også i samsvar med resultatene av undersøkelser av gründere i Russland, utført av Djankov, Qian, Roland og Zhuravskaya (2006), som rapporterer at i 2003/04 bare 49 prosent av russiske forretningsmenn anså føderale myndigheter som en gunstig faktor for entreprenørskap. Holdninger til regionale myndigheter med 51 prosent av respondenter som anså dem som en gunstig faktor for privat aktivitet i regionen, brøt seg nesten identisk (Djankov et al. 2006). Under slike forhold foretrakk flere private aktører å vente fremfor å investere i langsiktige politiske og økonomiske prosjekter. Som vi vet fra teoridelen knyttes utfordringer som oppstår i slike tilfeller til det politiske systemets stivhet, sklerose og lite respons til signaler som kommer både nedenfra og ovenfra med all konsekvens det innebærer for både institusjonell (strukturell) endring og langsiktig økonomisk vekst. Det var nettopp dette som skjedde i midten av 2000-tallet i Russland (Yakovlev 2014: 14).

Som nevnt var interesser av fremvoksende byråkratiske strukturer ikke sammenfallende med statens interesser og mål (Yakovlev 2014: 2). Da han støtte på stadig voksende byråkratisk motstand både på føderalt nivå og i regionene, snakket Putin i sin tale til Russlands Føderale Forsamling i april 2005 om "byråkratisk reaksjon", om byråkrati som en "eksklusiv og ofte arrogant kaste som betrakter statlige tjenester som alternative forretningsformer" (Kudrov 2011). Utsagnet fikk flere forskere til å antyde et økt konfliktnivå mellom Putin og hans allierte på den ene siden og byråkratiapparatet på den andre (Yakovlev og Avraamova 2008: 278). Også kan den administrative reformen sammen med forsøk på å reformere prosessen av statlige innkjøp og innføring av årlig deklarasjon av inntekter til statlige tjenestemen, tyde på statens forståelse av problemet.

Den Føderale Antimonopol-tjenesten ble opprettet i slutten av 2004 som en del av den administrative reformen. Ett av målene var å bryte opp horisontale linker i gamle byråkratiske strukturer og gjøre dem mer åpen og reflekterende i forhold til både styrende og styrte (Yakovlev og Avraamova 2008: 278). Dette forsøket på å gjennomføre den administrative reformen møtte byråkratisk motstand og ble effektivt blokkert (Polterovich 2006b: 16). Et forsøk på stoppe monopoliseringen på det russiske aluminiumsmarkedet endte med at Føderal Antimonopol-tjeneste ble tvunget til å akseptere utviklingen. Reaksjon kom kun i form av formelle retningslinjer om at aluminiumspriser på det interne russiske markedet ikke bør overstige markedspriser med 5 prosent (Echo Moskv 2017b).

I kjølvannet av den administrative reformen om guvernørers utnevning, ble også et formelt vurderingssystem for guvernørenes prestasjon introdusert i 2007. Systemet besto av 43 forskjellige økonomiske og sosiologiske indikatorer (Rochlitz et al. 2015: 430). Forskere er imidlertid enige om at det formelle fokuset på økonomisk vekst ikke var en overordnet prioritet for regionale myndigheter i Russland. Derimot var sikring av nødvendig elektoralstøtte til Putin og partiet hans "United Russia" under valg mer verdsatt av sentrale myndigheter (Reuter and Robinson 2012). Dette kan bety at relativt sterk politisk konsensus i landet ikke nødvendigvis korrelerer med statens gode styringsdyktighet. Frykten for at regioner kommer ut av kontroll gjorde at staten bevisst nølte med å endre eksisterende spilleregler (Yakovlev 2014). Med andre ord, ble et potensielt mulighetsrom et relativt sterk politisk konsensus dannet, fylt opp med politisk substans med tydelige konservative trekk. På generelt grunnlag kan vi si at hvis perioden etter krise 1998 og fram til 2003 var preget av moderat politisk konsensus og relativt moderate særinteresser, viser videreutvikling at mellom 2003 og 2008 ble relativt sterk og konservativ politisk konsensus etablert i Russland og den ble også støttet av relativt sterke særinteresser (dog av en annen type enn før 2003).

Økonomisk vekst i perioden mellom 2003 og 2007 utgjorde 7,5 prosent i snitt årlig (Verdensbanken 2016b), men forskere er imidlertid enige om at en betydelig del av den skyldtes økning av priser på det globale råværemarkedet (først og fremst olje- og gasspriser) (Gajdar og Chubais 2011: 138f, 155, Busygina og Filipov 2012: 61f, Kudrov 2011). Altså, var høyere oljepriser og ikke økte produktivitet og investeringer den primære årsaken bak veksten.

Den globale finanskrisen traff landet i 2008. Krisens styrke gjorde at myndighetene i Russland var nødt til å reagere. Global finanskriser er derfor mitt fjerde potensielt kritiske tidspunkt.

7.1.2.4 Politisk konsensus og særinteresser etter 2008

Perioden etter finanskrisen 2008 og fram til 2013 kan også kjennetegnes av relativt sterk politisk konsensus, men så som det var i løpet av de siste årene før finanskrisen 2008 inntraff landet, ble den heller konsentrert rundt konservative mål om å bevare status quo enn å satse på reell innovativ utvikling og økonomisk vekst.

Erkjennelsen av hvor sårbar russisk økonomi er, tvang russiske myndigheter til reel handling. I følge Gajdar og Chubais (2011) stilte finanskrisen den ledende koalisjonen i staten foran valget av to mulige alternativer for krisens håndtering. Det første handlet om å øke statlige investeringer i økonomien og på denne måten gi finansiell støtte til nasjonaliserte industrier og statseide banker. Dette ville minke sosial spenning. Den andre handlet om å stabilisere finanser og banksystemet ved å gjennomføre kutt i statens utgifter. Erfaringen fra 1990-tallet og den bedre økonomiske situasjonen staten var i da krisen inntraff, gjorde at myndighetene valgte det første alternativet: å støtte statlige industrielle monopoler, øke militære og sosiale utgifter (Kudrov 2011: 503, 558, Gajdar og Chubais 2011, Yakovlev 2014:11). Ved å gi økonomisk kompensasjon til disse aktørene regnet staten med å sikre seg politisk støtte.

Som det er påpekt tidligere, fikk representanter av byråkratiske strukturer og siloviki i løpet av 2000-tallet uformell kontroll over store deler av finansstrømmen i både offentlig og privat sektor. I årene med høy økonomisk vekst, altså før finanskrisen inntraff Russland i 2008, forventet disse aktørene å få utbytte fra denne kontrollen i mange år. Dette hjalp til å minke konfliktnivået mellom forskjellige gruppeinteresser i staten. Når usikkerhet rundt omfanget av fremtidige renter økte under finanskrisen, samtidig som rentegrunnlaget sank, intensiverte kampen om ressurser mellom forskjellige segmenter av eliten innenfor byråkratiapparatet seg (Yakovlev 2014:11). Dette resulterte med forsterkning av presset på privat business og førte også til økt korrupsjonsnivå (Firestone 2010, Gans-Morse 2012).

Business svarte med massiv kapitalutflukt fra Russland (ibid.). Fall i bruttonasjonalprodukt i 2009 utgjorde 7,8 prosent (Verdensbanken 2016b).

Da kapitalflukten var på sitt verste, bestemte staten seg å forsøke å løse problemet med anti-korrupsjons kampanje. Strengere straffer for skatteundragelse og bruk av skatteparadiser ble innført. Dette forsterket byråkratiets posisjon i enda større grad fordi kampen mot korrupsjon førte til økt antall tilsyn, kontrollerende tiltak og reguleringer (Yakovlev 2014: 17). Betydelige statlige investeringer i Russlands sikkerhetsapparat som fulgte med behovet for strengere kontroll og støtte (kontroll over politisk opposisjon og støtte fra aktører knyttet til militære), førte til et overdimensjonert overvåkningsapparat (Taylor 2011). Effektiviteten til dette apparatet ble evaluert i utgangspunktet etter antall avdekkede korrupsjonssaker og regelverksbrudd, noe som hadde kvelende effekt på initiativer i alle ledd av det sentraliserte politiske systemet (spesielt det regionale) (Nazrullaeva, Baranov og Yakovlev 2013). Mens presidentens utsendinger i føderale distrikter og regionale sikkerhetstjenester til en viss grad var ansvarlige for sosial stabilitet i regionene, var de ikke ansvarlige for økonomisk utvikling. Deres effektivitet var vurdert ut i fra antall gjennomførte inspeksjoner og kontroller, med antall bøter og straffer som evalueringskriterie (Nazrullaeva et al. 2013). Disse strukturene hadde derfor insentiver for å gripe inn der aktiviteter foregikk, men disse hadde ingen stimuli til å oppmuntre involverte aktører til å fremme økonomisk vekst (Rochlitz et al. 2015: 442).

Systematisk overkjøring av businessinteresser hadde negativ effekt på økonomisk vekst. Antikorrupsjonskampanje under imperfekte forhold preget av et høyt antall - ofte motstridende - lovdokumenter førte til økt risiko for overgrep fra "siloviki". Føderale tjenestemenn og regionale makthavere foretrakk derfor å ikke engasjere seg i kontroversielle saker som institusjonell (strukturell) endring utvilsomt er en del av. Mangel på insentiver og motivasjon for å skape godt miljø for økonomisk utvikling både på nasjonal og regional basis førte til stagnasjon av den russiske økonomien (Yakovlev 2014: 16, Yakovlev 2016:153). Økonomisk vekst sank gradvis i perioden mellom 2010 og 2012 fra å være 4,5 prosent i 2010 til å være henholdsvis 4,2 og 3,5 prosent i 2011 og 2012. Og dette er til tross for fortsatt høye olje- og gasspriser (Verdensbanlen 2016b). Med andre ord, ser vi igjen (som det var tilfellet med veksten mellom 1999 og 2003) at det ikke bare oljeprisen som bestemmer hvor høy/lav økonomisk vekst Russland har.

Erfaringen fra sovjettiden sammen med annekjennelsen av at økonomisk vekst er en nødvendig forutsetning for oppbevaring av sosial stabilitet, gjorde at føderale myndigheter var nødt til å reagere (Yakovlev 2014: 15f). Når krisen avtok, gjorde nasjonale myndigheter flere forsøk på å forandre status quo. For eksempel, lanserte i 2010 president D. Medvedev et

program for Russlands fremtidige utvikling. I følge programmet skulle Russlands utvikling etter finanskrisen bli basert på kunnskap og innovasjoner. Små og mellomstore private aktører skulle settes i fokus fordi disse fra nå av var ansett å ha det største innovative potensialet (Kuznetsov, Dolgopyatova, Golikova, Gonchar, Yakovlev og Yasin 2011, Yakovlev, Simachev og Danilov 2010). Et av de viktigste tiltakene forutsatte bekjempelse av etablerte særinteresser som Medvedev knyttet til et omfattende og ineffektivt byråkratiapparat, "siloviki" og oligarker (Kudrov 2011: 555, Malle 2012, 2013). Små og mellomstore bedrifter var fortsatt svakt representert i det politiske systemet (Yakovlev 2014: 16). Dette gjorde dem ekstra utsatt for kontinuerlig trykk av disse interessegruppene noe som i følge Medvedev representerte den største trusselen mot innovativ utvikling i landet. Spørsmålet om mangel på insentiver fra byråkratiets side om å skaffe et godt businessmiljø ble også tatt opp i 2011 under en rekke møter mellom statsminister V. Putin og forskjellige entreprenører (ibid.).

I denne perioden dukket det også opp spørsmål om betydelige variasjoner mellom Russlands forskjellige regioner i det som gjaldt institusjonelle forhold. En rekke empiriske undersøkelser pekte på "politisk lojalitet" som faktor som forklarer mest av variasjonen mellom regioner når det gjelder institusjonelt miljø og økonomisk vekst (Reuter og Robertson 2012, Reisinger og Moraski 2013). Det er altså de regionene hvor myndighetene satset på politisk mål om å skaffe flest mulig stemmer for regjerende parti fremfor økonomisk vekst og sosial utvikling, som gjorde det verst økonomisk (Frye, Reuter og Szakonyi 2014).

Guvernørens lojalitet og evne til å mobilisere støtte ved valg som uformelt hovedkriterium for vurderingen av deres effektivitet, førte til at stadig flere guvernørposter ble fylt opp med kandidater som manglet nødvendige politiske ferdigheter for effektiv ledelse av regionene (Reuter 2013). I tillegg, førte prioriteringen av politisk lojalitet i evalueringen av guvernørene til lavere insentiver for reelle økonomiske forandringer i regionene (Rochlitz et al. 2015: 430f). Dette ga argumentet for forandringer av insentiver for regionale myndigheter.

Som reaksjon mot de ovenfor nevnte utfordringer ble det i september 2012 innført forandringer i vurderingssystemet av guvernørens aktivitet (Yakovlev 2014: 16). Antallet vurderingskriterier som ikke uten hjelp av intereanter innenfor byråkrati og siloviki økte fra å være 43 i 2007 til 319 i 2010, ble drastisk redusert til 12. I tillegg, skulle guvernører, som fra 2004 hadde blitt utnevnt av sentrale myndigheter, fra 2013 velges i sine representative regioner (Rochlitz et al. 2015: 430). Med innføringen av færre kriterier regnet sentrale myndigheter med å løse problemer knyttet til overreguleringen fra byråkratenes side. Utsettelse av guvernører for konkurranse i regionale valg skulle tjene som forsikringsmekanisme mot overdrevet politisk lojalitet.

Statens forsøk å forandre eksisterende status quo etter finanskrisen ved å angripe posisjonene til sine koalisjonspartnere (byråkrater og "siloviki") og et ønske om å inkludere i koalisjonen nye partnere (privat business), møtte motstand. Liberale tiltak som siktet mot omorganiseringen av relasjoner mellom sentrum og regioner, etableringen i 2011 av Komiteen for Strategiske Initiativer med hensikt å avdekke og fjerne eksisterende barrierer for businessaktivitet, støtte på motstand. Også spilte politiske protester i Russland i 2011-2012 og konflikt i Midtøsten en betydelig rolle i konsolideringen av konservative krefter i landet. En konsekvens av dette var etablering i 2012 av så kalte Izborsk Klub som representerte synspunktene til føderalt byråkrati og "siloviki" (Yakovlev 2014:11, 17, Yakovlev 2016: 152).

Kampanjen mot etablerte særinteresser som ble annonsert i det russiske statsapparatet i 2009-2011 ble etterfulgt av en mer konservativ statlig politikk. I 2012 annonserte regjeringen større investeringer i finansiering av militære, politi og andre grupper knyttet til Russlands sikkerhetsstyrker (Yakovlev 2014: 17). Faktiske utgifter i militær-industriell kompleks i 2012 og 2013 viser til at dette var reelt gjennomført (til tross for stort budsjettunderskudd) (Cooper 2016). Det samme skjedde med utgifter knyttet til den offentlige sektoren i Russland. I 2012 kom det en serie dekretter som forutsatte betydelig økning av statens offentlige utgifter primært knyttet til helse- og utdanningssektoren og statlige industrielle bedrifter, noe som forskere hevder også har skjedd (Zubarevich 2014: 158ff). På denne måten sikret staten seg nødvendig støtte både av "siloviki" (også de som har indirekte forhold til dem - arbeidere i forsvarsindustri og residerter av mange én-fabrikk-byer), men også av statlig offentlig og industriell sektor.

Statens positive holdninger og støtte i forhold til sine koalisjonspartnere står i kontrast til aktører knyttet til den private sektoren. Støtte til private aktører var avhengig av deres lojalitet, men ikke innovative prestasjoner eller samfunns nytte (Kudrov 2011: 557). Spørreundersøkelsen gjennomført blant ledelsen av private russiske bedrifter i 2012 antyder at ca. to tredjedeler av respondendene hevder at de bruker 10 prosent eller mer av sin tid gjennomsnittlig per uke kun på arbeid knyttet til statlige reguleringer (Enterprise Surveys 2012b). Så som i undersøkelsen gjennomført av Djankov et al. (2006), demonstrerer igjen disse funnene at staten spiller betydelig (om ikke avgjørende) rolle for privat sektors utvikling ettersom skattesatser (etterfulgt av korrupsjon og lisensiering og tillatelser) ble pekt på som på den største hindringen for utviklingen (for mer informasjon se Appendiks 1).

Det ser ut som om statens erklæring av kampen mot særinteresser som kom i de 3 første årene etter finanskrisen, vekket etter hvert gammel frykt for å miste politisk makt.

Liberale tiltak ble overkjørt av mer konservativ tilnærming for krisehåndtering. Noe som kanskje sett gjennom prisma av Russlands historie og erfaringen fra 1990-tallet, ikke bør være veldig overraskende. I tillegg, kan statens oppførsel peke på sosial polarisering i Russland. Stor oppslutning for konservative verdier og avvisning av markedsmekanismer i store deler av samfunnet, sammen med økt mobilisering for kravene om modernisering av det politiske systemet etter finanskrisen i 2008, viser til dette.

Men politisk konsensus og særinteresser (dog begge konservative i sitt innhold) var fremdeles relativt sterke. Konsekvensen av denne politikken og manglende vilje til å gjennomføre institusjonelle (strukturelle) endringer var synkende økonomisk vekst som i 2013 - til tross for fortsatt høye oljepriser - utgjorde beskjedne 1,3 prosent (Verdensbanken 2016b).

7.1.3 Sannsynliggjøring av påstanden

Data som utgjør sammenligningsgrunnlag for underbygging av hypotesen er introdusert i

Tabell 2.

Tabell 2. Effektivitet av det russiske markedet og innovasjonsnivået til den russiske økonomien før og etter krisen i 2008

Russland	2006	2013
Markedseffektivitet (fra 1 til 7²)	4,2	3,8
Forretningens sofistikasjon (fra 1 til 7)	3,8	3,6
Innovasjon (fra 1 til 7)	3,3	3,1
Produktivitet (nasjonal), vekst %	7,5	1,8
Industriell produksjon, vekst %	6,3	0,4
Økonomisk vekst, %	8,1	1,3

Kilde: Schwab og Porter (2006: 334), Schwab, Klaus og Xavier Sala-i-Martin (2013: 326), Expert Online (2015), Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017a,c, Verdensbanken (2016b)

Hvis vi ser på effektiviteten til det russiske markedet før og etter krisen 2008, ser vi at monopolistiske trender i økonomien som kom i kjølvannet av sentraliseringen førte til lavere markedseffektivitet. På landsbasis førte den monopolistiske trenden i økonomien til at produktiviteten falt i årene etter finanskrisen (Gajdar og Chubais 2011: 146). I perioden mellom 2003 og 2008 vokste nemlig produktiviteten med 6,7 % i snitt årlig for så å falle ned til 2,1 prosent i perioden mellom 2008 og 2012 (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj

² Høyere verdier peker på forbedring av tilsvarende indikator og motsatt.

statistiki 2017a). I 2013 vokste produktiviteten til den russiske økonomien med beskjedne 1,8 prosent sammenlignet med veksten på 7,5 prosent i 2006 (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017a).

Det samme kan man si om industriell produksjon på landsbasis som i 2006 vokste med 6,3 % i forhold til 2005, mens veksten i industriell produksjon i 2013 utgjorde bare 0,4 % i forhold til året før (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017b). Hvis vi primært ser på energisektoren som er den viktigste pillaren i den russiske økonomien, ser vi at etter renasjonaliseringen av bransjen har både produktiviteten og produksjonen sunket (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017a,b). Samme trend kan man observere i transportsektoren (alt fra aktiviteter knyttet til jernbane til rørsystemet for uttransporteringen av olje og gass) hvor statens tilstedeværelse er mest synlig (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017c).

Hvis vi ser på sektoren som Medvedev i 2010 definerte som innovasjonsgenererende, nemlig den private sektoren, kan negativ utvikling i privat sektors sofistikasjon peke på byråkratiets kvelende effekt. I 2006 var nemlig privat sektor med indikatorens verdi på 3,8 mer sofistikert enn den var i 2013 med indikatorens verdi på 3,6. Det er da kanskje lite overaskende at innovativ utvikling i landet siden 2006 har fulgt samme bane og sank fra å være 3,3 i 2006 til å være 3,1 i 2013. Ved første øyekast kan disse endringer fremstå som marginale. Effekten av utviklingen kommer etter min mening mer tydelig frem når jeg i analysedelen (i underdelen som tar seg av sannsynliggjøringen av påstanden) kommer til å sammenholde Russlands utvikling med utviklingen i Kina.

7.2 Kina

7.2.1 Institusjonelle forhold

I motsetning til Russland, hvor det er bred enighet om lite institusjonell framgang, har det for Kina vært et mer kontroversielt spørsmål. Det er for eksempel en pågående debatt om innovasjonprosessen i Kina og statens rolle i den. Nee og Opper (2012) hevder at et innovasjonelt gjennombrudd har skjedd, men bare på bedriftsnivå og bare i privat sektor. Shi, Markóczy og Stan (2014) er enige, men de legger vekt på staten sin rolle i Kina som fungerer som en slags «statlig entreprenør» og fremmer innovasjon. Yang, Liu, Gao og Li (2012) hevder at en type innovasjon skjer på private firmaers nivå, men at statskontroll forverrer en annen type innovasjon. Breznitz og Murphree (2011) sier at økonomisk vekst og innovasjon i Kina har funnet sted på grunn av fragmenteringen av sentral makt vs lokal makt og at staten

spiller en marginal rolle i prosessen. Denne oppfatningen befinner seg i sterk kontrast til forskere som mener at innovativt gjennombrudd har skjedd i Kina (Rein 2014), og at en viktig pådriver av innovasjonsprosessen er statlig koordinering og strategisk styring (Heilmann 2010, Steinfeld 2010: 164). I Tabell 3 er de viktigste indikatorer som kjennetegner det institusjonelle miljøet i Kina i 2013 og som gir grunnlaget for sammenligning med Russland, presentert.

Tabell 3. Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Kina i 2013

		Kina
Effektivitet av politiske institusjoner, 2013 (-2,5 til +2,5)		2013
"Voice and Accountability"		-1,58
Politisk stabilitet og fravær av vold		-0,55
Regjerings effektivitet		-0,03
Regulatorisk kvalitet		-0,30
Rettsikkerhet		-0,46
Kontroll av korrupsjon		-0,36
Effektivitet av økonomiske institusjoner, 2013 (fra 1 til 7)		2013
Eiendomsrett		4,6
Antimonopol politikk		4,3
Infrastrukturens kvalitet		4,3
Organisert kriminalitet		4,7
Intensivitet av lokal konkurranse		5,3
Rettsvesenets uavhengighet		4,0
Effekt av beskatning på insentiver til å jobbe		4,0
	beholde talenter	4,3
Landets kapasitet til	tiltrekke talenter	4,4
	tilgang til nye	4,4
	teknologier	4,7
Teknologi og	teknologisk	4,7
inovasjon	absorbering	4,2
	kapasitet for	4,2
	innovasjon	4,1
Kunnskaps kapasitet,	skoleledelse	4,1
kvalitet av høy	utdannings systemet	4,1

Kilde: Kaufmann, Kraay og Mastruzzi (2013), Schwab og Sala-i-Martin (2013: 157)

Ut i fra tabellens informasjon kan vi generelt trekke følgende foreløpig konklusjon. Indikatorer for politiske og økonomiske institusjoner peker på at det fortsatt er et stykke å gå for Kina for å nå graden av institusjonell inklusivitet som kan bli betraktet som inkluderende. Alle indikatorer ligger ca midt på treet (dog avviker politiske institusjoner noe fra gjennomsnittet i negativ retning, mens økonomiske institusjoner avviker noe i positiv retning). Etersom jeg antar (og viser i teoridelen) at våre analyseenheter hadde relativt lik

institusjonell bakgrunn ved reformenes utgangspunkt, kommer det i analysedelen en sammenligning av institusjonelt miljø i Russland og Kina i 2013. Forskjellen i institusjonelle forhold i 2013 vil da altså etter min mening peke på i hvilken grad institusjonell endring skjedde i disse land siden reformene startet. Neste seksjon introduserer kvalitative data som etter min mening kan bli brukt for å forklare Kinas politiske og økonomiske institusjonelle utvikling fra 1979 til 2013.

7.2.2 Potensielt kritiske tidspunkter

7.2.2.1 Politisk konsensus og særinteresser etter 1979

Fedorovski (2003: 77) hevder at ved utgangen av 1970-tallet hadde interne politiske konflikter i Kina og kaotisk situasjon i økonomi ført til en situasjon hvor administrative og statlige institusjoner ikke var i stand til å effektivt utføre tradisjonelle kommandofunksjoner og oppgaver knyttet til distribusjon. Dette dannet det første potensielt kritiske tidspunkt for utviklingen av Kina. Generelt, kan perioden mellom 1979 og 1992 sies å være kjennetegnet av relativ sterk politisk konsensus i landet, og økt konkurransenivå. Eksperimentering ble tatt i bruk for å legitimere beslutningsprosessen. Politiske uenigheter ble også jevnet ut av fleksible løsninger basert på kompromiss mellom stridende parter noe som gir grunnlaget til å si at staten klarte å holde særinteresser i sjakk. Særinteressers styrke anser jeg derfor i denne perioden som moderat. Alt dette dannet gode forutsetninger for en konsekvent politikk.

Etter en periode med intern strid etter Maos død ble Deng Xiaoping valgt til formann i det kommunistiske partiet. Deng Xiaoping innså at den økonomiske veksten ville være mulig bare med betydelig skritt mot inkluderende økonomiske institusjoner. Han la derfor vekt på økonomiske reformer med den hensikt å styrke markedskreftenes rolle og "insentivere" økonomiske prosesser i landet (Acemoglu og Robinson 2012: 424, Kudrov 2011: 447). Kinesisk catching-up historie og overgang mot en slags markedsøkonomi startet sådan i slutten av 1978 (Saich 2011, Naughton 2007).

I 1979 introduserte kinesiske myndigheter konseptet "sosialistisk modernisering". Målet med moderniseringen var å få fart på økonomien gjennom økt mobiliseringsnivå og økonomisk konkurranse i den (Smirnov 2009: 30). Konseptet forutsatte delegering av mer makt og frihet til å ta økonomiske beslutninger til lavere instanser enn det nasjonale. For at regionale og lokale aktører skulle kunne benytte seg av denne makten, skulle administrativ reform bli gjennomført (ibid.: 31). Målet med reformen var å forbedre arbeidet til byråkratiapparatet gjennom optimalisering og effektivisering av dets funksjoner.

Optimalisering skulle minke dets byrde på kinesisk økonomi, og effektivisering skulle forbedre byråkratenes regulerende kvalitet og kontrollerende kapasitet og føre den i en mer tjenesteorientert retning (ibid.: 45f).

Tiltakene innebar potensielt store omfordelingseffekter fordi disse berørte interessene til nøkkelaktører i det kinesiske samfunnet (Smirnov 2009: 30). Først og fremst handlet det om byråkratiet som måtte forberede seg på omfattende kutt i sitt apparat. Den andre sosiale gruppen som ville bli rammet av den økonomiske reformen var arbeidere og ledelsen av ulønnsomme statlige bedrifter. Omorganiseringen og nedleggelse av disse ville føre til omfattende oppsigelser både blant vanlige arbeidere og ledere (ibid.).

Annekjennelse av utfordringen og lang politisk erfaring av Deng Xiaoping og hans toppartifeller resulterte i fleksibel tilnærming til transformasjonsprosessen hvor ideologiske dogmer ble satt til side ved behov (Fedorovski 2003: 77). Altså valgte Det Kinesiske Kommunistiske Partiet (KKP), fremfor drastiske forandringer, å gjennomføre en gradvis overgang til mer inkluderende økonomiske institusjoner gjennom økt konkurranse i alle styringsledd knyttet til økonomi og alle politiske ledd bortsett det alle høyeste (Saich 2011, Jacques 2009: 566, Smirnov 2009: 30). For å forstå Kinas utvikling er det nødvendig å se på statens rolle i etableringen av eksisterende spilleregler som gjelder i det kinesiske samfunnet (North 1995: 10). Videre viser jeg til rollen den kinesiske staten hadde ved å henvise til redskaper staten brukte for å sikre seg politisk konsensus og for å holde særinteresser i sjakk. Disse redskapene er konkurranseutsetting, eksperiment og kompensasjon, og disse var i mer eller mindre grad til stede under hele analyseperioden (1979-2013).

7.2.2.1.1 Bygging politisk konsensus: Balansering av særinteresser gjennom konkurranseutsetting, eksperiment og kompensasjon

Konkurranseutsetting: Desentralisering av makt og privatisering

Staten sin rolle i transformasjonsprosessen har vært og er fortsatt preget av autoritære trekk (Lieberthal og Lampton 1992, Kong 2009). Tilnærmingen ble imidlertid kjennetegnet av forskere som pragmatisk og fleksibel (Lieberthal and Oksenberg 1988). Det politiske systemet har derfor helt siden reformene startet vært karakterisert av dem som "fragmented authoritarianism" (ibid., Andrews-Speed 2012). Denne fragmenteringen kunne både spille positivt inn på gjennomføringen av reformene, men fragmenteringen også kunne bremse reformene, og *politisk konsensus* skulle sørge for utnyttelse av fragmenteringen for fullt.

Designet av det politiske systemet forutsatte at det høyeste nivå i KKP (nå bestående av de 7 høyest rangerte ledere i Kina) skulle sikre nødvendig konsensus (Kong 2009,

Andrews-Speed 2012, Lieberthal og Lampton 1992, Smirnov 2009: 33). Politisk prosess og implementeringen av beslutninger skulle styres gjennom direktiver (ibid.)

Byråkratisk fragmentering: Bortsett fra den politiske toppen i KKP skulle som det var nevnt før, utsettes alle andre styringsledd i det politiske systemet mot konkurranse gjennom fragmentering. På nasjonalt nivå ble det byråkratiske apparatet utfordret gjennom fragmenteringen av dets myndighet (Kennedy 2005, Saich 2011). Dette førte til økt konkurranse mellom forskjellige departementer og oppstykket utforming av politikken. Dette er fordi respektive departementer hadde like mye makt i forhold til hverandre, men samtidig hadde de ulike mål (ibid.). Det betyr at hver eneste initiativ eller prosjekt var nødt "to acquire the active cooperation of many bureaucratic units that are themselves nested in distinct chains of authority" (Lieberthal og Oksenberg 1988: 22). Denne interne maktkampen førte til en krevende beslutningsprosess preget av megling, forhandlinger og overtalelser, men dette styrket også legitimitet og sikret nødvendig konsensus for videreutvikling (Saich 2011, Zheng 2010).

Regional desentralisering og konkurranseutsetting av statlige bedrifter: Regionale og lokale styringsmyndigheter ble også utsatt for konkurranse og det samme gjaldt også statseide bedrifter (og til og med private interprenører som var offisielt velkomne i KKP i 2001) (Kennedy 2005, Saich 2011). Desentralisering og privatisering var viktige komponenter i reformeringsprosessen, og disse bidro til å øke konkurransen (Green og Liu 2005, Naughton 2007). De små, mellomstore og noen av de største bedriftene ble underlagt de regionale og lokale myndighetene. I 1984 sto sentralplanen bare ca 30-40 prosent av industriproduksjonen (Wong 1987: 389) og økonomisk vekst i perioden mellom 1979 og 1984 utgjorde 9,2 prosent i snitt årlig (Verdensbanken 2016a).

De fleste reformer og økonomiske oppgaver ble utført av landets 31 provinser og lavere subnasjonale styringsenheter (prefekturer, fylker, kommuner og landsbyer). Imidlertid ble ansettelser, forfremmelser og nedgraderinger av subnasjonale ledere foretatt av sentrale myndigheter (Xu 2011: 1078). Det var sentrale myndigheter som direkte ansatte guvernører og partisekretærer i de forskjellige provinsene. Kontroll mellom forskjellige nivå i det kinesiske hierarkiske systemet ble gjennomført av høyere ledd som overvåket aktiviteten til et lavere ledd. På denne måten ble en kjede av direkte kontroll over ansatte mellom styringsledd dannet (ibid.). Mens systemet var økonomisk desentralisert, var det fortsatt sentralisert politisk, og KKP hadde monopol på utarbeidelsen av kriterier for evaluering av regionale og lokale myndigheter. Dette fikk Xu (2011: 1078) til å definere det kinesiske systemet som "a regionally decentralized authoritarian regime".

En annen viktig mekanisme som skulle minke "rent-seeking" muligheter og andre ulovlige omfordelings-aktiviteter var systemet av kooperasjon mellom regionale guvernører og partisekretærer i disse regionene. Zang (2003) viser til at i dette tandemet var partisekretæren rangert høyest.

Guvernører var primært ansvarlige for implementeringen av økonomisk og sosial politikk i regionen (Tan 2006: 6f). Det er flere som peker på at guvernørens aktivitet først og fremst ble evaluert etter regionens økonomiske prestasjon, altså var økonomisk vekst det viktigste vurderingskriteriumet som påvirket deres fremtidige karrierer (Li og Zhou 2005). Regionale partisekretærer tjente derimot som "a key link between the CCP elite in Beijing and various government organizations in the country," med "the supervision of provincial government officials performing routine administrative duties" being a central task (Tan 2006: 6f). Kinesiske regionale partisekretærer overvåket guvernørens aktivitet og rapporterte om resultater til sentrale myndigheter, og på denne måten var de med på å påvirke avgjørelsen til KKP om å enten forlenge/forfremme eller nedgradere/si opp en guvernør. Partisekretærer spilte også en nøkkelrolle i seleksjonsprosessen av eventuelle kandidater til guvernør-poster (ibid.: 8).

Desutten var guvernører og partisekretærer inkorporert i hver sin "maktvertikal". Guvernører var en del av en statlig byråkratisk vertikal, mens partisekretærer hørte til den parti-politiske maktvertikalen. Denne organiseringen tvang guvernører til å ta initiativ til å handle i imperfekte omstendigheter med mange overlapp mellom forskjellige lovverk og forskrifter. Faren for å bryte en eller annen instruks var høy, men et system hvor partisekretærer hadde felles ansvar med guvernøren for regionens utvikling, tvang sekretæren til å finne den riktige ballansen mellom forhindring av maktmisbruk og fleksibilitet i forhold til gjennomføringen av kontroll og sanksjoner. Dette åpnet veien for "insentivering" av økonomisk politikk i regioner, minket "rent-seeking" ambisjoner, og førte generelt til økt konkurranse i systemet (Rochlitz et al. 2015). I kampen om kapital og investeringer fikk regionale makter insentiver til å sikre kontraktene håndhevelse og beskyttelse av investeringer til å med i omstendigheter preget av dårlig institusjonelt miljø som for eksempel et svakt fungerende rettsvesen og fravær av eiendomsrett i Kina (ibid.).

Fragmentering av byråkratisk makt på nasjonalt nivå, desentralisering og regionenes økte makt ble supplert med praksisen av regelmessig lederskifte introdusert av Den Xiaoping. Toppen av det kinesiske hierarkiet måtte skiftes etter 10 år ved makten. På lavere nivåer ble prosessen av kadrers fornyelse mer intensiv. Men hver leder visste at etter maksimum 2 perioder på 5 år hver, blir han nødt til å forlate sin post (Smirnov 2009: 57f). Hvis lederen

viste gode evner i å fremme økonomisk vekst, økte det sjanser for å bli forfremmet. Mangel på forventede resultater førte derimot til ledernes nedgradering eller oppsigelse (Rochlitz et al. 2015).

Zheng (2010) og Polterovich (2006a,b) hevder at KKP's kontroll over den politiske sfæren, sammen med delegeringen av økonomisk makt og uavhengighet til lokale og regionale myndigheter på slutten av 1970 og i løpet av 1980-tallet, var den mest betydningsfulle faktoren bak høy og langvarig økonomisk vekst. Dette styrket også KKP's legitimitet (ibid.). På denne måten bidro politisk konsensus til en konsekvent og fleksibel implementering av politikken (Rochlitz et al. 2015). Som konsekvens begynte regioner å konkurrere for tiltrekking av kapital og investeringer, og det fragmenterte nasjonale byråkratiet sørget for relativ legitimitet bak foretatte beslutninger (ibid.).

For å danne seg et bilde av hvilke effekter delegering av makten til lavere nivåer faktisk har, og dermed sikre politisk konsensus i KKP, ble eksperimentell metode hyppig tatt i bruk (Heilman 2008a, Heilmann 2008b).

Eksperiment

Det er stadig flere forskere som ser på Kinas økonomiske framgang som ikke bare forårsaket av planlegging og kontroll, men også som på et komplekst system der enhver usikkerhet snarere betraktes som en ressurs for endring enn et problem (Heilmann 2009).

For å forklare Kinas utvikling innførte Heilmann (2008a, 2008b, 2009) begrepet “experimentation under hierarchy”. Heilmann (2008b: 3) viser til at resultater av forskjellige eksperimenter “precede the enactment of many national policies”. Kort sagt, forklarer han at eksperimentering med delegering av mer ansvar til regionale og lokale myndigheter “reduced the frictions and delays characteristic of top-level consensus-building and interagency accommodation, and helped to avoid protracted policydeadlock” (Heilmann 2008b: 21). På denne måten var eksperimentell metode en viktig mekanisme som sikret politisk konsensus mellom toppolitikere i KKP, hvor en suksessfull reform gjerne var knyttet til statens fortjeneste, mens ansvaret for mislykkete prosjekter var overlatt til regionale og lokale myndigheter (Heilmann 2008a, Heilmann 2008b, Naughton 2010). Vellykkede eksperimenter sikret på denne måten politisk konsensus i partiet, noe som gjorde implementeringen av effektive løsninger enklere og uten mye intern strid i partiet. Samtidig hadde mislykkede eksperimenter ingen konsekvenser for sentrale politikere som foreslo dem (ibid.).

Ved hjelp av eksperimenter først i landbruket og etterpå i industrien, skaffet myndighetene seg nødvendig oversikt og kunnskap om hvilke tiltak som gir positive effekter

og hvilke som ikke gjør det. Basen for eksperimenter var under konstant utvidelse både i geografisk forstand og avhengig av sektorens type (Heilmann 2008b). Kinas desentraliserte struktur tillot derfor eksperimenter på utvalgte områder, og vellykkede eksperimenter ble derfor enklere å spre over hele landet (Andrews-Speed 2012). Samtidig minket eksperimenteringen konsekvensen av byråkratiets fragmentering.

Et eksempel på dette kan være opprettelsen av nye spesielle økonomiske soner (SØS). SØS tjente som arenaer for eksperimentell virksomhet hvor ny politikk var etterprøvd i praksis og på denne måten var SØS viktige politiske symboler for endringer (Heilmann 2008b, Naughton 2007). Geografisk ekspansjon av SØS skjedde gradvis med etablering av Shenzhen SØS som den første av dem i 1979 (Heilmann 2008a). Denne var etterfulgt av fire nye SØS i 1980. Her var det tillat å etablere frie priser og her ble mekanismer av privat eiendomsrett først forsøkt implementert (Cao et al. 1997: 22). I 1984 fikk denne 14 nye kystbyer SØS-status. I 1992 var de aller fleste byene langs elven Chang Jiang og langs Kinas grenser inkludert i disse økonomiske soner. Konsekvent politikk i forhold til SØS førte til økt tillit fra investorer. For eksempel ble investeringer i Kina i 1992 nesten tredoblet i forhold til 1991 (ibid.: 22).

Andrews-Speed (2012: 13) hevder imidlertid at eksperimenter med politikken ikke bare var initiert fra toppen og ned i Kina. Han påpeker at “fragmentation has allowed for local policy initiatives, some of which have been successful and have then been taken up by the central government” (ibid.). Noen av reformene var derfor introdusert fra bunnen til topp. Grasrotpraksiser har vært en viktig kilde for læring for sentrale myndigheter (Wang 2009).

Huang (2008) påpeker at i første halvdel av 1980-tallet tillot liberalisering av økonomisk politikk privat virksomhet å blomstre på landsbygda. Rural fattigdom falt drastisk som følge av tiltakene. Etter 1985 ble imidlertid strømmen av finansielle ressurser omprioritert fra rurale til urbane områder (Ostrovskij 2009: 96, Shirk 2007: 21, Acemoglu og Robinson 2012: 425). Generelt var driftkreftene bak den økonomiske veksten på slutten av 1970 og langt ut 1980-tallet representert av både urbane og rurale kommunale foretak (Polterovich 2006b: 14, Ostrovskij 2009: 83f).

Weitzman og Hu (1994) hevder at i et system med svakt rettsvesen og aktive kriminelle, med kontinuerlige endringer av spillereglene, uklare lover og predatory byråkrati, var regionale makthavere og partifunksjonærer (dog med egne snevre økonomiske interesser) villige til å bistå private aktører med administrativ støtte. De viser også til at ved uklare eiendomsrettigheter kan tilnærming av denne typen være rasjonelt (ibid.). For eksempel, var rask vekst i kollektive bedrifter en overraskelse for sentrale myndigheter i Kina, men de valgte

å ikke konfrontere denne formen for organisering (Cao et al. 1997: 22). Som resultat ble en ny enterprenørklasse utviklet i Kina. Det skjedde også forandringer i holdninger til ikke-statlige former for eiendom (Lin, Tao og Liu 2003, World Values Survey 2016). En markedsinfrastruktur begynte å utvikle seg og dannet etter hvert gode forutsetninger for eksperimentering med private former for organisering av bedrifter (Lin, Tao og Liu 2003).

Tabell 4. Andel av industriell produksjon i Kina avhengig av eiendom form, %

	Eiendomsform		
	statlig	kollektiv	privat
1980	75	24	-
1990	55	36	5

Kilde: McDonnell (2004).

Som vi ser i Tabell 4 sank gradvis andelen av statlige bedrifter i industriell produksjon fra å være 75 prosent i 1980 til å være 55 prosent i 1990 og helt ned til 28 prosent i 1999. I de første reformårene skjedde dette takket være høy vekst i antall kommunale bedrifter som initierte hurtig økonomisk vekst og bidro til forandringer i massekulturen i forhold til ikke-statlige aktører. På 1990-tallet begynte vekst i andelen av private industrielle bedrifter. Som vi ser i tabellen skjedde dette delvis på bekostning av statlige bedrifter.

Kompensasjon

Overgangen fra planøkonomi til markedsøkonomi i Kina fikk navnet "dual liberalisering". Ideen bak tilnærmingen var innovativ, og den ble anvendt systematisk først i Kina. (Polterovich 2006b: 11). En av mekanismene i systemet forutsatte full eller delvis kompensasjon av eventuelle kostnader knyttet til overgangen som den tapte parten fikk. Mekanismen sørget for at det ikke skulle oppstå bred misnøye med reformene som kunne organisere seg i klasser av motstandere mot reformenes tiltak.

1. *Kompensasjon til byråkrater.* Den administrative reformen 1982-84, 1988, 1993, 1998, 2003 som berørte byråkatiets interesser forutsatte at de som tapte på reformene skulle få kompensasjon (Smirnov 2009: 46f). For eksempel fikk byråkrater som ble tvunget til å si opp robuste sluttpakker, mulighet for å beholde biler, husstand og lignende (Li 1998). Samtidig, var det også lagt til rette for at de som ønsket å forbedre sin kvalifikasjon og kompetanse kunne delta i forskjellige programmer organisert av staten. For å få en stilling i

det administrative apparatet skulle alle potensielle tjenestemenn bestå eksamen, noe som dannet stimuli for kontinuerlig forbedring av deres kvalifikasjoner (ibid., Smirnov 2009: 54).

Mye av det samme gjaldt ledelsen av statlige bedrifter. Etter suspensjon fikk disse mulighet til å ta stillinger som konsulenter for ny ledelse. Det var også mulig å komme tilbake etter å ha bestått en prøve, noe som krevde en del innsats for å øke sin kompetanse og på denne måte være mer attraktiv på arbeidsmarkedet (Polterovich 2006b: 15f).

Vanlige arbeidere unngikk heller ikke konsekvensene av liberaliseringen av arbeidsmarkedet. Etter at bedrifter fikk frie tøyler til å regulere antallet på sine arbeidere, ble en del av dem sagt opp. Disse upopulære avgjørelsene ble imidlertid kompensert av bedriftene til de berørte på to måter. Den første handlet om materielle goder så som bevaring av leilighet og en del av lønnen, tilgang til sosiale tjenester så som medisinsk hjelp og annet. Den andre kompensasjonen var i form av deltakelse i spesielle statlige programmer med mål om finne en ny jobb etter å ha forbedret sin kvalifikasjon (Lau, Qian og Roland 2000).

2. Liberalisering av priser. I Kina var liberalisering av priser en lang og forsiktig prosess (Cao et al. 1997). Den var gjennomført ved å kombinere plansystem med markedssystem for industriell produksjon og et system av faste og fleksible priser (Ostrovskij 2009: 89). Helt i starten av reformene fikk 6 bedrifter i Sichuan provinsen rett til å realisere produksjon de fikk over plan på markedet med frie priser. Ved å øke prisene for planproduksjon samtidig som den reduserte planen gradvis gjennom årene, dannet staten stimuli for overgangen fra planøkonomi til markedsøkonomi. Antall statlige bedrifter med rett til å realisere overproduksjon på markedet ble gjennom årene betydelig utvidet. I 1980 var hele 60 prosent av all produksjon produsert av bedrifter med denne retten og i 1984 opererte alle bedrifter i et frimarkedssystem. Siste år med planproduksjon i 1993 forutsatte at bare 5 prosent av total produksjon ble produsert etter plan, og planen forsvant samme år. Liberalisering av priser varte i nærmest 15 år (Qian 2000, McDonnell 2004, Ostrovskij 2009: 91).

Det er også verdt å legge merke til at enhver statlig økning av priser på varer produsert etter plan ble akkompagnert med subsidier til forbrukere og skattelettelser for bedrifter (Cao et al. 1997: 21). For eksempel fikk befolkningen i alle byer spesielle kort for å handle varer for i statlige butikker under nesten hele perioden med liberalisering av priser. Disse kortene forsvant etter hvert, men hver gang økning av priser skjedde, kompenserte staten prisforskjellen til befolkningens fordel (Qian 2003). Som det også ble påpekt tidligere, stilte statlige bedrifter også i mange tilfeller med direkte og indirekte løsninger for kompensasjon til den tapte parten (Cao et al. 1997: 29, McDonnell 2004: 12, Popov 2002: 122).

Alt i alt, fikk bedrifter under slike omstendigheter mulighet å tilpasse seg til skiftende forhold med det frie markedet i fokus. Økt andel av produksjon realisert på det frie markedet både inne i landet og utenfor forbedret også markeds infrastruktur. Staten stilte opp for bedrifter med kompensasjon av eventuelle tapp knyttet til politiske avgjørelser. Dette var for eksempel tilfellet med utenrikshandel, da to valutakurser var operable: en kurs for interne transaksjoner og en for handel med utlandet. I 1993 ble plankursen avviklet, og staten kompenserte økonomiske tap for bedrifter (Cao et al. 1997: 22). Kina unngikk dermed nedgang i produksjonen, inflasjon og betalingsmislighold (Polterovich 2006b: 9f).

En fleksibel tilnærming basert på kompensasjon til tapere gjorde at det var lavere insentiver for motstand fra interessegrupper som var berørt av nye institusjonelle løsninger tvunget fram av staten. Mer frihet først i landbruket så i industri, og færre byråkratiske barrierer, dannet gode stimuli for produksjon og salg av varer både internt i Kina og utenfor landet. Dette økte tilliten til staten og førte til vekst i Kinas økonomi som de første 14 år etter at reformene var satt i gang vokste med 9,4 prosent i snitt årlig (Verdensbanken 2016a).

Generelt, førte imidlertid ikke økning av landets BNP til tilfredsstillelse for absolutt alle. Økonomisk utvikling forsterket økonomiske og sosiale skillelinjer i samfunnet. Mangelen på sosial konsensus var på det tydeligste i andre halvdel av 1980-tallet, og den kom til syne i form av kraftige protester fra studenter som krevde modernisering av det politiske systemet, og i konflikten mellom styrende og styrte som kom som et resultat av at de styrtes (arbeidere, business, intelligentsia) innflytelse på økte på bekostninger av de styrendes (kommunistiske parti, byråkrati) innflytelse. Sosial splittelse var imidlertid mye mer tydelig enn splittelse i det kommunistiske partiet, dog det hadde også representanter fra forskjellige politiske fløyer med ulike synspunkter for videreutvikling (Smirnov 2009). Politiske uenigheter ble imidlertid jevnet ut av fleksible løsninger basert på kompromiss som dannet gode forutsetninger for en konsekvent politikk.

Overgangen ble trappet opp i løpet av 1990-tallet og spesielt etter Deng Xiaopings beryktede "Southern Tour" i 1992, der han slo fast at legitimitet for det kinesiske kommunistpartiet i fremtiden først og fremst var avhengig av økonomisk vekst (Saich 2011). Dette kom mest tydelig frem i setningen om at reformene ikke bør "proceed slowly like a woman with bound feet", men bør heller fortsette raskt og 'blaze new trails boldly' (sitert i Saich 2011: 86).

7.2.2.2 Politisk konsensus og særinteresser etter 1992

Utviklingen i perioden mellom 1992 og 2002 skiller seg lite fra den vi var vitne til i forrige seksjon. Til tross for høyere grad av sosial polarisering av det kinesiske samfunnet og økende korrupsjon, fremsto den kinesiske byråkratiske elite og partieliten fremdeles som konsolidert og orientert mot realiseringen av nasjonale interesser og klarte å holde særinteresser i sjakk.

Den stadig voksende økonomien forsterket skillelinjene i det kinesiske samfunnet i så pass stor grad at i 1992 var staten nødt til å gripe inn for å nivellere forskjellene (Ostrovskij 2009: 96). Utviklingen av en sosial demokratisk stat med fokus på lovlighet var proklamert som mål. Et moderat velstående samfunn skulle i følge makthavere moderere sosial splittelse og legitimere det kommunistiske partiets maktmonopol (Smirnov 2009). Politisk stabilitet skulle da danne gunstige forhold for den videre moderniseringen av det økonomiske systemet i retning av et omfordelingsprinsipp regulert av markedskrefter og under makrokontroll av en sosialistisk stat (Berger 2014: 134f). Etter betydelig fiskal desentralisering på 1980-tallet, gjennomførte Kina i 1994 en skattereform som resulterte i betydelig økning av statens rolle i omfordelingen av skattemidler (Rochlitz et al. 2015: 422).

Likevel var erkjennelsen av at modernisering av det økonomiske systemet ville kreve forandringer i det politiske systemet til stedet. Økonomisk utvikling økte mobiliteten betraktelig med all konsekvens det innebar for det kinesiske samfunnet. Mer velstående og utdannede sosiale lag krevde å bli representert. I tillegg, måtte makthaverne nå forsøke å fremstå som et gunstig subjekt for utviklingen og ikke et subjekt som blokkerer innovasjoner i frykt for å miste sin makt. Det beste beviset for å bli sett på som en pådriver og ikke som en byrde var nettopp å vise evne til å kontrollere særinteresser og å være i stand til å håndtere motsetninger som innovasjoner frembringer (Smirnov 2009, Ostrovskij 2009).

For å få fart på økonomien ble blant annet et nytt system for å evaluere regionale ledere foreslått. Dette systemet som for så vidt fortsatt er gjeldende, skiller seg betraktelig fra alt som var før. I stedet for å prøve å forbedre et eksisterende system med noen vage kriterier og mål, gikk kinesiske myndigheter for et system som har “performance contracts” som base. Disse kontraktene består av forskjellige indikatorer som reflekterer økonomisk og sosial utvikling, parti-utvikling, miljø og lignende og signeres av regionale og lokale administrative ledere. Det som er nytt er at alle indikatorene tar spesifikk av hver enhet i betraktning. Det vil si at hver indikator veies avhengig av geografi og en spesifisert periode (Rochlitz et al. 2015).

Når byråkrater knyttet til administrasjon og parti eksamineres hver for seg, ser det ut som om for administrasjonen økonomiske prestasjon spiller en avgjørende rolle, mens for

partifunksjonærer blir fraksjonistiske bånd og politiske kriterier minst like viktige selv om økonomisk prestasjon også fortsatt er viktig (Walder 1995, Zang 2003, Tan 2006, Choi 2012). Dessuten hevder Xu (2011) at det at de fleste regionale partisekretærer hadde vært regionale guvernører før de ble partisekretær, gjorde at de kjente situasjonen godt fordi det var nettopp økonomisk vekst som var den viktigste forutsetningen for deres forfremming.

Administrative reformer reduserte ytterligere byråkratenes innflytelse gjennom nedleggelse og sammenslåing av flere ministerier og reduisering av antall tjenestemenn, samtidig som forbedring i deres kompetanse gjennom implementering av mekanismer for konkurranse dannet stimuli for mer effektivt og kvalitetssikret arbeid. I tillegg, ble byråkrater ytterligere fratatt en del funksjoner som ble flyttet til lavere nivåer og private aktører. Åpenhet og gjennomsiktighet i administrative prosedyrer var forbedret gjennom etablering av nett-tilgang til "åpen regjering"- plattformen (Smirnov 2009). For å forbedre kvaliteten på rettmessige praksiser ble rettsvesenet utsatt for konkurranse. Staten skulle nå styres av vedtatte lover og ikke av "orden vedtatt av folket" (ibid.).

Her ser vi igjen at Kina førte en konsekvent og fleksibel politikk i forhold til innflytelsesrike gruppeinteresser. Innflytelse av byråkratiske strukturer som kontrollerende organer ble stadig redusert. Byråkratiapparatet ble stadig mer utsatt for konkurranse og dets prestasjoner var stadig mer kontrollbare.

Tabell 5. Andel industriell produksjon i Kina spesifisert i eiendomsform, %

	Eiendomsform		
	statlig	kollektiv	privat
1980	75	24	-
1996	36	39	15
1999	28	35	18

Kilde: McDonnell (2004)

Og denne trenden fortsetter, noe som gjenspeiler seg i endringer av sysselsettningsstrukturen (Tabell 5), hvor andelen sysselsatte i forskjellige former av privat sektor, økte (McDonnell 2004, Ostrovskij 2009: 84f). Samtidig forsøkte statlige bedrifter på 1990-tallet å øke sin konkurransekapasitet gjennom å droppe en del forpliktelser som hadde lite med entreprenørskap å gjøre (så som for eksempel økonomisk og sosial støtte til lokale skoler, sykehus og politi). Også ble statlige bedrifter kvitt overflødig kapasitet knyttet til arbeidskraft. Økonomiske midler som ble frigjort ble investert i modernisering og styrking av viteskaps- og

forskningsbaser som mange statlige bedrifter disponerte. Gjennomsnittlig årlig økonomisk vekst i Kina i denne perioden utgjorde 9,8 prosent (Verdensbanken 2016a).

Høy og langsiktig økonomisk vekst førte til etableringen av en relativt sterk klasse av ledere og eiere, noe som truet KKP's legitimitet (Titarenko 2009: 13f). Men til tross for høyere grad av sosial polarisering av det kinesiske samfunnet og økende korrupsjon, fremsto den kinesiske byråkratiske elite og partieliten fremdeles som konsolidert og orientert mot realiseringen av nasjonale interesser. Et indirekte bevis på samhold i det kommunistiske partiet kan være den konstitusjonelle maktovetakelsen av Hu Jintao og planmessig skifte av KKP lederskap i november 2002 og bevaring av tidligere politisk kurs (Titarenko 2009: 37)

7.2.2.3 Politisk konsensus og særinteresser etter 2002

Den private sektoren fikk et betydelig løft i perioden mellom 2002 og 2008. Nye forandringer i Kinas insitusjonelle matrise var utledet og bygd på tidligere endringer i systemet.

Sosial-økonomisk polarisering av det kinesiske samfunnet utgjorde en potensiell trussel for regimet i Kina og den ble tatt på alvor. Sosial-økonomiske skillelinjer skulle jevnes ut ved å bygge et velferdssamfunn med middelsinntektsnivå for de fleste fra 2002. På denne måte skulle et harmonisk samfunn skapes (Titarenko 2009: 15, 21, Ostrovskij 2009: 96). I siste instans var målet å hindre større polarisering mellom forskjellige sosiale grupper i det kinesiske samfunnet ved dannelsen av mekanismer som styrker samhold av interesser og minimiserer motsetninger (Smirnov 2009: 39). De nye tiltakene var basert på tidligere reformer (Titarenko 2009: 37). For eksempel ble den grunnleggende omfordelingsrollen til markedet (som en av de viktigste bærebjelkene bak Kinas økonomiske suksess og fremtidig reguleringsmekanisme), i tillegg understreket av utnevnelsen av en ny formann av KPK i 2002 (Berger 2014: 135). På denne måten sørget staten for fortsettelse av en konsekvent politikk basert på konseptet av "de tre representasjonene" eller "kinaisering av marxisme" som var det teoretiske bidraget til den kommunistiske ideologiske utviklingen i Kina (Titarenko 2009: 37, Smirnov 2009: 44). Konseptet innebar bygging av et "sosialistisk harmonisk samfunn", som har vitenskapelig utvikling, beskyttelse menneskerettigheter og anerkjennelse av legitim privat eiendom som base (Smirnov 2009: 20, 37). Den nye klassen av private eiere skulle bli formelt akseptert og fra nå av skulle KPK offisielt ta til hensyn deres interesser. På denne måten ble koalisjon av statens støttespillere utvidet med interesser knyttet til privat sektor. Utvidelsen av representasjonsbasen fikk navnet "sosialisme med kinesisk spesifikk" (Titarenko 2009: 14).

Avgjørelsen om inkludering av private aktører vekket kritikk fra den neomarksistiske fløyen (ibid.: 15). Generelt, hevder forskere at transformasjonsprosessen og mangeårig økonomisk vekst har snudd livet på hodet livet for mange i Kina, noe som også vekket reaksjoner i forskjellige idé-teoretiske fløyer innen KKP (høyre/venstre akse, liberalisme, nasjonal patriotisme, neomarksisme) (Smirnov 2009: 37). Hver av dem hadde sin egen versjon av hvordan fremtidig utvikling burde skje, og av hvordan responsen burde være på de motsetningene som transformasjonsprosessen fremkaller (Titarenko 2009: 16). Disse versjonene ble nøye diskutert under den XVII kongressen til KKP i 2007, og mange av forslagene ble tatt med og suksessfullt realisert. Kongressen tjente på den måten som konsensusbyggende mekanisme for videreutvikling som hadde som mål utvikle et samfunn av innovasjonstype eller kunnskapsøkonomi (Titarenko 2009: 17f, Smirnov 2009: 40). Rett før finanskrisen-2008 proklamerte Kina at den administrative reformen som varte nesten 30 år og besto av flere deler og elementer var realisert på nasjonalt nivå og i fremtiden skal holde fokus på lavere nivå (Smirnov 2009: 54). Flere forskere peker på at kombinasjon av politisk og administrativ desentralisering tillot Kina å sette resultatmål for lokale myndigheter, samtidig som staten ga dem et skjønn til å oppnå målene (Edin 2003, Chou 2009, Heilmann 2008a, 2008b). Rollen til KKP som reguleringsmekanisme av sosiale relasjoner og for håndtering av motsetninger, ble nå være basert på lov innført og gjeldende for alle (Smirnov 2009: 40f).

Denne utviklingen er etter min mening også i samsvar med resultatene av undersøkelser av gründere i Kina, utført av Djankov et al. (2006), som rapporterer at i 2004/05 anså 82 prosent av kinesiske forretningsmenn føderale myndigheter som en gunstig faktor for entreprenørskap. Holdninger til regionale myndigheter med 78 prosent av respondentene som anså dem som en gunstig faktor for privat aktivitet i regionen, brøt seg nesten identisk (ibid.).

Det mest kjente eksempelet på spesielle økonomiske soner var Shenzhen som ble åpnet i 1979 (Heilmann 2008a). I 2007 var det over 250 eksperimentelle soner med spesiell økonomisk lovgivning (ibid.). Utenlandske direkte investeringer har siden begynnelsen av 1980-tallet vært en viktig mekanisme for å tiltrekke teknologi til Kina og øke eksport (Long 2005, Naughton 2007). Den private sektoren vokste til å spille en sentral rolle for innovasjonsaktiviteter. I 2005 sto den private sektoren for mer enn to tredjedeler av Kinas bruttonasjonalprodukt og sysselsetting (Liu 2009, Saich 2011). Siden 2007 har investeringer i vitenskap økt betraktelig og forskere er enige om statens positive rolle i prosessen (Petukhov 2009: 123f, Ostrovskij og Kamennov 2014: 179, 186). Kina både investerte mer i vitenskap

og forskning og la med målrettede politiske reguleringer til rette for innovativ utvikling i enkelte bransjer (ibid.). Og selv om innovativ utvikling i et kortsiktig perspektiv ikke nødvendigvis direkte har innflytelse på økonomisk vekst, kan vi imidlertid konstatere at også i perioden mellom 2002 og 2008 var tidligere observert trend til stedet, altså var konsensus relativt sterk og særinteressers styrke moderat. I denne perioden vokste den kinesiske økonomien med 11,3 prosent i snitt årlig (Verdensbanken 2016a).

7.2.2.4 Politisk konsensus og særinteresser etter 2008

Til tross for flere politiske erklæringer om kommende forandringer i incentivsystemet, er KPKs legitimitet i de første årene etter finanskrisen fortsatt tett knyttet til evnen til å fremme høy økonomisk vekst (Zhao 2009), og regional vekst spiller fortsatt en avgjørende rolle for forfremming av partisekretærer og guvernører (Choi 2012).

Politisk konsensus utspiller seg tydelig i 2009-erklæringen om fortsettelse av gradvise endringer framfor radikale reformer av det politiske systemet (Smirnov 2009: 63). Responsen til krisen fra Kinas side var i form av realisering av store prosjekter som hadde som hensikt å øke velferden for flest mulig kinesere uavhengig av regionen, klassetilhørighet og lignende. I denne sammenheng ble betydelige økonomiske midler investert i kinesiske nøkkelindustrier, vitenskap og sosiale programmer (Smirnov 2009: 65, Ostrovskij 2009: 100f, Novoselova og Terenteva 2009: 108, 110f, Kudrov 2011). Mekanismen for støtte var komplisert. Den var gitt i form av subsidier, men også i form av fordeler gitt av gunstige administrative reguleringer (Novoselova og Terenteva 2009: 111). Dette førte til allokering av økonomiske midler først og fremst i industrier som viste gode utsikter for fremtidig økonomisk vekst (utenom svart metallurgi som ble nedprioritert av staten av hensyn til miljø) (ibid.: 110). I tillegg, ble mange barrierer for små og mellomstore private selskapers frie operering på markedet, fjernet (Novoselova og Terenteva 2009: 109). Og i perioden etter krisen var denne sektoren sett på som en fremtidig økonomisk pådriver med små og mellomstore selskaper som subjekter av innovativ aktivitet (Petukhov 2009: 126). Samtidig viste staten nødvendig fleksibilitet i forhold til ulønsomme og ineffektive bedrifter da ca. 1 million av dem med 20-30 millioner arbeidere legges ned hvert eneste år (Liu 2008, Ostrovskij 2009: 101). Det er imidlertid verdt å påpeke at disse erstattes av nesten like mange nye bedrifter som kommer på markedet (Ostrovskij 2009: 101).

I 2012 ble antall departementer redusert til 25, og samtidig ble mange statlige byråkratiske strukturer ytterligere utsatt for konkurranse om kunder og økonomiske ressurser, og en del makt ble overført til regionale og lokale myndigheter. Dette var gjort så som før for

å polarisere byråkratens makt, gjøre byråkratiske strukturer mer åpne og ansvarlige. På denne måten fortsetter staten å følge en konsekvent politikk overfor interesser knyttet til byråkrati (Trostjinskii 2014: 73f). Spørreundersøkelsen gjennomført blant ledelsen av private kinesiske bedrifter i 2011/13 viser at ca. 90 prosent av respondentene hevder at de ikke bruker mer enn 2 prosent av sin tid gjennomsnittlig per uke på samhandlingen med staten. (Enterprise Surveys 2012b). Data fra undersøkelsen demonstrerer også at de største hindringene til privat virksomhet i Kina ikke direkte kommer fra staten, men kommer snarere indirekte gjennom for eksempel lavere kvalitet av arbeidsstyrker (for mer informasjon se Appendiks 2). Dette er også i samsvar med tidligere nevnt undersøkelsen gjennomført av Djankov et al. (2006).

Statseide bedrifter har økt sin makt betraktelig (Zheng 2010, Andrews-Speed 2012). Spesielt i energisektoren spiller disse statlige selskaper en viktig rolle og bidrar til politisk utforming og påvirker beslutninger i energisektoren (ibid.). Innflyttelse av disse selskaper ble så stort at regjeringen trenger både pisk og gulrøtter for å kunne håndtere dem. Og situasjonen ser ganske lovende ut for store statseide bedrifter i andre sentrale også (Zheng 2010). Statseid bedrift i Kins samsvarer derfor ikke nødvendigvis med definisjonen "statskontrollert" bedrift. Derimot er disse store bedriftene relativt autonome aktører, og noen ganger klarer disse bedriftene å fremme sin egen korporeative agenda fremfor statlige og nasjonale interesser (Downs 2008: 137). Til tross for disse indikasjoner som kommer fra kinesisk industri, anser jeg særinteressens generelle styrke i denne perioden som moderat.

Responser på krisen strider derfor ikke mot tidligere mål, men kan i stedet sees på som konsekvent implementering av tidligere erklæring om utvikling av et harmonisk samfunn eller sosial konsensus. Politisk konsensus gjorde det mulig å gjennomføre inngrep i økonomien ved hjelp av balansert penge- og budsjettpolitikk, og samtidig førte endringer i investeringenes kvalitet og struktur til oppbevaring av voksende trender i økonomien (Novoselova og Terenteva 2009: 112).

7.2.3 Sannsynliggjøring av påstanden

Effektiviteten til det kinesiske markedet, og innovasjonsnivået til den kinesiske økonomien før og etter krisen i 2008 er introdusert i Tabell 6.

Tabell 6. Det kinesiske markedets effektivitet og innovasjonsnivået til den kinesiske økonomien før og etter krisen i 2008

Kina	2006	2013
Markeds effektivitet (fra 1 til 7³)	4,2	4,3
Forretningens sofistikasjon(fra 1 til 7)	4,1	4,3
Innovasjon (fra 1 til 7)	3,4	3,9
Økonomisk vekst, %	12,7	7,7

Kilde: Schwab og Porter (2006: 192), Schwab, Klaus og Xavier Sala-i-Martin (2013: 156), Verdensbanken (2016b)

Tallene fra tabellen viser at for Kina er det fortsatt et stykke å gå mot velfungerende markedsrelasjoner. Det samme gjelder innovativ utvikling i landet. Tallene for markedseffektivitet før og etter krisen i 2008 demonstrerer imidlertid en svak bevegelse i mindre monopolistisk retning (fra å være 4,2 i 2006 til å være 4,3 i 2013). Samtidig ser vi at private forretninger er blitt noe mer sofistikerte i 2013 med indikatorens verdi på 4,3 sammenlignet med indikatorens verdi på 4,1 i 2006. Aller sterkest framgang kan man observere i det som gjelder innovativ utvikling i Kina. Her var økningen mellom 2006 og 2013 på 0,5 poeng fra 3,4 i 2006 til 3,9 i 2013. Denne utviklingen lar seg etter min mening best beskrive i rollen den kinesiske staten påtok seg i energisektoren, eller sagt mer presist i statens rolle i utviklingen av fornybare alternativer til de tradisjonelle energikilder. En aktiv stat i kontinuerlige forhandlinger med særinteresser representert av inflytelsesrike SØE og nettselskaper ansvarlige for utviklingen av infrastruktur for transportering av energi, førte til økning av energi produsert av vind og sol og innovativ utvikling av industri knyttet til disse ressurser (Moe 2015). Det blir selvsagt ikke feil å si at suksessen bak håndteringene av særinteresser kan skjule seg bak Kinas høye økonomisk vekst. Høy økonomisk vekst forbedrer statens posisjon i forhandlinger med særinteresser. Dette er fordi staten har bedre råd til å "kjøpe" konsensus eller sagt med andre ord, jevne ut motsetninger som oppstår mellom forskjellige interessegrupper under overgangen til en renere energisektor ved å gi støtte til den tapende parten (i dette tilfellet de tradisjonelle energisektorer). Men det er ikke det som primært interesserer oss her. Det som er interessant her er at staten før, under og etter krisen i 2008 førte en konsekvent og fleksibel politikk forankret i politisk konsensus om at fremtiden for Kinas energipolitikk er "grønn". Og dette er interessant for oss fordi statens framgangsmåte viser til statens evne til å ta beslutninger og prioritere egne interesser overfor

³ Høyere verdier peker på forbedring av tilsvarende indikator og motsatt.

særinteresser. Videre i analysedelen (i underdel som tar seg av sannsynliggjøringen av påstanden) kommer jeg til å sammenholde Kinas utvikling med utviklingen i Russland.

8 Analyse

8.1 Institusjonelle forhold i Russland og Kina

Som tidligere nevnt i teori- og metoddelen, hadde det institusjonelle miljøet i Russland og Kina vært preget av planøkonomi og ett-parti-system før reformene ble satt i gang. Dette førte til at konkurransen var nærmest utryddet fra økonomiske og politiske sfærer i disse land.

Konsekvensen av en slik politikk var tap av insentiver for utvikling og en kvelende effekt på all slags innovasjon. Det endelige resultatet gjenspeilte seg i fallende effektivitet og stagnasjon. På bakgrunn av dette betrakter jeg institusjonelle forhold som relativt like i Russland og Kina ved reformenes utgangspunkt. Forskjellen i institusjonelle forhold i 2013 vil da altså etter min mening peke på i hvilken grad institusjonell endring skjedde i løpet av vår analyseperiode for disse landene.

Den første antagelsen gjelder derfor den generelle forskjellen i institusjonelle miljø mellom Russland og Kina i 2013. Her er mine forventninger knyttet til Kina og Russlands politiske og økonomiske miljø som jeg mener under overgangen ble preget av monopolistiske trender i større grad i Russland enn i Kina. Sagt med andre ord, antar jeg at disse institusjonene ble mer inkluderende i Kina enn i Russland, noe som kan tyde på at Kina var bedre i stand til å kontrollere særinteresser enn Russland gjorde. Tabell 7 viser data som gir grunnlaget for diskusjon.

Tabell 7. Effektivitet av politiske og økonomiske institusjoner i Russland og Kina, 2013

	Russland	Kina
Effektivitet av politiske institusjoner, 2013 (-2,5 til +2,5)		
"Voice and Accountability"	-1,01	-1,58
Politisk stabilitet og fravær av vold	-0,74	-0,55
Regjerings effektivitet	-0,36	-0,03
Regulatorisk kvalitet	-0,37	-0,30
Rettsikkerhet	-0,78	-0,46
Kontroll av korrupsjon	-1,00	-0,36
Effektivitet av økonomiske institusjoner, 2013 (fra 1 til 7)		
Eiendomsrett	3,0	4,6
Antimonopol politikk	3,5	4,3
Infrastrukturens kvalitet	3,8	4,3
Organisert kriminalitet	4,2	4,7
Intensivitet av lokal konkurranse	4,5	5,3
Rettsvesenets uavhengighet	2,7	4,0
Effekt av beskatning på insentiver til å jobbe	3,0	4,0
Landets kapasitet til	beholde talenter	4,3
	tiltrekke talenter	4,4
Teknologi og innovasjon	tilgang til nye teknologier	4,4
	teknologisk absorbering	4,7
	kapasitet for innovasjon	4,2
Kunnskaps kapasitet, kvalitet av høy	skoleledelse	4,1
	utdanningssystemet	4,1

Kilde: Kaufmann, Kraay og Mastruzzi (2013), Schwab og Sala-i-Martin (2013: 157, 327)

Teorien har gitt oss gode indikasjoner på hvilke politiske institusjoner som kan regnes som inkluderende. Disse forbindes gjerne med politisk stabilitet, effektiv offentlig forvaltning, god reguleringskvalitet (ordninger som fremmer konkurranse og ikke pålegger produsentene en kostbar byrde i form av registrering, lisensiering og så videre), rettsvesen (domstoler som fungerer upartisk og som har gjennomsiktlige og forutsigbare prosedyrer) og mekanismer som er i stand til å holde korrupsjon i sjakk. I tabellen er indikatorer for politiske institusjoner for Russland og Kina presentert i form av tallmessige indikatorer tilknyttet makthavernes åpenhet, stabilitet, effektivitet og praksiser knyttet til rettsikkerhet og bekjempelse av korrupsjon.

Det generelle inntrykket disse indikatorene gir peker på begge landenes utfordring knyttet til endringen av politiske institusjoner. Verdiene på disse indikatorene viser at både Russland og Kina ligger cirka midt på treet i det som gjelder effektivitet og kvalitet av politiske institusjoner med noe skjevhet i den ekstraktive retningen for begge landene.

Til tross for at disse dataene gir oss indikasjon på begge landenes ekstraktive politiske institusjonelle grunnlag, peker de også på Russlands relativt større grad av ekstraktivitet i de politiske institusjonene sammenlignet med Kina. Ved første blick fremstår forskjellene mellom indikatorene for begge stater som marginale. Vi må imidlertid huske på hvor vanskelig og langsom prosessen knyttet til endringer i institusjonelle forhold kan være. Dette gjelder særlig store land med sammensatte strukturer og komplisert historie knyttet til tidligere forsøk på å reformere seg. Russland og Kina er nettopp slike land. Samtidig må vi legge merke til at nesten alle indikatorer er mer ekstraktive i Russland enn i Kina.

Hvis vi ser på indikatoren knyttet til rettssikkerhet, viser den et mindre positivt bilde av Russland enn av Kina. Dette kan peke på kinesernes bedre evne til å beskytte for eksempel privat eiendomsrett, noe som kan gi bedre insentiver for investeringer i Kina enn i Russland.

Det samme gjelder institusjonenes evne til å beskjempe korrupsjon. Politiske institusjoner i Russland er mindre effektive i kampen mot korrupsjon sammenlignet med Kina, noe som også kan peke på Kinas relativt bedre evne til å kontrollere "rent-seeking" aktivitet (avhengig selvsagt av hvordan man definerer korrupsjon) i landet enn Russland gjør. Og det er på denne indikatoren Russland og Kina skiller seg mest fra hverandre med -1 verdi på indikatoren for Russland mot -0,36 for Kina.

Regulatorisk kvalitet, politisk stabilitet, og regjeringens effektivitet er svakere i Russland enn Kina. Det ser ut som om Kina i 2013 var bedre i stand til å sette regler, implementere og kontrollere dem. Russland fremstår som en svakere stat i 2013 i det som gjelder reglernes implementering sammenlignet med Kina.

Alt i alt velger jeg å betrakte forskjellene mellom politiske institusjoner i Russland og Kina som substansielle. Disse viser til Kinas bedre evne til å utføre statlige og administrative funksjoner sammenlignet med Russland. Jeg konkluderer derfor at Kinas politiske institusjoner i 2013 var relativt mer inkluderende enn politiske institusjoner i Russland. Og disse endringene var som jeg forsøkte å vise til i empiridelen, forårsaket av sterkere politiske konsensus som klarte å nivellere særinteressens innflytelse.

Som vi også vet fra teori, er det som gjør at økonomiske institusjoner regnes som inkluderende, at disse beskytter privat eiendom og eiendomsrett fra høy beskatning og ekspropriasjon. I tillegg sørger de for nødvendig kompetanse og infrastruktur (så som transportnettverk, investeringer i mennesket og mobilisering av talenter og utvikling av ferdigheter hos et stort antall individer) for å absorbere og spre innovasjoner og på denne måten legge til rette for blomstring av økonomisk aktivitet.

Absolutt alle indikatorer i tabellen viser at Kina er bedre enn Russland i det som gjelder å utvikle, implementere og absorbere ny kunnskap, talenter og teknologi. Forskjellen er betydelig og utgjør fra et halvt poeng når det gjelder tilgang til nye teknologier og kvalitet på høyskoleledelse til nesten et og et halvt poeng når det gjelder landenes forhold til sine talenter. Høyere verdier på disse indikatorer peker på Kinas bedre konkurranseevne, noe som positivt korrelerer med økonomisk effektivitet. Russland kommer verre ut på alle disse indikatorene. Eiendomsrettigheter er bedre beskyttet i Kina (4,6 poeng mot 3,0 i Russland). Det samme gjelder effekter av beskatning og kvaliteten på infrastruktur i kombinasjon med bedre kontroll over organisert kriminalitet og større juridiske uavhengighet.

I tillegg har Russland et lavere nivå av lokal konkurranse (4,5 poeng av 7) enn Kina (5,3 poeng på 7) og mindre effektiv antimonopolpolitikk (3,5 poeng i Russland mot 4,3 i Kina). Disse faktorene bidrar til ineffektiv allokering av Russlands store ressurser og hindrer høyere produktivitetsnivå i økonomien, noe som etter min mening kommer mer eller mindre tydelig frem i analysens underdel som tar seg av sannsynliggjøringen av påstanden.

Det er betydelig rom for å diskutere hvilken innvirkning disse indikatorene har på hverandre, men dette er ikke en primæroppgave her. Fra disse funnene kan vi trekke en annen konklusjon: De alle fleste indikatorer peker på at Russlands politiske og økonomiske institusjoner er mer ekstraktive enn disse er i Kina. Det betyr selvsagt ikke at jo mer inkluderende institusjoner et land har jo mer økonomisk vekst vil det landet oppleve. Det finnes land med langt mer inkluderende institusjoner som har lavere økonomisk vekst. Mitt poeng her var først og fremst å vise at den kinesiske statens målrettede og konsekvente politikk overfor særinteresser, basert på eksperimenter og kompensasjon, førte til etableringen av et institusjonelt miljø som var langt mer gunstig for økonomisk aktivitet enn det vi var vitne til i Russland. Når grupper med snevre interesser klarer å få kontroll over stat og finansstrøm blir verken riktige insentiver eller effektiv allokering av ferdigheter og talenter skapt (Acemoglu and Robinson 2012: 126). I oppgavens neste underdel ser vi på relasjoner mellom staten og snevre gruppers særinteresser.

8.2 Politisk konsensus og særinteresser i Russland og Kina

Utfordringene som tvang Russland og Kina til omfattende omstruktureringer med potensielt store omfordelingseffekter, ser relativt like ut. Som jeg påpekte i delen for tidligere forskning, var særinteresser i det politiske og økonomiske systemet i Russland og Kina av lignende karakter ved reformenes utgangspunkt. Økonomien var dominert av statlige monopoler, det

kommunistiske partiet var kjernen i det politiske systemet, og formelt var partiet begrenset av konstitusjonen, noe som ikke fungerte i praksis. Kommando-administrative styringsmetoder var underlagt et stort og ineffektivt byråkratiapparat. Måten Russland og Kina responderte på utfordringene skiller imidlertid våre analyseenheter fra hverandre i det at staten hadde forskjellige roller i prosessen.

På generelt grunnlag kan vi si at i Russland var perioden etter 1991 og fram til 2000 preget av mangel på politisk konsensus (Yasin 2005, Yakovlev og Avraamova 2008). Politisk fragmentering oppsto etter at reformatorer valgte å gjennomføre politikk med potensielt store omfordelingseffekter uten å ta hensyn til sosiale grupper som tapte på reformene. Med andre ord satset i begynnelsen av overgangsperioden staten på kombinasjon av liberalisering av det politiske livet og radikale markedsreformer. Gamle politiske og økonomiske institusjoner ble raskt fjernet. Som vi så i empiridelen, ble avgjørelsen om radikale skritt tatt nettopp med mål om å kvele motstand fra særinteresser knyttet til byråkrati og sovjetisk industri. Dette mislyktes staten med. Nye institusjoner så som privat eiendomsrett, rettstat og lignende var alt for svake og uperfekte og derfor til ingen nytte som forsvarsmekanisme mot særinteresser. På 1990-tallet ble disse institusjonene heller ikke noe særlig etterspurt. Særinteresser representert av RUIE klarte gjennom omfattende lobbyvirksomhet både i det Øverste Sovjet og i regjeringen selv å bremse implementeringen av reformene tidlig på 1990-tallet (Hanson og Teague 2005: 660). Kraftige sammenstøt mellom Jeltsin og Det øverste Sovjet i oktober 1993 førte til at etter valget til parlamentet ble Statsdumaen dominert av det kommunistiske partiet (Yasin 2005, Yakovlev 2003). Mangel på fleksible løsninger overfor tapere og forverret økonomi førte til misnøye med reformene og forsterket sosial splittelse i det russiske samfunnet. Kommunistene begynte å bli synlige igjen. Mangel på politisk konsensus førte til at situasjonen ble utnyttet av nye innflytelsesrike grupper som bremset reformene (Yakovlev og Avraamova 2008). For eksempel fikk kommunister gjennom sitt forslag om mykere pengepolitikk. Forskere er enige om at kommunistenes innspill var en av de viktigste årsakene som førte til finanskrisen i landet i 1994 (Gajdar og Chubais 2011). Stor politisk avstand mellom nøkkelaktører dannet gunstige forhold for regionale makter og pengesterke menn og gjorde dem i stand til å utnytte fragmenteringen i staten til sin egen fordel. I forkant og etter presidentvalget 1996 ble staten aktivt misbrukt av både regionale ledere, som var i stand til å mobilisere lokale velgere for å oppnå sine ofte snevre interesser og av en ny klasse av forretningsmenn som ved hjelp av privatisering, og finans- og budsjettpolitikk sikret seg rent-seeking muligheter, skaffet seg økonomisk og politisk innflytelse over staten og var uvillige

til å forandre status quo til tross for åpenbare mangler i systemet (Yakovlev 2014, Pappe 2002a, Pappe 2002b, Hellman 1998).

I motsetning til i Russland valgte den kinesiske politiske eliten å ikke konfrontere særinteresser direkte gjennom omfattende privatisering av statlig eiendom, hard pengepolitikk og radikale prisreguleringer. I stedet la makthavere i Kina til rette for institusjonelle endringer gjennom å utsette den økonomiske sfæren for "insentivisering". Tiltakene som hadde positiv effekt på økonomiens vekst og som skulle spres og implementeres var basert på eksperimentelle utfall (altså, eksperimenterte Kina med forskjellig politikk i ulike økonomiske sektorer). På denne måten hadde de som initierte forskjellige reformer en vitenskapelig base de kunne referere til. Eksperimentell tilnærming til problemløsninger minket stridsnivået som motsetningene ellers ville ha skapt og var med i de fleste tilfeller på å danne en robust politisk konsensus rundt vedtatte avgjørelser. Ytterligere ser vi at måten sentrale makthavere forhandlet med særinteresser på, skilte seg fra den måten makthaverne brukte i Russland. Hvert vellykket eksperiment ble gradvis spredd innen landets grenser, men hver gang innovative tiltak førte til tap forsøkte makthaverne å jevne ut motsetninger som innovasjoner skapte i form av kompensasjon til den parten som tapte på det. På denne måten minsket Kina sosial polarisering og unngikk negative trender i økonomien (inflasjon, nedgang av produksjon, økte gjeld og lignende). Alle disse trender var til stede i Russland på 1990-tallet. Videre valgte jeg å holde fokus på tre prosesser som fant sted i Russland og Kina og som etter min mening kan tydeliggjøre ovenfor nevnte påstanden. Disse er privatisering, liberalisering av priser og føderal vs regional politikk.

Privatiseringsprosessen i Russland med mange tapere og få vinnere skapte stor sosial misnøye og negativ effekt på tilliten til politikere og på troen på reform (Yasin 2005: 285, Kapelushnikov 2008). Undersøkelser gjennomført i regi av WVS (2016) antyder en betydelig forskjell i tillit til politiske institusjoner i Russland mellom runde 2 (1990-1994) og runde 3 (1995-1998). Kapelushnikov (2008) legger vekt på privatiseringsprosessen som forklaringen av denne negative utviklingen. Det var potensiell trussel fra interesser knyttet til sovjetisk industri og byråkrati som tvang sentrale myndigheter i Russland til en rask privatiseringsprosessen som ofte ble gjennomført uten åpent offentlig tilsyn og innsyn. Dette sendte feil signal til forskjellige sosiale grupper om hvilke spilleregler det er som egentlig gjelder under det nye politiske systemet. I tillegg hadde myndighetene liten toleranse for alternative former for eierskap som ofte oppsto i et svakt institusjonelt miljø og som potensielt kunne være bærere av en del transformasjonskostnader under overgangen.

I motsetning til Russland startet privatiseringsprosessen i Kina med gradvis delegering av ansvaret til bedrifter med kollektiv form for eiendom. Dette førte til rask økonomisk vekst først i landbruket og etterhvert i industri (Huang 2008, Ostrovskij 2009). Som vi så i empiredelen ble privat form for eierskap gradvis innført, og denne prosessen var ikke fullført i 2013. Altså var statlig form for eierskap et vanlig fenomen i Kina etter nesten 35 år med reformer. Også var den kinesiske staten ofte til stede og enten støttet tapere eller oppmuntret til støtte av dem under overgangen, noe som ble gjort i langt mindre grad i Russland (Smirnov 2009, Li 1998).

Det samme gjelder liberaliseringen av priser. I Russland var prosessen mer eller mindre fullført i løpet av 1992. Hensikten var å nivellere motstanden mot reformene av særinteresser knyttet til sovjetisk industri og byråkratiske interesser bak dem, samtidig som staten håpet på en raskere etablering av markedsinfrastruktur. Som resultat førte avgjørelsen til fall i industriell produksjon i Russland ettersom mange bedrifter ga seg for konkurransen mot varer fra utlandet som var både billigere og av bedre kvalitet. Taperne var industriarbeidere som var i betydelig flertall. Igjen, var dette utfallet helt naturlig. Strukturelle omorganiseringer eller "creative destruction" i Schumpeter sin definisjon er alltid smertefulle. Problemet var at i Russlands tilfelle var fjerning av sovjetiske institusjoner - altså destruktive fasen av reformene - erstattet av institusjonelt vakuum, heller en med en annen form for institusjonalisert organisering. Altså, kan utviklingen kjennetegnes av fraværet av den kreative delen som en vellykket strukturell endring forutsetter. Situasjonen var utnyttet av fåtall tidligere representanter av sovjetisk nomenklatur og intelligentsia som skaffet seg kontroll over eksportnæringen og forbedret raskt sin økonomiske posisjon og etter hvert økte sin politiske innflyttelse. Responsen på reformene var stor sosial misnøye og mistillit til makthavere.

I motsetning til Russland valgte Kina i stedet for å gå for drastiske forandringer, en langvarig og konsekvent tilnærming. Liberaliseringen av priser ble gjennomført gradvis mellom 1979 og 1996, altså tok overgangen 17 år i tilfellet med Kina mot 1 år i tilfellet med Russland. Politisk konsensus basert på eksperimentelle utfall gjorde at makthavere i Kina ikke hadde behov å forsvare sin makt mot trusler fra interessegrupper som tjente på eksisterende status quo. I stedet innledet staten reelle forhandlinger med særinteresser og ved hjelp av gradvise men konsekvente innovative tiltak og kompensasjon til tapere klarte staten å opprette legitime overgangsforhold for alle partene. Med andre ord, krevde denne tilnærmingen ikke raske endringer av eksisterende institusjoner, teknologier og massekultur, men i stedet bidro den etter min mening til en gradvis evolusjon av disse. Dermed unngikk Kina i motsetning til

Russland å havne i en institusjonell felle med påfølgende kaotisk omfordelingsaktivitet, med all den konsekvens det innebar for økonomisk vekst i disse landene fra starten av reformene og til 2000-tallet. Poenget er her er å ikke påstå at Russland burde bevare ineffektive arbeidsstyrker i forsøket på å skaffe seg en bedre kontroll over særinteresser, men snarere å demonstrere at mer fleksibel tilnærming overfor tapere kunne (så som det var i tilfellet med Kina) danne bedre forutsetninger for etablering og legitim aksept av et nytt institusjonelt miljø. På denne måten ville dette øke sjansen for at den kreative fasen av strukturelle omorganiseringer i Russland skulle kunne finne sted.

Mangel på politisk konsensus i Russland førte til større handlingsrom for regionale krefter på 1990-tallet enn kinesiske regionale makthavere hadde. Som vi så manglet staten effektive mekanismer for å kontrollere guvernører og i visse tilfeller var staten nødt til å bøye seg for dem i forsøk på å skaffe seg politisk oppslutning (så som var tilfelle med Jeltsin før valget i 1996). I Kina var derimot et hierarkisk system av politisk kontroll mellom sentrale, regionale og lokale makter etablert. Nok en gang kan vi si at forandringer skjedde langsomt og var basert på politisk konsensus inne i toppen av KKP. Mekanismen hvor et høyere nivå hadde ansvar for politisk kontroll over et lavere ledd, førte til relativ politisk stabilitet i Kina. Samtidig fikk alle styringsledd tilføyd betydelig autonomi i beslutningsprosessen knyttet til økonomi noe som dannet insentiver for å ta ansvar. Et enkelt evalueringssystem med økonomisk vekst som dominerende vurderingskriterium av videre karriere sørget for økt aktivitet på alle nivå. Alt dette sammen med fragmenteringen av det føderale byråkratiets makt førte til økt konkurranse om økonomiske ressurser i systemet. Det blir kanskje derfor forsvarlig å si at politisk konsensus på det høyeste nivået førte til konsekvent implementering av institusjonelle innovative tiltak som forbedret forretningsklimaet i landet og førte til økt tillit hos investorer.

Alt i alt ser det ut som politisk konsensus i Kina basert på eksperiment og kompensasjon var den viktigste forutsetningen for politisk stabilitet, konsekvent økonomisk kurs, og aktiv statlig politikk for stimuleringen av vekst. Det ser ut til at denne strategien bidro til dannelse av gunstige institusjonelle forventninger og tillit, og derfor til godt investeringsklima. Derimot tvang mangel på politisk konsensus makthavere i Russland til en politikk som hadde store omfordelingseffekter. Dette trenger sevsagt ikke å være noe stort problem, men i motsetning til Kina var politiske og økonomiske institusjoner i Russland fjernet og interesser av tapere (uansett hvordan vi definerer dem) var ignorert under dekning av antipopulistisk politikk. Omfattende strukturelle endringer i omtendighetene preget av dypt institusjonelt vakuum dannet etter min mening sterkere stimuli for "rent seeking" aktiviteter

og insentiver til å krenke lover og bryte regler i Russland enn i Kina. Dette så vi i empiri delen da sosiale grupper svarte på reformatorenes inngrep med ulovlige og kaotiske omfordelingsprosesser så som voksende svart økonomi, korrupsjon og kriminalitet. Mangel på tillit og dermed legitimitet i Russland førte til at nye institusjoner (privat eierskap, rettstat og lignende) som staten forsøkte å implementere, tjente enten mot sin hensikt eller var kontinuerlig avvist av kulturelt og institusjonelt miljø. Som jeg forsøkte å vise i empiridelen var de nye vinnere representert av politiske eliter knyttet til regionale makter og innflytelsesrike forretningsmenn. Begge var like lite interessert i forandring av status quo ettersom mangel på velfungerende rettstatt gjorde muligheter for "rent seeking" virksomhet bredere (Pistor 1999). Etter at reformer var satt i gang i 1991 og fram til finanskrisen i 1998 mistet Russland omtrent 50 prosent av sin bruttonasjonalprodukt (Verdensbanken 2016b). Det er fullt mulig å anta at uten politisk fragmentering og uten innspill av særinteresser i denne perioden ville nedgangen ha blitt enda brattere. Perioden etter finanskrisen 1998 og fram til 2003 viser imidlertid at så fort en relativ politisk konsensus ble etablert i Russland, førte dette til at nye, relativt fungerende institusjoner begynte å se dagens lys. Med andre ord, begynte den kreative fasen av strukturelle omorganiseringen å ta form. Produktiviteten av den russiske økonomien økte og det samme skjedde med industriell produksjon (Federalnaya sluzjba gosudarstvennoj statistiki 2017a,b) og førte til betydelig økonomisk framgang hvor økonomien vokste med ca. en tredjedel på fem år (Verdensbanken 2016b). Og dette er til tross for fortsatt relativt lave oljepriser. Forandringer kom i kjølvannet av regional finanskrisen 1998.

Perioden mellom 1999 og 2003 i Russland var som sagt preget av relativt likeverdig dialog mellom stat og business. Målet om utsettelse av alle sektorer for omfattende konkurranse som ble satt av Putin i begynnelsen av 2000-tallet, brast imidlertid etter at denne modellen i 2003 ble erstattet av en annen modell som forutsatte en fullstendig dominans av staten. Etter YUKOS-saken i 2004 ble oligarkisk business nedgradert til juniorpartner underordnet staten, og øverste føderale byråkrati og siloviki ble de nye aktørene som begynte å spille nøkkelrollene i den nye koalisjonen (Yakovlev 2014: 14).

Det var kanskje ikke noe stor feil å forsøke å få makten fra innflytelsesrike 1990-talls vinnere tilbake til staten. Problemet ligger etter min mening i måten angrepet ble gjennomført på. Som vi husker fra empiridelen, skjedde dette selektivt og uten rettstatlige midler og til tross for bred folkelig oppslutning rundt avgjørelsen, peker det først og fremst på statens svakhet. Angrepet på YUKOS resulterte i kollapsen av den sosio-politiske konfigurasjonen i den

russiske staten som sentrale makthavere forsøkte å bygge etter finanskrisen i 1998 og som de igjen håpet på skulle bidra til å heve konkurransenivået i Russland.

Det andre problemet forbundet med perioden etter YUKOS-saken i Russland var knyttet til statens nye koalisjonspartnere. Som empirien illustrerer var Putin i utgangspunktet skeptisk til et korrumpert og ineffektivt byråkratiapparat og satset derfor på "siloviki" i starten. Imidlertid hadde den stadig mer sentraliserte staten behov for mer kontroll, og byråkratiet fosterket sine posisjoner raskt og betydelig.

De nye koalisjonspartnerne hadde lite positiv effekt på konkurransenivået i den russiske økonomien. Statens konservative politikk og fravær av institusjoner knyttet til demokrati og sivilsamfunn, gjorde at byråkrati og "siloviki" klarte å konsolidere og forvandlet seg til en egoistisk kraft som søkte uformell kontroll over business. Med sine kontinuerlige angrep på store og små private foretninger forverret de utsiktene for innovativ utvikling og langsiktig økonomisk vekst. Økonomisk vekst forårsaket av høye oljepriser åpnet ytterligere veien for systematisk rent seeking virksomhet og legitimerte til dels monopoliseringen av andre sektorer i den russiske økonomien. Dette dannet insentiver for byråkrater og siloviki for å bevare eksisterende status-quo.

Kampen mot "reaksjonært byråkratiapparat" ble erklært av staten i 2005, men til lite nytte. Reformen var ute av stand til å motvirke tendensen og ble effektivt blokkert av statens nye koalisjonspartnere. Det samme kan man si om statens respons på finanskrisen i 2008 og den påfølgende reaksjonen til byråkrati og "siloviki" på forsøket med å gjennomføre forandringer med potensielt store omfordelingseffekter. Politiske erklæringer om viljen til å innlede kamp mot særinteresser man var vitne til i perioden mellom 2009 og 2011, var i 2012 erstattet av en mer konservativ retorikk. Og grunnen til dette var etter min mening frykt for å miste makten. Retorikken var stadfestet i praktiske handlinger, noe som er reflektert i akselererende vekst av budsjettutgifter knyttet til "siloviki", i tillegg til vekst i sosiale utgifter.

Statlig støtte til bedrifter som havner i trøbbel under en krise er en velkjent vei for å komme ut av krise på. I tilfellet med Russland må vi imidlertid understreke at støtten var rettet mot store og lite effektive statlige monopoler, noe som kan antyde et klassisk eksempel hvor myndighetens uvilje til å gå i kamp med ulønnsomme organisasjoner kan være begrunnet i frykten for å miste makten. Russiske myndigheter bøyde seg på denne måten for særinteressene ved å tilfredstille etterspørselen etter en større statlig tilstedeværelse i økonomien fra store statlige monopoler på bekostning av små og mellomstore private foretninger.

Et annet eksempel på statens manglende evne til å håndtere særinteresser kan være dens respons på krise i forhold til offentlig sektor. Riktig nok forsøkte staten å nivellere sosiale forskjeller i det russiske samfunnet som oppsto på 1990-tallet og kanaliserte bevisst en betydelig andel av rente knyttet til naturressurser i offentlig sektor lenge før krisen 2008. Dette var gjort for å øke befolkningens inntekter og på denne måte bevare sosial og politisk stabilitet. Krisen avdekket mønstre som var uheldige for langsiktig økonomisk vekst da staten økte offentlige utgifter med 2 % i snitt til tross for nesten 8 % nedgang i BNP.

Det mest åpenbare eksempelet på Russlands manglende evne til å få gjennom sin agenda kan etter min mening gjenspeile seg i staten sine relasjoner med "siloviki". Som vi vet fra teori krever etableringen av konkurransedyktig miljø et uavhengig rettssystem og beskyttelse av eiendomsrett, og ulovlige praksiser av rettshåndhevelse må elimineres. Praktiske skritt viser imidlertid at staten ga etter for press fra "siloviki". Frykten for å miste makten gjorde at staten bøyde seg for disse strukturene. Siden 2012 dominerer "siloviki" ikke bare over privat business, men også over hele det byråkratiske apparatet, statlige selskaper og store organisasjoner i offentlig sektor. For å vise hvilken effekt utviklingen hadde på økonomisk vekst, kommer jeg tilbake til dette senere i kapitlet i underdelen som tar seg av sannsynliggjøring av påstanden.

Kina fremstår derimot som relativt konsekvent og fleksibel over hele overgangsperioden. Hvis vi ser på den regionale politiske konstelasjonen ser utviklingen siden 2004 i Russland og Kina ganske lik ut. Mens regionale guvernører i Russland var offentlig valgt i sine regioner siden midten av 1990-tallet og hadde betydelig grad av politisk og fiskal autonomi, ble deres makt begrenset etter at Putin kom til makten. Etableringen av så kalte "vertical of power" kulminerte med 2004-reformen som erstattet valg av guvernører med deres utnevnelsen av føderalt sentrum⁴. På denne måten kan man betrakte det politiske systemet i Russland etter 2004 som ganske likt det kinesiske hvor sentralisert politisk kontroll og fiskal sentralisering siden 1994 var kombinert med betydelig administrativ autonomi for regionale ledere.

I Kina støtter regionale myndigheter aktivt private effektive og innovative bedrifter, samtidig lar de gå konkurs de bedriftene som ikke lenger tåler konkurranse. I Russland er derimot relasjoner mellom forretningsmiljø og regionale myndigheter patikularistisk og preget av gjensidig utveksling av ofte tvilsomme tjenester så som skattelettelser og subsidier til favoriserte bedrifter i retur for støtte til guvernørers politiske interesser.

⁴ Valg av guvernører ble innført igjen i 2013, men ettersom vår analyseperiode for Russland strekker seg mellom 1991 og 2013, har denne begivenhet lite implikasjon på vår avhengige variabel.

Som vi så i empiridelen var regionale myndigheter i Kina sterkt motivert til å fremme økonomisk vekst i sine regioner fordi økonomiske prestasjoner var det viktigste evalueringskriteriumet for guvernørers enten forfremmelse eller nedgradering/sparking. I tillegg varierte økonomiske mål fra region til region og var innskrevet i guvernørers personlige kontrakter, noe som gjorde systemet fleksibelt og mål oppnåelige. Dette systemet står i sterk kontrast til det russiske hvor sikring av politisk støtte for den sentrale ledelsen fungerte som den viktigste og uformelle motivasjonsfaktor for handling. I tillegg ble et komplisert og overregulert system med formelt like mål for alle regioner tatt i bruk i Russland.

Et bemerkelsesverdig trekk ved de to landenes regionale myndigheter er det faktum at kinesiske regionale makthavere var mer aktive i å eksperimentere med ulik økonomisk politikk enn sine russiske kolleger. Som vi vet var regional eksperimentering en hjørnestein i Kinas vekstmodell. En betydelig autonomi i valg av økonomisk politikk, så lenge de har støtte fra en sentral leder bak sin initiativ, førte til forbedring av forretningsklima med høyere konkurransenivå med økte investeringer og velstand som følge. Partisekretærer (i de aller fleste tilfeller med erfaringen som guvernør i bakgrunnen) støttet som oftest initiativer som bidro til å fremme økonomisk vekst. De vellykkete av dem var å effektivt absorbert av det nasjonale lovverket og så spredd blant regioner. I kontrast til kinesiske var regionale guvernører i Russland lite oppmuntret til å ta initiativ eller eksperimentere. Med et fåtall guvernører som forsøkte å ta initiativ, var de fleste av dem passive eller hadde skeptisk syn på eksperimentering. Utfordringen ligger mest sannsynlig i overregulert administrativt miljø i Russland som har kvellende effekt på enhver initiativ som ikke har med politisk gevinst for sentrale makthavere å gjøre. Som vi har sett i empiridelen, hvis en russisk guvernør ønsker for eksempel å implementere et nytt prosjekt som potensielt kan gi betydelige økonomiske fordeler til regionen, vil gjennomføringen av prosjektet bryte mest sannsynlig noen av de mange motstridende forskrifter. I et miljø preget av mangfoldet av kontrollerende organer (som selv evalueres ut i fra antall vellykket avdekkete korrupsjonssaker, men ikke økonomiske prestasjoner), innebærer dette en stor risiko for å bli straffet. I slike forhold blir det da den mest rasjonelle avgjørelsen å ikke satse på forbedringen av markeds- og konkurranseklima i regionen, men i stedet å forsøke å inngå uformelle forbindelser med kontrollerer eller/og mobilisere elektorat for politisk støtte av sentrale makthavere.

Forskjellene i målsetninger for regionale makthavere i Kina og Russland (med legitimitet av KKP i Kina knyttet til økonomisk vekst og i Russland knyttet til jakten på formell legitimitet i form av politisk støtte ved valg) viser oss etter min mening igjen et Kina

som er i stand til å implementere effektive løsninger på tvers av særinteresser og en Russland som er nølende med å "insentivisere" systemet i frykt for å miste kontroll og makt. Årsaken til at Kina fremstår som samlet og sterkt nok til en reell kamp med snevre gruppers særinteresser, ligger etter min mening i politisk konsensus basert på mer eller mindre vitenskapelige eksperimentelle utfall og kompensasjon. Russlands politiske erklæringer og forsøk på å få gjennomslag for reelle forandringer etter krisen i 2008 støtte på motstand fra interessegrupper og var blokkert. I den grad en reell politisk konsensus fantes dreide den seg om å bevare status quo og ikke om strukturell endring noe som gjenspeilte seg i statens forhold til "siloviki", statlige monopoler og offentlige institusjoner. Alle av disse gruppene kan vi betrakte som vinnere av utviklingen i kjølvannet av krisen.

Denne utviklingen kan etter min mening være med på å forklare differansen på vår avhengige variabelen. Altså, viser den hvorfor Kina med BNP-vekst på 7,8 og 7,7 prosent i henholdsvis i 2012 og 2013 fortsetter å øke sin økonomiske styrke, mens Russland med henholdsvis 3,5 og 1,3 prosent vekst for 2012 og 2013 (altså før innspill av lavere oljepriser og økonomiske sanksjoner) befinner seg i et relativt fall.

8.3 Sammenligning av Russland og Kina

Alt i alt var det kanskje ikke noe galt i seg selv med avgjørelsen om å prøve å finne veien ut av den institusjonelle fellen Russland havnet i på 1990-tallet. Hovedmålet med sentraliseringen var reetablering av orden og territoriell integritet i Russland, og dette ble oppnådd. Men vi må imidlertid konstatere at kampen mot 1990-tallets vinnere fort førte til etablering av rigide politiske og økonomiske strukturer som hadde lite med jevn og langsiktig økonomisk vekst å gjøre. Årsaken til dette ligger nok i direkte og indirekte begrensninger pålagt av staten på den nye businessen, høye kostnader knyttet til relasjoner mellom privat business og byråkrati/siloviki og støtte til lite effektive statlige monopoler. I stedet for å investere langsiktig i produktive prosjekter skapte utviklingen stimuli for å investere i "gode relasjoner" som har lite med langsiktig vekst å gjøre.

Til tross for ineffektivitet og åpenbar mangel på konkurranse i det eksisterende systemet, var det ingen mektige politiske og økonomiske aktører som var interesert i betydelige forandringer av systemet. For det første er det fordi modellen ga gode økonomiske profittmuligheter for nøkkelaktører staten støttet seg på, for det andre var frykten til å miste makten ved å forandre status quo alt for stor for å innlede en reell kamp mot dem eller utvide koalisjonen ved å inkludere andre aktørers interesser (businessinteresser, for eksempel). Men

fremfor alt er det verdt å nevne at årsaker til denne uheldige utviklingen i Russland ligger i en svak stat som ikke var i stand til å balandere særinteressenes preferanser og implementere innovative løsninger på tvers av dem. Så som 1990-tallets desentraliserte modell manglet insentiver for å investere i langsiktig økonomisk utvikling, kan vi derfor også konstatere at den sentraliserte modellen fra tiden etter 2004 introduserte forvrengte insentiver for statens nye koalisjonspartnere - byråkrati og siloviki. På denne måten har 2000-tallets vinnere i Russland mye til felles med sine forgjengere fra 1990-tallet med all den konsekvens dette innebar for langsiktig økonomisk vekst. Kina fremstår derimot som konsekvent og fleksibel over hele overgangsperioden.

I Tabell 8 er en oppsummert informasjon av det empiriske datamaterialet og drøftingen i dette kapitlet presentert. Dette vil etter min mening gjøre sammenligning av våre analyseenheter enklere.

Tabell 8. Politisk konsensus, særinteresser og økonomisk vekst i Russland og Kina

	Russland				Kina			
	1991/98	1999/03	2004/08	2009/13	1979/92	1993/02	2003/08	2009/13
Politisk konsens.	svak	moderat	sterk	sterk	sterk	sterk	sterk	sterk
Særinteresser	sterke	moderat	sterke	sterke	moderat	moderat	moderat	moderat
Økon. vekst i snitt, %	-6,5	6,7	7,1	1,1	9,4	9,8	11,3	8,9

Kilde: Egne data, Verdensbanken (2016a,b).

Generelt viser tabellen at sterkere politisk konsensus (om vekst og utvikling⁵) og svakere særinteresser korrelerer positivt med høy økonomisk vekst uten å si noe om hva det var som påvirket hva. Men som demonstrert ved hjelp av det historiske narrative introdusert i empiridelen, var staten sin rolle i både Russland og Kina av avgjørende betydning når det gjaldt forsøket på å holde særinteressene i sjakk og på denne måte legge til rette for institusjonelle endringer og langsiktig økonomisk vekst.

Når vi ser på den første perioden etter at reformene ble satt i gang i begge land (altså, 1991/98 for Russland og 1979/92 for Kina) skiller Kina seg ut fra Russland i det at det var en relativ politisk konsensus i landet. Politisk konsensus handlet om omstruktureringer med mål om å fremme langsiktig økonomisk vekst. Den på var basert på eksperimentelle utfall og forutsatte kompensasjon til den tapte parten. Framgangsmåten minsket konfliktnivået og gjorde håndteringen av særinteresser knyttet til føderalt og regionalt byråkrati og industri enklere. Utviklingen la til rette for "insentivisering" av økonomiske forhold og førte til gradvise forandringer i institusjonell matrise (med flere former for eierskap og dets relativt bedre beskyttelse) og førte til økt produktivitet i landbruket og industri. I motsetning til i Kina var politisk konsensus i Russland bygd rundt et ønske om implementering av institusjoner som Acemoglu og Robinson (2012) definerer som inkluderende. I frykt for at industrille særinteresser skulle bremse reformene gikk staten for radikale løsninger og den gamle institusjonelle matrisen ble demontert uten at noe fungerende alternativ ble skapt. Jeg definerer staten i Russland som svak og særinteressene som sterke fordi handlingen minsket

⁵ Som vi har vært inne på før, kan politisk konsensus brukes for eksempel til å oppretholde status quo heller enn forandring. Det er en nødvendig betingelse for vekst, men ikke en tilstrekkelig.

en i utgangspunktet svak politisk konsensus og forsterket eksisterende særinteresser som utnyttet splittelse til sin fordel. De få som fikk kontroll over eksport/import næringer ble fort veldig rike. "Insentivering" av industri gjennom radikal redusering av statlig finansiering førte til at enkelte bransjer (så som lettindustri) ble nærmest raserte eller delvis stoppet. Produktiviteten sank betraktelig og i perioden mellom 1992 og 1995 mistet det russiske bruttonasjonalprodukt hele 40 % av sin verdi (Verdensbanken 2016b). Staten, som var underlagt særinteresser knyttet til mektige forretningsmenn og regionale myndigheter etter presidentvalget i 1996, var ikke i stand til å få på plass nødvendige institusjoner. Særinteresser med sin systematiske "rent-seeking" virksomhet manglet insentiver til å forandre status quo. Deres aktivitet var heller konsentrert i spekulative finansielle operasjoner enn i langsiktige investeringer som ville øke produktiviteten (Gajdar og Chubais 2011). Dette førte til at i perioden mellom 1996 og 1998 sank den russiske økonomien ytterligere med 7,5 %. Som vi ser i tabellen mistet den russiske økonomien i perioden mellom 1991 og 1998 i snitt 6,5 % årlig. I motsetning til Russland bidro politisk konsensus i Kina til en gjennomsnittlig årlig vekst i perioden mellom 1979 og 1992 på 9,4 prosent.

Prinsipielt skiller den neste perioden for Kina (1993/02) seg ikke fra den forrige. Metoden for konsensusbygging var fremdeles basert på forsøket om å skaffe størst mulig legitimitet rundt vedtatte beslutninger. Eksperimentering og kompensasjon var viktige redskaper i kampen mot grupper som potensielt kunne blokkere reformer. Staten sentraliserte for eksempel finansielle strømmer i denne perioden, noe som skulle minske insentiver for økonomisk utvikling på regionalt nivå. Et nytt system for vurderingen av regionale myndigheter var imidlertid innført. Systemet var enkelt, hadde få kriterier, var tilpasset spesifikken av hver enkelt region, men satte økonomisk vekst i prioritet. Sakte men sikkert førte dette til institusjonelle forandringer i økonomien hvor andelen bedrifter med ikke-statlig eiendomsform for første gang ble større enn med statlig eiendomsform. Samtidig ble alternative former for eierskap stadig mer akseptert i brede sosiale lag. Den kinesiske økonomien vokste i denne perioden med nesten 10 prosent i snitt årlig.

I Russland kjennetegnes den andre perioden (1999/03) av en moderat politisk konsensus inad i staten som oppsto som respons på 1998-krisen og mellom stat og mektige representanter fra den første perioden, nemlig oligarkene. De siste mistet en del av sine økonomiske muskler etter finanskrisen og var villige til forhandle med staten om de nye spillereglene. Endringer i rammebetingelsene som oppsto i kjølvannet av forhandlinger (skattereform, legalisering av business), dannet insentiver for investeringer i langsiktige prosjekter fremfor å satse på spekulative finansielle operasjoner og kapitalflukt. En relativ

likevekt mellom moderat konsolideret stat og moderate særinteresser førte til etableringen av mer eller mindre gunstige for økonomisk vekst institusjonelle rammer. Den russiske økonomien vokste i denne perioden med 6,7 % i snitt årlig.

Den tredje perioden i Kina (2003/08) er som de forrige kjennetegnet av en aktiv stat. Den største utfordringen for den kinesiske staten i denne perioden var legitim inkludering i beslutningsprosessen av privat sektor som i 2005 sto for mer enn to tredjedeler av Kinas bruttonasjonalprodukt og sysselsetting. Så som i de første to periodene sikret staten seg relativ politisk konsensus om avgjørelsen. Statens målrettede politikk i forhold til utviklingen av gunstige rammer for de private aktørenes aktivitet, sammen med satsing på vitenskap og forskning og allokering av betydelige økonomiske midler i potensielt vekstgenererende i fremtiden bransjer, førte til innovativ utvikling av dem (for eksempel sektor av fornybar energi og transport). Gjennomsnittlig økonomisk vekst i denne perioden på 11,3 % i året var den høyeste i løpet av alle våre analyseperioder.

Russland i perioden mellom 2004 og 2008 kan kjennetegnes av relativt sterk politisk konsensus. Ved hjelp av det voksende byråkratiapparatet og siloviki klarte staten å sentralisere økonomiske og politiske prosesser i landet. De nye aktørene forbedret på denne måten sin posisjon på bekostning av interesser knyttet til oligarkiske strukturer og regionale makthavere. Jakten på en bedre sentralisert politisk og økonomisk kontroll var i motsetningen til Kina ikke underbygd av institusjonelle rammer som kunne danne insentiver for økonomisk utvikling. Administrative reformer som hadde til hensikt å modernisere det byråkratiske apparatet ble blokkert av byråkratiet. Det voksende regelverket var av dårlig kvalitet, noe som gjenspeiler seg i at forskrifter ofte var i strid med hverandre. Effektiviteten til de kontrollerende organer ble, i motsetning til i Kina, vurdert ut i fra antall avdekkede straffbare saker. Regionale guvernører ble vurdert i uformelle kriterier knyttet til deres lojalitet. Dette dårlige institusjonelle miljøet ble forsøkt konfrontert av privat sektor i form av større markedskonsentrasjon, noe som førte til mindre konkurranse. Også statens økte tilstedeværelse i de viktigste økonomiske sektorer i Russland førte til et stadig mer monopolistisk marked som forverret de i utgangspunktet svake økonomiske institusjoner og hadde kvelende effekt på små og mellomstore private bedrifter. Økonomisk vekst som utgjorde 7,1 % i snitt i denne perioden var derfor snarere til tross for heller enn takket være statens nye rolle og gjenspeiler den gunstige konjunkturen på det globale energimarkedet heller enn forbedret institusjonelt klima med en diversifisert økonomi som base.

Den siste analyseperioden for både Kina og Russland strekker seg fra 2009 til 2013, og som i de fleste tidligere perioder er det betydelig variasjon i den avhengige variabelen.

Kinas økonomi vokste nemlig 8,9 % i snitt årlig i denne perioden, mens økonomisk vekst i Russland var betydelig mer beskjeden og utgjorde 1,1 % i året i snitt. Årsaken til dette kan som informasjonen fra tabellen tilsier, ligge i differansen i særinteressenes styrke som skiller våre analyseenheter.

I tillegg antyder våre empiriske funn at hvis politisk konsensus i Kina i denne perioden fremdeles var konsentrert rundt økonomisk vekst som hovedmål, dreide politisk konsensus i Russland seg om bevaring av status quo og ikke om institusjonelle forbedringer og økonomisk vekst. Krisen gjorde lite implikasjon på Kinas prioriteringer. I perioden etter krise fortsatte Kina å investere i verdiskapende økonomiske sektorer og industrier som potensielt skulle by på betydelige økonomiske gevinster i fremtiden, og ulønsomme bedrifter ble lagt ned. I perioden etter krisen ble små og mellomstore private bedrifter sett på av staten på som subjekter av innovativ utvikling, og den kinesiske staten fjernet ved ytterligere avbyråkratisering mange barrierer for de private bedriftenes aktivitet. I motsetning til Kina valgte russiske myndigheter å støtte statlige, ofte ikke effektive industrielle monopoler. Politiske erklæringer om innovativ utvikling og kunnskapsøkonomi med små og mellomstore private selskaper som base, ble overkjørt av særinteresser knyttet til Russlands sikkerhetstjenester og byråkrater. Disse hadde lite sans for forbedring av det institusjonelle klimaet i landet og hadde kvelende effekt både på utviklingen av privat sektor og guvernørens insentiver til å fremme økonomisk vesk.

Komparativ undersøkelse mellom Russland og Kina støtter derfor argument om at strukturen av insentiver for stat og byråkrati/siloviki på den ene siden og business på den andre har ført til mye høyere og jevnere økonomisk vekst i Kina siden reformene startet enn Russland. Undersøkelsen viser at hvis Kina fremsto som relativt politisk samlet og konsekvent i løpet av hele perioden fra 1979 til 2013, kan reformperioden i Russland bli grovt delt i 2. Den første perioden mellom 1991 og 2000 var preget av politisk og økonomisk desentralisering med en svak og polarisert stat som jevnt var utnyttet av særinteresser knyttet til oligarkiske strukturer og regionale makter. Den andre perioden fra 2000 til 2013 var preget av konsolidering av strukturer knyttet til føderalt byråkrati og "siloviki" på bekostning av særinteresser fra 1990-tallet. Men også på bekostning av langsiktig økonomisk veskt ettersom statens nye koalisjonspartnere utnyttet staten i like stor (om ikke større) grad og konserverte en sentralisert, rigid modell lite egnet for innovativ utvikling og langvarig økonomisk vekst. I den siste perioden kunne man observere flere likhetstrekk mellom Russland og Kina. En nøye undersøkelse viste imidlertid at politisk samhold (om vekst og utvikling som mål) i Kina førte til økonomisk framgang og strukturelle endringer, mens mangel på den i Russland førte til økt

innflytelse av konservative krefter med aversjon mot ethvert forsøk på å gjennomføre strukturelle reformer. Utviklingen i Russland og Kina støtter våre funn om institusjonell endring som fant sted i disse landene i overgangsperioden. Som det var demonstrert i starten av analysekapittel var institusjonelle miljø i Kina i 2013 mer inkluderende enn institusjonelle miljø i Russland ble i 2013.

8.4 Sannsynliggjøring av påstanden

Empiriske data for komparativ analyse mellom våre analyseenheter presentert i Tabell 9.

Tabell 9. Markedseffektivitet og innovasjon i Russland og Kina i 2006 og 2013, (fra 1 til 7)

	Russland		Kina	
	2006	2013	2006	2013
Markedseffektivitet	4,2	3,8	4,2	4,3
Forretningens sofistikasjon	3,8	3,6	4,1	4,3
Innovasjon	3,3	3,1	3,4	3,9

Kilde: Schwab og Porter (2006: 192, 334), Schwab og Sala-i-Martin (2013: 156, 326).

Data for markedseffektivitet for Russland og Kina peker på at i 2006 lå begge land på omtrent samme nivå. Det faktumet at begge landene i 2006 presterte likt på denne indikatoren virker i utgangspunktet litt rart ettersom med Kinas bakgrunn ville jeg forvente at allerede da Kinas marked var mer diversifisert og effektivt. Årsaken til dette kan imidlertid ligge ikke i Kinas dårlige prestasjoner grunnet statens alt for aktive rolle, men i russiske forhold med nærmest fravær av staten sin tilstedeværelse på 1990-tallet. Utviklingen på tidlig 2000-tallet med statens økte kontroll, sammen med særinteresser som ikke enda fullt klarte å konsolidere seg, kan etter min mening ha ført til en midlertidig forbedring av verdien på indikatoren knyttet til markedseffektivitet. Utviklingen i Kina etter 2006 viser at den kinesiske staten langsomt fortsetter å demonopolisere markedet og øke dets effektivitet. Verdien på indikatoren økte til tross (eller takket være) finanskrisen fra å være 4,2 poeng i 2006 til å være 4,3 poeng i 2013. I motsetning til i Kina viser utviklingen i Russland en annen dynamikk. I perioden mellom 2006 og 2013 falt verdien på markeds-indikatoren fra 4,2 poeng i 2006 til 3,8 i 2013. Med andre ord, ble det russiske markedet i 2013 mindre effektivt og mer monopolistisk både i forhold til perioden før finanskrisen og i forhold til det kinesiske markedet. Tidligere gjennomgang av økonomisk historie for våre analyseenheter viste at årsaken til dette ligger blant annet i verdien på vår uavhengige variabel knyttet til særinteressers styrke. Sterk politisk

konsensus i Kina klarte nemlig å holde særinteresser i sjakk, mens særinteressenes styrke i Russland gjorde det mer rasjonelt for staten å innlede en koalisjon med dem i stedet for å føre en reell kamp mot deres innflyttelse.

Verdiene på de andre to indikatorene, nemlig forretningenes sofistikasjon og innovasjon, peker på en utvikling som gikk omtrent i samme bane som i tilfellet med markedseffektivitet. Kina forbedret sitt innovative og forretningsmessige potensial i denne perioden, mens verdier på russiske indikatorer tilsier negativ utvikling, noe som har ført til betydelige forskjeller i 2013 mellom Russland og Kina. Som resultat får vi et mindre diversifisert marked, lavere "insentivisering" av regionale aktører til å fremme innovativ utvikling og økonomisk veskt i Russland enn i Kina. For å tydeliggjøre hvilke krefter som sto bak denne utviklingen valgte jeg å referere til de to følgende spørsmål og sammenligne svaralternativene mellom private aktører i Russland og Kina. Sammenligningsgrunnlaget er presentert i Tabell 10 og Tabell 11.

Tabell 10. "Can you tell me which of the elements of the business environment included in the list, if any, currently represents the biggest obstacle faced by this establishment?"

Prosentandel av bedrifter som citerer gitt problem som største hindring		
Problem	Russland	Kina
Tilgang til finanser	13,13	21,98
Tilgang til land	3,93	4,61
Bedriftslisensiering og tillatelser	3,74	0,67
Korrupsjojn	7,58	1,01
Domstoler	0,77	0,1
Kriminalitet, tyveri og uorden	0,93	0,58
Toll- og handelsreguleringer	2,53	1,68
Elektrisitet	1,95	5,42
Utilstrekkelig utdannet arbeidsstyrker	7,0	16,89
Arbeidsmarkedets reguleringer	0,58	1,73
Politisk ustabilitet	5,9	0,67
Praksis av konkurrenter i den uformelle sektoren	7,09	16,22
Skatteadministrasjon	1,9	4,27
Skattesatser	38,56	16,27
Transport	4,42	7,92
Totalt	100	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012a,b).

Tabell 11. "In a typical week over the last year, what percentage of total senior management's time was spent on dealing with requirements imposed by government regulations?"

Prosentvis av tid i gjennomsnittlig uke	Russland	Kina
0	16,13	54,75
1	3,68	22,46
2	2,36	11,42
3	1,66	3,55
4	0,41	1,63
5	10,53	2,98
6	0,29	0,1
7	0,33	0,05
8	0,44	0,14
9	0,04	0
10	19,26	1,2
> 10%	44,87	1,74
Totalt	100	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012a,b).

Tabell 10 g 11 gir generell informasjon om forskjellen i forretningsforhold mellom Russland og Kina. Her er vår forventning at samlet sett vil Kinas myndigheter bidra mer /hindre mindre til privat aktivitet enn Russlands. To sett med elementer fra undersøkelsene tillater oss å vurdere denne antagelsen. Den første spør om firmaernes syn på det største problemet de møter i sitt forretningsmiljø (Tabell 10).

For Kina var tilgang til finansiering, arbeidsstyrkenes kvalitet og konkurransemiljøet de mest synlige hindringer for privat sektorens aktivitet. For Russland var skattesatser det største problemet, etterfulgt av utfordringen knyttet til tilgang til finansiering. Ingen andre problemer for bedriftenes aktivitet var i nærheten av disse to utfordringene. Det faktum at for Kina var tilgang til finansiering det mest hyppige siterte problem, etterfulgt av arbeidsstyrkenes utdanningsnivå, antyder utfordringer som bare indirekte er resultat av statens politikk. I Russland ser det ut at staten og særinteresser med høye skattesatser, lisensiering og korrupsjon er mer direkte involvert i den private sektorens aktiviteter. Selv om skattesatser var utpekt som en stor utfordring i Kina også, er dette problemet antydnet av dobbelt så mange private bedrifter i Russland.

Byråkratiets byrde på de private aktørenes aktivitet baserer seg på svaralternativene til

ledelse av private bedrifter om andelen av tiden de bruker med forskjellige forskrifter. Informasjon fra Tabell 11 viser at 55 prosent av ledere i den kinesiske undersøkelsen rapporterte at de ikke bruker tid på regelverk. Gjennomsnittlig tidsbrukt var på 1,3 %. I motsetning til Kina rapporterte kun 16 prosent av de russiske ledere at de ikke brukte tid på dette. Gjennomsnittet lå på 18 prosent. Også disse funn peker på at i Kina var staten mindre involvert i den private sektorens aktivitet enn den russiske staten var involvert i aktivitet av russiske firmaer. Disse resultatene viser til forskjellige mønstrene mellom svarene i Russland og Kina konsekvent i samme retning.

Disse funnene er også i samsvar med resultatene av undersøkelser av gründere i Russland og Kina, utført av Djankov, Qian, Roland og Zhuravskaya (2006), som rapporterer at 82 prosent av kinesiske entreprenører, og bare 49 prosent av russerne, anser myndigheter som en gunstig faktor for entreprenørskap. Holdninger til regionale myndigheter brøt seg nesten identisk (78 prosent mot 51 prosent) (Djankov et al. 2006).

Resultatene som er rapportert her stemmer overens med argumentet om at forskjellen i særinteressenes styrke i Russland og Kina påvirket relasjoner mellom stat og privat sektor og induserte produktiv investering, innovasjon og konkurranse mellom bedrifter i Kina i langt større grad enn i Russland i perioden mellom 2006 og 2013. Jeg finner derfor hold i argumentet om at forskjeller i økonomisk vekst mellom Russland og Kina i reformtiden kan forklares av relativt sterk politisk konsensus i Kina med økonomisk vekst som hovedmål. Politisk konsensus var basert på resultater av eksperimenter og forutsatt kompensasjon til særinteresser som ble regnet som tapere i kjølvannet av endringer. Dette hjalp staten å holde særinteressene i sjakk noe som førte til økt konkurranse i systemet og følgende til Kinas bedre økonomiske prestasjoner sammenlignet med i Russland.

9 Konklusjon

Både Kina og Russland ble tvunget til å igangsette omfattende reformer med potensielt store omfordelingseffekter. De praktiske resultatene av disse strukturelle endringer ser ganske ulike ut. Mens Kina har hatt relativt bærekraftig økonomisk vekst i over tretti år, har økonomiens vekst i Russland siden reformene startet vært relativt lav og ujevn. I denne oppgaven har jeg forsøkt å identifisere faktorer som kan være med på å forklare hvorfor Kina har opplevd høyere og mer bærekraftig økonomisk vekst enn Russland.

Det finnes mye forskning på feltet som tar for seg å forklare ulik vekst og utvikling mellom land. Mye av forskningen legger vekt på enkelte faktorer (som for eksempel kultur, ressurser, utviklingsstrategier og lignende) som hovedårsaker bak et lands enten økonomiske suksess eller fiasko. Sagt med andre ord, preges tilnærminger av denne typen av en direkte sammenheng mellom en uavhengig og en avhengig variabel, noe som etter min mening ofte ender med for snevre forklaringer. Jeg mener derfor at en tverrfaglig tilnærming til problemstillingen vil kunne gi et mer pålitelig bilde. For å svare på forskningsspørsmålet ble derfor et sett av uavhengige variabler hentet fra teorier som brukes til å forklare ulike nivå av økonomisk vekst og utvikling i et politiko-økonomisk perspektiv.

Med noen unntak (Yakovlev 2003, Frye 2010, Mokyr [1990] 2014, Acemoglu og Robinson 2012) finnes det få forskere som har forsøkt å kombinere faktorer knyttet til et lands politiske forhold og korporative interesser til langsiktig økonomisk vekst og utvikling. Enda færre har gjennomført komparative undersøkelser mellom forskjellige case knyttet til denne type problemstillinger (Moe 2006, 2011). I denne oppgaven gjorde jeg et forsøk på å anvende eksisterende teoretisk base på to case, nemlig Russland og Kina, og på denne måten gjøre et bidrag til dagens debatt om faktorer bak et lands økonomiske suksess eller fiasko.

Opgaven forutsetter koblingen mellom institusjonelle (strukturelle) endringer (som politisk er potensielt farlige) og et lands evne til å håndtere særinteresser. Land preget av politisk konsensus med vekst og utvikling som mål, viser bedre evner til å holde særinteresser i sjakk og har derfor bedre forutsetninger for å gjennomføre institusjonelle (strukturelle) endringer. Empirien gir betydelig støtte til det teoretiske rammeverket, både for den positive (China) og den negative (Russland) casen.

En svak politisk konsensus på 1990-tallet/ relativt sterk politisk konsensus på 2000-tallet (som imidlertid ikke handlet om vekst, men om bevaring av status quo) og relativt sterke særinteresser i Russland førte til at staten ble kontinuerlig utnyttet av dem. Særinteresser (dog av forskjellige typer) bremsset reformene staten forsøkte å implementere. Som konsekvens ble de reformansvarlige nødt til å enten forlate den politiske scenen (som var tilfellet på 1990-

tallet) eller tilpasse seg eksisterende status quo (2000-tallet). I motsetning til Russland var en relativ politisk konsensus i Kina til stede i hele overgangsperioden. Den ble bygd rundt økonomisk vekst som mål og var basert på eksperimentelle utfall og kompensasjon til tapere, noe som hjalp å nivellere særinteressers innflytelse. Effektive mekanismer og innovative løsninger produsert av eksperimenter, fikk legitim anerkjennelse i Det kinesiske kommunistiske parti (KKP) og ble raskt spredt i både normativ og geografisk forstand. Tapere fikk full eller delvis kompensasjon for sine tap. Relativt sterk politisk konsensus om økonomisk vekst og evne til å kontrollere særinteresser kan derfor bli betraktet som relevante faktorer som øker sjansen for institusjonell (strukturell) endring eller sagt med andre ord, for at mekanismen av "creative destruction" vil finne sted. På denne måten kan nivået av politisk samhold og særinteressers styrke være med på å forklare ulik økonomisk vekst og utvikling.

10 Litteratur

- Acemoglu, Daron og James A. Robinson (2000). "Political Losers as a Barrier to Economic Development." *American Economic Review*, 90.
- Acemoglu, Daron, Simon Johnson og James A. Robinson (2001). "The colonial origins of comparative." *American Economic Review*, 91.
- Acemoglu, Daron og James A. Robinson (2006). "Economic Backwardness in Political Perspective." *American Political Science Review*, 100.
- Acemoglu, Daron and James A. Robinson (2012). *Why Nations Fail: the origins of power, prosperity, and poverty*. London: Profile Books.
- Ahrend, Rudiger (2006). "How to sustain growth in a resource based economy? The main concepts and their application to the Russian case." OECD Economics Working Paper No. 478. Hentet 23.10.2016 fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1010671.
- Amsden, Alice H. (1992). *Asias's Next Giant. South Korea and Late Industrialization*. Oxford University Press on Demand.
- Andrews-Speed, Philip (2012). *The governance of energy in China: Transition to a low-carbon economy*. Springer.
- Asian News Monitor (2014). "Oil price slide and sanctions "cost Russia \$140bn", British Broadcasting Corporation, 26.11. Hentet 10.11.2016 fra http://search.proquest.com/docview/1627720891?rfr_id=info%3Axri%2Fsid%3Aprimo#.
- Bai Chong-En, David D. Li, Yingyi Qian og Yijiang Wang (1999). "Anonymous Banking and Financial Repression: How Does China's Reform Limit Government Predation without Reducing Its Revenue?" Hentet 13.11.2016 fra <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.197.6095&rep=rep1&type=pdf>.
- Baily, Martin Neil, Robert J. Gordon og Timothy F. Bresnahan (1993). "Competition, regulation, and efficiency in service industries." *Brookings Papers on Economic Activity. Microeconomics* (2).
- Baily, Martin Neil, Hans Gersbach, Fredric M. Scherer og Frank R. Lichtenberg (1995). Efficiency in manufacturing and the need for global competition. *Brookings Papers on Economic Activity. Microeconomics*.
- Berger, Yakov (2014). "Vsestononnee uglublenie reform v Kitae." I M. Titarenko (red.) *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 65-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Blok, Kornelis (2004). *The effectiveness of policy instruments for energy-efficiency improvement in firms: the Dutch experience*. Springer Science & Business Media.
- Boone, Peter og Denis Rodionov (2002). "Rent seeking in Russia and the CIS." *Brunswick UBS Warburg, Moscow*.
- Boycko, Maxim, Andrei Shleifer og Robert Vishny (1997). *Privatizing Russia*. MIT press.
- Bremmer, Ian (2006). *The J-Curve: A New Way to Understand Why Nations Rise and Fall*. N.Y.: Simon & Schuster.
- Breznitz, Dan og Michael Murphree (2011). *Run of the red queen: Government, innovation, globalization, and economic growth in China*. Yale University Press.
- Brøgger, Jan (1993). *Kulturforståelse: en nøkkel til vår internasjonale samtid*. Oslo: Damm.
- Buckley, Noah, Timothy Frye, Galina Garifullina og Ora J. Reuter (2014). "The political economy of Russian gubernatorial election and appointment." *Europe-Asia Studies*, 66 (8).
- Bueno de Mesquita, Bruce (2003). *The logic of political survival*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

- Busygina, Irina og Mikhail Filipov (2012). *Polititjeskaya modernizatsiya gosudarstva v Rossii: neobkhodimost, napravlenie, izderzjki, riski*. M.: Fond "Liberalnaya missiya".
- Bäck, Hanna og Axel Hadenius (2008). "Democracy and state capacity: exploring a J-shaped relationship." *Governance*, 21 (1).
- Cao, Yuan Z., Gang Fan og Wing T. Woo (1997). "Chinese economic reforms: past successes and future challenges." *Economies in Transition: Comparing Asia and Eastern Europe*.
- Chaudhry, Azam og Phillip Garner (2007). "Do governments suppress growth? Institutions, rent-seeking, and innovation blocking in a model of Schumpeterian growth." *Economics & Politics*, 19 (1).
- Choi, Eun K. (2012). "Patronage and Performance: Factors in the Political Mobility of Provincial Leaders in Post-deng China." *The China Quarterly*, 212.
- Chou, Bill K. (2009). *Government and Policy-Making Reform in China: The Implications of Governing Capacity*. London and New York: Routledge.
- Collier, David. (2011). "Understanding Process Tracing." *PS: Political Science and Politics* 44 (4).
- Cooper, Julian (2016). "The military dimension of a more Militant Russia." *Russian Journal of Economics*, 2 (2).
- Dabrowski Marek, Stanislaw Gomulka og Jacek Rostowski (2000). *Whence Reform? A Critique of the Stiglitz Perspective*. Warsaw: Center for Social and Economic Research. Hentet 18.10.2016 fra <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp0471.pdf>.
- Darden, Keith og Anna Grzymala-Busse (2006). "The great divide: precommunist schooling and postcommunist trajectories." *World Politics*, 59 (1).
- De Melo, Martha, Cevdet Denizer, Alan Gelb og Stoyan Tenev (2001). "Circumstance and choice: The role of initial conditions and policies in transition economies." *The World Bank Economic Review*, 15 (1).
- Dixit, Avinash K. og Robert S. Pindyck (1994). *Investment under uncertainty*. Princeton university press.
- Djankov, Simeon, Yingyi Qian, Gerard Roland og Ekaterina Zhuravskaya (2006). "Entrepreneurship in China and Russia Compared." *Journal of the European Economic Association*, 4 (2).
- Doner, Richard F., Bryan K. Ritchie og Dan Slater (2005). "Systemic vulnerability and the origins of developmental states: Northeast and Southeast Asia in comparative perspective." *International organization*, 59 (2).
- Downs, Erica S. (2008). "China's "New" energy administration." *China Business Review*, 35 (6).
- Echo Moskvy* (2016). "Net, professor Yasin, eto pravda.," Andrei Illarionov. Hentet 16.11.2016 fra <http://echo.msk.ru/blog/aillar/1874610-echo/>.
- Echo Moskvy* (2017a). "Osoboe mnenie.," Konstantin Remtjukov. Hentet 23.04.2017 fra <http://echo.msk.ru/guests/475/>.
- Echo Moskvy* (2017b). "Personalno vash.," Vyatjeslav Inozemtsev. Hentet 25.05.2017 fra <http://echo.msk.ru/programs/personalnovash/1986336-echo/>.
- Economy Watch (2016). *Econ Stats: Economic Statistics and Indicators by Country and Region*. Hentet 19.10.2016 fra <http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/>.
- Edin, Maria (2003). "State Capacity and Local Agent Control in China: CCP Cadre Management from a Township Perspective." *The China Quarterly*, 173.
- Enterprise Surveys (2012a). What Businesses Experience: China. Hentet 12.05.2017 fra <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreconomies/2012/china>.

- Enterprise Surveys (2012b). What Businesses Experience: Russian Federation. Hentet 11.05.2017 fra <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreconomies/2012/russia>.
- Federalnaya sluzhba gosudarstvennoj statistiki (2017a). *Effektivnost ekonomiki Rossii*. Hentet 22.05.2017 fra http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/efficiency/#.
- Federalnaya sluzhba gosudarstvennoj statistiki (2017b). *Promyshlennoe proizvodstvo*. Hentet 22.05.2017 fra http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/enterprise/industry/#.
- Federalnaya sluzhba gosudarstvennoj statistiki (2017c). *Transport*. Hentet 22.05.2017 fra http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/enterprise/transport/.
- Fedorovskij, Aleksandr (2003). "Institutsionalnye preobrazovaniya v Kitae: predposylki, osobennosti, perspektivy." *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 4.
- Ferguson, Niall (2011). *Civilization: The West and the Rest*. London: Penguin.
- Firestone, Thomas (2009). "Armed injustice: abuse of the law and complex crime in post-Soviet Russia." *Denv. J. Int'l L. & Pol'y*, 38.
- Fish, Steven M. (2005). *Democracy derailed in Russia: The failure of open politics*. Cambridge University Press.
- Frye, Timothy (2010). *Building States and Markets After Communism: The Perils of Polarized Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frye, Timothy, Ora J. Reuter og David Szakonyi (2014). "Political Machines at Work: Voter Mobilization and Electoral Subversion in the Workplace." *World Politics*, 66.
- Fukuyama, Francis (2014a). *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*. New York: Farrar, Strauss & Giroux.
- Fukuyama, Francis (2014b). America in Decay. The Sources of Political Dysfunction. *Comment in Foreign Affairs*. Hentet 12.11.2016 fra <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2014-08-18/america-decay>.
- Gaidar, Egor T. (2005). *Dolgoe vremya: Rossiya v mire; otsjerki ekonomitsjeskoj istorii*. Delo.
- Gajdar, Egor T. (2009). *Vlast i sobstvennost: smuty i instituty, gosudarstvo i evolutsiya*. Sankt-Peterburg: Norma.
- Gaidar, Egor T. og Chubais Anatoly B. (2011). *Razvilki noveishei istorii Rossii*. Moskva: OGI.
- Gans-Morse, Jordan (2012). "Threats to property rights in Russia: From private coercion to state aggression." *Post-Soviet Affairs*, 28 (3).
- Goode, Paul J. (2011). *The Decline of Regionalism in Putin's Russia: Boundary Issues*. London: Routledge.
- Governance Assessment Portal (2012). *Global Competitiveness Index*. UNDP Global Programme on Democratic Governance Assessments. Hentet 04.04.2017 fra <http://www.gaportal.org/global-indicators/global-competitiveness-index>.
- Green, Stephen P. og Guy S. Liu (2005). *Exit the dragon: privatization and state control in China*. Wiley-Blackwell.
- Gurvich, Evsej (2010). "Neftegazovaya renta v rossijskoj ekonomike." *Voprosy ekonomiki*, 11.
- Gylfason, Thorvaldur (2006). "Natural resources and economic growth: From dependence to diversification." *Economic liberalization and integration policy*. Springer Berlin Heidelberg.
- Hancke, Bob (2009). *Intelligent Research Design. A Guide for Beginning Researchers in the Social Sciences*. Oxford: University Press.

- Hanson, Philip (2005). "Observations on the Costs of the Yukos Affair to Russia." *Eurasian Geography and Economics*, 46 (7).
- Hanson, Philip og Elizabeth Teague (2005). "Big business and the state in Russia." *Europe-Asia Studies*, 57(5).
- Heilmann, Sebastian (2008a). "From Local Experiments to National Policy : The Origins of China's Distinctive Policy Process." *The China Journal*, 59.
- Heilmann, Sebastian (2008b). "Policy Experimentation in China's Economic Rise." *Studies in Comparative International Development (SCID)*, 43(1).
- Heilmann, Sebastian (2009). "Maximum Tinkering under Uncertainty: Unorthodox Lessons from China." *Modern China*, 35(4).
- Heilmann, Sebastian (2010). "Economic Governance: Authoritarian Upgrading and Innovative Potential." I J. Fewsmith (red.). *China Today, China Tomorrow: Domestic Politics, Economy, and Society*, Lanham, Md.: Rowman and Littlefield.
- Hellman, Joel S (1998). "Winners take all: the politics of partial reform in postcommunist transitions." *World politics*, 50 (2).
- Hellman, Joel S., Geraint Jones og Daniel Kaufmann (2003). "Seize the state, seize the day: state capture and influence in transition economies." *Journal of Comparative Economics*, 31 (4).
- Heybey, Berta og Peter Murrell (1999). "The relationship between economic growth and the speed of liberalization during transition." *The Journal of Policy Reform*, 3 (2).
- Heywood, Andrew (2000). *Key concepts in politics* (Macmillan study guides). Basingstoke: Macmillan.
- Higley, John, Jan Pakulski og Wlodzimierz Wesolowski (1998). "Introduction: Elite change and democratic regimes in Eastern Europe." *Postcommunist elites and democracy in Eastern Europe*, (1998).
- Huang, Yasheng (2008). *Capitalism with Chinese characteristics: Entrepreneurship and the State*. Cambridge: Cambridge University.
- Illarionov, Andrei (1998). Sekret kitajskogo ekonomitsjeskogo "tjuda". Bulletin po problemam ekonomitjeskoj i sotsialnoj politiki. Hentet 14.10.2016 fra http://www.iea.ru/article/publ/vopr/1998_4.pdf.
- Index of Economic Freedom (2016). *Graph The Data*. Hentet 14.10.2016 fra <http://www.heritage.org/index/visualize?countries=russia|china&src=ranking>.
- Jacques, Martin (2009). *When China Rules the World. The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*. New York: The Penguin Press.
- Johnson, Björn (2010). Chapter 2. Institutional Learning. I B.-Å. Lundvall, (red.), *National systems of innovation: towards a theory of innovation and interactive learning*. London: Anthem Press.
- Kapelyushnikov, Rostislav (2008). "Property without legitimacy." *Voprosy ekonomiki*, 3.
- Kaufmann, Daniel, Aart Kraay og Massimo Mastruzzi (2010). The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. Hentet 23.04.2017 fra http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1682130.
- Kaufmann, Daniel, Aart Kraay og Massimo Mastruzzi (2013). Worldwide Governance Indicators 1996-2013. Hentet 20.01.2017 fra <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>.
- Kennedy, Scott (2005). *The Business of Lobbying in China*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Kim, Byung-Yeon og Jukka Pirttilä (2006). "Political constraints and economic reform: Empirical evidence from the post-communist transition in the 1990s." *Journal of Comparative Economics*, 34 (3).

- Kitschelt, Herbert (2003). "Accounting for post-communist regime diversity." *What Counts as a Good Cause*. In Capitalism and Democracy in Central and Eastern Europe, i G. Ekiert og S. E. Hanson (red.). Cambridge, UK: Cambridge Univ. Press.
- Kong, Bo (2009). "China's energy decision-making: becoming more like the United States?." *Journal of Contemporary China*, 18 (62).
- Kopstein, Jeffrey S. og David A. Reilly (2000). "Geographic diffusion and the transformation of the postcommunist world." *World politics*, 53(1).
- Kordonskij, Simon (2000). "Administrativnye rynki." *M.: OGI*.
- Kryshtanovskaya, Olga V. (1996). "Finansovaya oligarkhiya v Rossii." *Izvestiya*, 10.
- Kryshtanovskaya, Olga V. (2002): "Rezhim Putina: liberal'naya militokratiya?." *Pro et Contra*, 7 (4).
- Kudrov, Valentin M. (2011). *Mezhdunarodnye ekonomitjeskie sopostavleniya i problemy innvatsionnogo razvitiya*. Moskva: Justitsinform.
- Kuznetsov, Andrei og Olga Kuznetsova (2003). "Institutions, business and the state in Russia." *Europe-Asia Studies*, 55 (6).
- Kuznetsov, Boris, Tatiana Dolgopyatova, Victoria Golikova, Ksenia Gonchar, Andrei Yakovlev og Yevgeny Yasin (2011). Russian manufacturing revisited: industrial enterprises at the start of the crisis. *Post-Soviet Affairs*, 27(4).
- Lane, David og Cameron Ross (1994). "Limitations of party control: The government bureaucracy in the USSR." *Communist and Post-Communist Studies*, 27 (1).
- Lane, David (2008). "From chaotic to state-led capitalism." *New Political Economy*, 13 (2).
- Lau, Lawrence J., Yingyi Qian og Gerard Roland (2000). "Reform without losers: An interpretation of China's dual-track approach to transition." *Journal of Political Economy*, 108(1).
- Li, David D. (1998). "Changing incentives of the Chinese bureaucracy." *The American Economic Review*, 88(2).
- Li, Hongbin og Li-An Zhou (2005). "Political Turnover and Economic Performance: The Incentive Role of Personnel Control in China." *Journal of Public Economics*, 89.
- Lieberthal, Kenneth og David M. Lampton (red.) (1992). *Bureaucracy, politics, and decision making in post-Mao China*. Berkeley: University of California Press.
- Lieberthal, Kenneth, and Michel Oksenberg (1988). *Policy making in China: Leaders, structures, and processes*. Princeton University Press.
- Lijphart, Arend (1975). "The Comparable-Cases Strategy in Comparative Research." *Comparative Political Studies*, 8 (2).
- Lin, Justin Y., Ran Tao og Mingxing Liu (2003). "Decentralization, deregulation and economic transition in China." *London School of Economics, mimeo*.
- Liu, Ling (2008). "Local Government and Big Business in the People's Republic of China— Case Study Evidence from Shandong Province." *Asia Pacific Business Review*, 14 (4).
- Liu, Xielin (2009). "National Innovation Systems in Developing Countries: the Chinese National Innovation System in Transition." I B.-Å. Lundvall et al. (red.). *Handbook of Innovation Systems and Developing Countries: Building Domestic Capabilities in a Global Setting*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Long, Guoqiang (2005). "China's policies on FDI: Review and evaluation." I T.N. Moran, E.M. Graham og M. Blomström (red.). *Does foreign direct investment promote development?*. Washington, D.C.: Center for Global Development, Institute for International Economics.
- Lundvall, Bengt-Åke (2011). "Notes on innovation systems and economic development." *Innovation and Development*, 1(1).

- Lundvall, Bengt-Åke, K.J. Joseph, Cristina Chaminade og Jan Vang (Red.) (2011). *Handbook of Innovation Systems and Developing Countries: Building Domestic Capabilities in a Global Setting*. Edward Elgar Publishing.
- Luong, Pauline J. og Erika Weinthal (2004). "Contra coercion: Russian tax reform, exogenous shocks, and negotiated institutional change." *American Political Science Review*, 98 (1).
- Malle, Silvana (2012). "The policy challenges of Russia's post-crisis economy." *Post-Soviet Affairs*, 28(1).
- Malle, Silvana (2013). "Economic modernisation and diversification in Russia. Constraints and challenges." *Journal of Eurasian Studies*, 4(1).
- Mau, Vladimir A. (2005). Perestrojka skvoz prizmu dvyh desyatiletij. *Rossiya v globalnoj politike*, 3 (2).
- McDonnell, Brett H. (2004). "Lessons from the Rise and (Possible) Fall of Chinese Township-Village Enterprises. Univ. of Minnesota, Law School." *Public Law and Legal Theory Research, Paper Series, Research Paper*, 03(13).
- Moe, Espen (2006). "Stormakters økonomiske vekst og fall: Teknologisk og industrielt lederskap, 1750–2000." *Norsk statsvitenskapelig tidskrift*, 1.
- Moe, Espen (2011). *The Importance of Cohesion: Economic Issues, Problems and Perspectives*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Moe, Espen (2015). *Energy, Climate and the Environment : Renewable Energy Transformation or Fossil Fuel Backlash*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mokyr, Joel ([1990] 2014). *Rytjag bogatstva. Tekhnologitjeskaya kreativnost i ekonomitjeskij progress*. Moskva: Izdatelstvo instituta Gaidara.
- Moses, Jonathon W. og Torbjørn L. Knutsen (2007). *Ways of Knowing. Competing Methodologies and Methods in Social and Political Research*. Palgrave Macmillan.
- Mazzucato, Mariana (2013). "The entrepreneurial state: Debunking the public vs. private myth in risk and innovation." *Anthem, London*.
- Nahuis, Richard (2003). "Knowledge, inequality and growth in the new economy." *Books*.
- Naughton, Barry (2007). *The Chinese economy: Transitions and growth*. MIT press.
- Naughton, Barry (2010). "China's Distinctive System: can it be a model for others?" *Journal of Contemporary China*, 19(65).
- Nazrullaeva, Eugenia, Alexey Baranov og Andrei Yakovlev (2013). "Criminal Persecution of Business in Russian Regions: Private Interests vs. "Stick" System." *Working paper, Higher School of Economics, Moscow*.
- Nee, Victor og Sonja Opper (2012). *Capitalism from below: Markets and institutional change in China*. Harvard University Press.
- North, Douglass C. (1995). Some fundamental puzzles in Economic History/Development. *Text resource at EconWPA*. Hentet 02.12.2016 fra <http://econwpa.repec.org/eps/eh/papers/9509/9509001.pdf>.
- North Douglass, John Joseph Wallis, Stephen Webb og Barry R. Weingast (red.) (2012). *In The Shadow of Violence: The Problem of Development in Limited Access Societies*. N. Y.: Cambridge University Press.
- Novoselova Lubov V. og Tatiana G. Terenteva (2009). "Investitsii." I M. Titarenko (red.). *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 60-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Olson, Mancur (1982). *The rise and decline of nations: economic growth, stagflation, and social rigidities*. New Haven: Yale University Press.
- Ostrovskij, Andrei (2009). "30 let kitajskoj ekonomitjeskoj reforme i otkrytosti." I M. Titarenko (red.). *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 60-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".

- Ostrovskij, Andrej og Pavel Kamennov (2014). "Nauka i tekhnika." I M. Titarenko (red.). *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 65-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Pappe, Yakov (2000). *Oligarkhi*. M.: Gos. universitet Vysshaya shkola ekonomiki.
- Pappe, Yakov (2002a). "Rossiiskij krupnyj biznes kak ekonomitjeskij fenomen: osobennosti stanovleniya i sovremennogo etapa razvitiya." *Problemy prognozirovaniya*, 1.
- Pappe, Yakov (2002b). "Rossiiskij krupnyj biznes kak ekonomitjeskij fenomen: spetsifitjeskie cherty modeli ego organizatsii." *Problemy prognozirovaniya*, 2.
- Parente, Stephen L. og Edward C. Prescott (2000). *Barriers to Riches*. Cambridge: MIT Press, 2000.
- Petukhov, Ilya A. (2009). "Nautjno tehntjeskaya i innovatsionnaya politika." I M. Titarenko (red.) *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 60-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Pistor, Katharina (1999). "Supply and demand for law in Russia." *E. Eur. Const. Rev.*, 8.
- Pivovarov, Juri og Andrei Fursov (1999). "Russkaya Systema i reformy." *Pro et contra*, 4 (4).
- Polterovich, Victor M. (2002). "Ekonomitjeskaya kultura i transformatsionnyj spad". *Ekonomika i matematitjeskie metody*, 38 (4).
- Polterovich, Victor M. (2006a). "Strategii institutsionalnyh reform: perpektivnye traektorii". *Ekonomika i matematitjeskie metody*, 42 (1).
- Polterovich, Victor M. (2006b). "Strategii institutsionalnyh reform: Kitaj i Rossiya". *Ekonomika i matematitjeskie metody*, 42 (2).
- Polterovich, Victor, Vladimir Popov og Alexander Tonis (2007). "Economic Policy, quality of institutions, and mechanisms of resource curse." *Moscow: Higher School of Economics State University Publishing House*.
- Polterovich, Victor (2008). "Institutional Trap. The New Palgrave Dictionary of Economics, i S.N. Durlauf og L.E. Blume red."
- Popov, Vladimir V. (2002). *Tri kapelki vody: zametki nekitaista o Kitae*. Moskva: Delo.
- Przeworski, Adam (1991). *Democracy and the market: Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge University Press.
- Przeworski, Adam (2004). "The last instance: Are institutions the primary cause of economic development?" *European journal of Sociology*, 45 (2).
- Puffer, Sheila M., Daniel J. McCarthy og Anatoly V. Zhuplev (1998). "Doing business in Russia: Lessons from early entrants." *Thunderbird International Business Review*, 40 (5).
- Qian, Yingyi og Barry R. Weingast (1997). "Federalism as a commitment to perserving market incentives." *The Journal of Economic Perspectives* 11(4).
- Qian, Yingyi (1999). The Institutional Foundations of China's Market Transition. World Bank's Annual Conference on Development Economics. Washington, D.C.
- Qian, Yingyi (2000). "The process of China's market transition (1978-1998): The evolutionary, historical, and comparative perspectives." *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)*.
- Qian Yingyi (2003). "How Reform Worked in China." I D. Rodrik (red.). *In Search of Prosperity: Analytic Narratives on Economic Growth*. Princeton: Princeton University Press.
- Reddaway, Peter (2005). *Dynamics of Russian politics: Putin's reform of federal-regional relations*. Rowman & Littlefield.
- Rein, Shaun (2014). *The End of Copycat China: The Rise of Creativity, Innovation, and Individualism in Asia*. John Wiley & Sons.
- Reisinger, William M. og Bryon J. Moraski (2013). "Deference or Governance? A Survival Analysis of Russia's Governors under Presidential Control." In *Russia's Regions and*

- Comparative Subnational Politics*, i William Reisinger (red.). London: Routledge.
- Remington, Thomas (2013). *8 Inequality and authoritarian rule in Russia and China*. I William M. Reisinger (red.). New York: Routledge.
- Reuter, Ora J. og Graeme B. Robertson (2012). "Subnational appointments in authoritarian regimes: Evidence from Russian gubernatorial appointments." *The Journal of Politics*, 74(4).
- Reuter, Ora J. (2013). "Regional Patrons and Hegemonic Party Electoral Performance in Russia." *Post-Soviet Affairs*, 29.
- Rimashevskaya, Natalia M. (2004). "Two Russia: social polarization of post-Soviet society." *Fair and unfair social inequalities in modern Russia*.
- Ringdal, Kristen (2007). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode (2 utg.)*. Fagbokforlaget: Bergen.
- Rochlitz, Michael, Vera Kulpina, Thomas Remington og Andrei Yakovlev (2015). "Performance incentives and economic growth: regional officials in Russia and China." *Eurasian Geography and Economics*, 56 (4).
- Ross, Cameron (2003). "Putin's federal reforms and the consolidation of federalism in Russia: one step forward, two steps back!" *Communist and Post-Communist Studies*, 36 (1).
- Ross, Michael L. (2001). "Does oil hinder democracy?", *World Politics*, (53).
- Sachs, Jeffrey, og Wing T. Woo (1994). Structural factors in the economic reforms of China, Eastern Europe, and the former Soviet Union. *Economic policy*, 9(18).
- Saich, Tony (2010). *Governance and politics of China*. Palgrave Macmillan.
- Sakwa, Richard (2009). *The Quality of Freedom: Putin, Khodorkovsky and the Yukos Affair*. Oxford University Press.
- Schwab, Klaus og Michael E. Porter (2006). "The Global Competitiveness Report 2006–2007", i Augusto Lopez-Claros (red.). *The World Economic Forum*. Hentet 10.05.2017 fra http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2006-07.pdf
- Schwab, Klaus og Xavier Sala-i-Martin (2013). "The Global Competitiveness Report 2013–2014: Full Data Edition." *The World Economic Forum*. Hentet 23.01.2017 fra <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
- Shi, Weilei S., Livia Markóczy og Ciprian V. Stan (2014). "The continuing importance of political ties in China." *The Academy of Management Perspectives*, 28 (1).
- Shirk, Susan L. (2007). *China: fragile superpower*. Oxford: University Press.
- Shleifer, Andrei og Daniel Treisman, D. (2000). *Without a map: political tactics and economic reform in Russia*. Cambridge: MIT Press.
- Smirnov, Dmitry (2009). "Formirovanie polititjeskoj systemy KNR." I M. Titarenko (red.) *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 60-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Stark, David og Laszlo Bruszt L. (1998). *Post-Socialist Pathways. Transforming Politics and Property in East Central Europe*. New York: Cambridge University Press.
- Steinfeld, Edward (2010). *Playing our game. Why China's rise doesn't threaten the West*. New York.
- Stiglitz, Joseph E. (1999). "Whither Reform? Ten Years of the Transition." *Annual World Bank Conference on Development Economics*, April, Washington D.C.
- Stiglitz, Joseph E. (2000). Capital Market Liberalization, Economic Growth, and Instability. *World Development*, 28 (6).
- Stijns, Jean-Philippe C. (2005). "Natural resource abundance and economic growth revisited." *Resources policy* 30 (2).
- Stoner-Weiss, Kathryn (2006). "Russia: authoritarianism without authority." *Journal of Democracy*, 17 (1).

- Stubbs, Richard (2009). "What ever happened to the East Asian Developmental State? The unfolding debate." *The Pacific Review* 22 (1).
- Tan, Qingshan. 2006. "China's Provincial Party Secretaries: Roles, Powers, and Constraints." Discussion Paper No. 7, China Policy Institute, University of Nottingham.
- Taylor, Brian D. (2011). *State Building in Putin's Russia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Titarenko, Mikhail (2009). "Kitaj na marsje (k 60-letiu obrazovaniya KNR)." I M. Titarenko (red.). *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 60-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Transparency International (2016a). *Corruption Perceptions Index: China*. Hentet 18.09.2016 fra <https://www.transparency.org/country/CHN>.
- Transparency International (2016b). *Corruption Perceptions Index: Russia*. Hentet 18.09.2016 fra <https://www.transparency.org/country/RUS>.
- Trostjinskii, Pavel V. (2014). "Pravo i zakonodatelstvo KNR posle XVIII s'ezda KPK." I M. Titarenko (red.). *Kitajskaya Narodnaya Respublika: politika, ekonomika, kultura. K 65-letiu KNR*. M.: ID "FORUM".
- Verdensbanken (2016a). *World Development Indicators: China*. Hentet 28.09.2016 fra <http://data.worldbank.org/country/china>.
- Verdensbanken (2016b). *World Development Indicators: Russian Federation*. Hentet 28.09.2016 fra <http://data.worldbank.org/country/russian-federation>.
- Walder, Andrew G. (1995). "Career Mobility and the Communist Political Order." *American Socio-logical Review*, 60.
- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*. New York: McGraw-Hill.
- Weitzman, Martin L. og Chenggang Xu (1994). "Chinese township-village enterprises as vaguely defined cooperatives." *Journal of Comparative Economics*, 18 (2).
- Wong, Christine P. (1987). "Between Plan and Market: The Role of the Local Sector in Post-Mao China." *Journal of Comparative Economics*, 11 (3).
- World Values Survey (2016). *Online Data Analysis*. Hentet 12.11.2016 fra <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>.
- Wright, Joseph (2008). "Do authoritarian institutions constrain? How legislatures affect economic growth and investment." *American Journal of Political Science*, 52(2).
- Xu, Chenggang (2011). "The Fundamental Institutions of China's Reforms and Development." *Journal of Economic Literature*, 49.
- Yakovlev, Andrei (2003). *Interaction of interest groups and their impact on economic reform in contemporary Russia*. Working Papers of the Research Centre for Eastern European Studies, Bremen, 51. Hentet 12.10.2016 fra http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/43706/ssoar-2003-yakovlev-Interaction_of_interest_groups_and.pdf.
- Yakovlev, Andrei (2006). "The evolution of business–state interaction in Russia: from state capture to business capture?." *Europe-Asia studies*, 58 (7).
- Yakovlev, Andrei og Elena Avraamova (2008). "Public attitudes toward business in contemporary Russia: influence of economic policy and opportunities for corporate response." *Post-Communist Economies*, 20 (3).
- Yakovlev, Andrei, Yuri Simachev og Yuri Danilov (2010). "The Russian corporation: patterns of behaviour during the crisis." *Post-Communist Economies*, 22 (2).
- Yakovlev, Andrei (2014). "Russian modernization: Between the need for new players and the fear of losing control of rent sources." *Journal of Eurasian Studies*, 5 (1).
- Yakovlev, Andrei (2016). "What is Russia trying to defend?" *Russian Journal of Economics*, 2 (2).

- Yang, Jianjun, Huafang Liu, Shanxing Gao og Yuan Li (2012). "Technological innovation of firms in China: Past, present, and future." *Asia Pacific Journal of Management*, 29 (3).
- Yasin, Evgenij G. (2005). *Prizjivetsya li demokratiya v Rossii*. M: Novoe izdatelstvo.
- Zang, Xiaowei (2003). *Elite Dualism and Leadership Selection in China*. London: Routledge.
- Zhao, Dingxin (2009). "The Mandate of Heaven and Performance Legitimation in Historical and Contemporary China." *American Behavioral Scientist*, 53.
- Zheng, Yongnian. (2010). "Central-Local Relations. The Power to Dominate." I J. Fewsmith (red.). *China Today, China Tomorrow: Domestic Politics, Economy, and Society*, Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Zubarevich, Natalya (2014). "Center and Regions Inter-Budgetary Relations: Economic and Institutional Aspects." *Journal of the New Economic Association*, 23 (3).
- Zudin, Aleksej J. (2003). "Rezim V. Putina: kontury novoj polititjeskoj systemy." *Obstjestvennye nauki i sovremennost*, 2.
- Åslund, Anders (2002). *Building Capitalism. The Economic Transformation of the Former Soviet Union*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Åslund, Anders (2004). "Russia's Economic Transformation under Putin." *Eurasian Geography and Economics*, 45 (6).

Appendix 1

"In a typical week over the last year, what percentage of total senior management's time was spent on dealing with requirements imposed by government regulations?"

Prosentvis av tid brukt gjennomsnittlig i uke	Andel bedrifter
0	16,13
1	3,68
2	2,36
3	1,66
4	0,41
5	10,53
6	0,29
7	0,33
8	0,44
9	0,04
10	19,26
> 10%	44,87
Totalt	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012b)

"Can you tell me which of the elements of the business environment included in the list, if any, currently represents the biggest obstacle faced by this establishment?"

Problem	Andel bedrifter
Tilgang til finanser	13,13
Tilgang til land	3,93
Bedriftslisensiering og tillatelser	3,74
Korrupsjojn	7,58
Domstoler	0,77
Kriminalitet, tyveri og uorden	0,93
Toll- og handelsreguleringer	2,53
Elektrisitet	1,95
Utilstrekkelig utdannet arbeidsstyrker	7,0
Arbeidsmarkedets reguleringer	0,58
Politisk ustabilitet	5,9
Praksis av konkurrenter i den uformelle sektoren	7,09
Skatteadministrasjon	1,9
Skattesatser	38,56

Transport	4,42
Totalt	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012b)

Appendix 2

“In a typical week over the last year, what percentage of total senior management’s time was spent on dealing with requirements imposed by government regulations?”

Prosentvis av tid brukt gjennomsnittlig per uke	Andel bedrifter
0	54,75
1	22,46
2	11,42
3	3,55
4	1,63
5	2,98
6	0,1
7	0,05
8	0,14
9	0
10	1,2
> 10%	1,74
Totalt	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012a)

"Can you tell me which of the elements of the business environment included in the list, if any, currently represents the biggest obstacle faced by this establishment?"

Problem	Andel bedrifter
Tilgang til finanser	21,98
Tilgang til land	4,61
Bedriftslisensiering og tillatelser	0,67
Korrupsjojn	1,01
Domstoler	0,1
Kriminalitet, tyveri og uorden	0,58
Toll- og handelsreguleringer	1,68
Elektrisitet	5,42
Utilstrekkelig utdannet arbeidsstyrker	16,89
Arbeidsmarkedets reguleringer	1,73
Politisk ustabilitet	0,67

Praksis av konkurrenter i den uformelle sektoren	16,22
Skatteadministrasjon	4,27
Skattesatser	16,27
Transport	7,92
Totalt	100

Kilde: Enterprise Surveys (2012a)